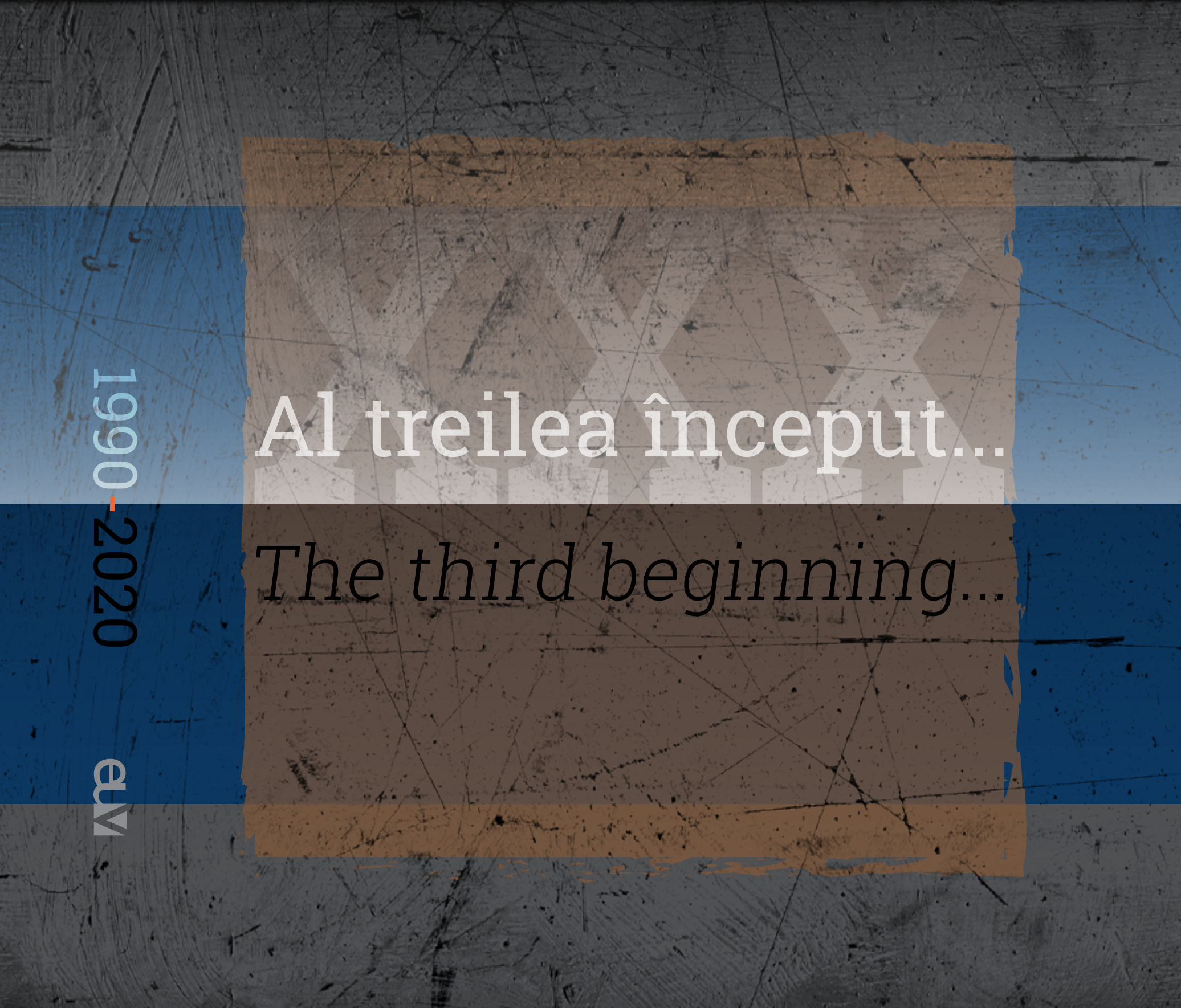

Al treilea început...
The third beginning...
1990 - 2020
euv

Al treilea început...

The third beginning...

Coordonator:

Camil Mihăescu

Autori:

Marilen **Gabriel Pirtea**
Ileana **Pintilie**
Negoiță **Lăptoiu**
Maria **Orosan-Telea**
Robert Cristian **Velescu**
Aurel **Breilean**
Constantin **Flondor-Străin**
Adriana **Lucaciu**
Dumitru **Șerban**
Vică Tilă **Adorian**

Editura Universității de Vest

Inițiatori proiect:

ARTE30
DE ANI DE LA REÎNFIINȚARE
1990 - 2020

CENTRUL DE CERCETARE ȘI CREAȚIE ÎN ARTELE DECORATIVE ȘI DESIGN

CENTRUL DE CREAȚIE AL ARTELOR VIZUALE CONTEMPORANE

CRCR C.E. R.C.
CENTRUL REGIONAL DE CERCETARE ȘI EXPERTIZĂ ÎN CONSERVARE • RESTAURARE

Parteneri:

Primăria Municipiului Timișoara

Calpe Gallery

centrul cultural german timișoara
deutsches kulturzentrum temeswar

INSTITUT FRANÇAIS
Timișoara

Eveniment susținut de Primăria Timișoara și Consiliul Local Timișoara.

Referent: Simina Nicolin

Traducere: Rita Tași

Fotografii realizate de / imagini provenind din arhive personale:
Marcel Breilean, Camil Mihăescu, Dan Radu Moga, Iosif-Ștefan Tași, Ricã Scorobete, Suzana Fântânariu, Vicã Tilã Adorian, Elicondiu Iovan, David Lazăr, Sorin Scurtulescu

Design & layout: Dieter D. Penteliuc-Cotoșman

Tipar: Progresszív Nyomda Kft, H-5600 Békéscsaba, Erkel str. 8.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Al treilea început / Camil Mihăescu (coord.), Marilen Pirtea, Ileana Pintilie, Negoiță Lăptoiu, Cristian-Robert Velescu, Maria Orosan-Telea, Adriana Lucaciu, Aurel Breilean, Constantin Flondor-Străin, Dumitru Șerban, Vicã Tilã Adorian - Timişoara : Editura Universităţii de Vest, 2020

ISBN 978-973-125-812-6

I. Mihăescu, Camil
II. Pirtea, Marilen
III. Pintilie, Ileana
IV. Lăptoiu, Negoiță
V. Velescu, Cristian Robert
VI. Orosan-Telea, Maria,
VII. Lucaciu, Adriana
VIII. Aurel Breilean,
IX. Constantin Flondor-Străin,
X. Dumitru Șerban,
XI. Vicã Tilã Adorian

Cuprins / *Contents*

Cuvânt de bun venit / *Rector's Welcome* 5
Prof.univ.dr. **Marilen PIRTEA**

Preambul / *Preamble* 7
Prof.univ.dr. **Camil MIHĂESCU**

Istoricul învățământului superior de artă din Timișoara 9
The history of higher art education in Timișoara
Prof.univ.dr. **Ileana PINTILIE**

Ipostaza timișoreană a Școlii și a Academiei de Arte frumoase (1933-1941) 37
The Hypostasis of the School and Academy of Fine Arts Timişoara (1933-1941)
Negoiță LĂPTOIU

Facultatea de Arte și Design între 1990 și 2020. Recuperări fragmentare 51
Faculty of Arts and Design between 1990 and 2020. A Fragmented Recovery
Lect.univ.dr. **Maria OROSAN-TELEA**

Vârstele spirituale ale învățământului artistic timișorean 71
The spiritual ages of the artistic education in Timisoara
Prof.univ.dr. **Cristian-Robert VELESCU**

Interviul decanilor / *Dean's Interview*..... 77
Prof.univ. **Constantin Flondor-Străin**

Interviul decanilor / *Dean's Interview*..... 81
Prof.univ.dr. **Adriana LUCACIU**

Interviul decanilor / *Dean's Interview*..... 85
Prof.univ.dr. **Vicã Tilã ADORIAN**

Interviul decanilor / *Dean's Interview*..... 89
Prof.univ.dr. **Dumitru ȘERBAN**

Interviul decanilor / *Dean's Interview*..... 93
Prof.univ.dr. **Aurel BREILEAN**

Despre imobilul care găzduiește facultatea 95
About the building hosting the faculty
Prof.univ.dr. **Adriana LUCACIU**

Lista cadrelor didactice care au predat în FAD-TM între 1990 și 2020 105
List of teachers who have taught at FAD-TM between 1990 and 2020

Lista specializărilor incluse în oferta educațională a FAD-TM între 1990 și 2020 107
List of Art&Design Majors included in FAD-TM's educational offer between 1990 and 2020

Prima generație [promoția 1996] (instantanee fotografice inedite) 111
Faculty's first generation [The Class of 1996 Alumni]

Aspecte din creația foștilor studenți, promoția 1996 119
Aspects from the work of the Class of 1996 Alumni

Adela POP, Eugenia BANCIU, Nicoleta SPĂTAR, Anglela HORVATH ____ 120
Tiberiu GIUCĂ ____ 122
Vlad CORBAN ____ 134
Gheorghe FIKL ____ 144
Iosif Ștefan TAȘI (TAJO) ____ 154
Horia Bojin ____ 164

Expozițiile jubiliare organizate cu ocazia evenimentului ARTE30 174
Jubilee exhibitions organized on the occasion of the ARTE30 event

Cuvânt de bun venit
Rector's Welcome

Prezentul demers al Facultăţii de Arte şi Design din cadrul Universităţii de Vest din Timişoara mă bucură pentru că are menirea de a menţine vie istoria unei instituţii de cultură importante din Timişoara. Şi ce am fi fără istorie şi amintiri ? Nu multă lume ştie că învăţământul artistic de nivel universitar a precedat în Timişoara existenţa Universităţii de Vest cu câţiva ani. Între 1933 şi 1941, Şcoala de arte frumoase din Cluj a funcţionat la Timişoara. Actuala noastră facultate de arte plastice a fost reînfiinţată ca şi catedră de arte în 1990 reluând un institut care a existat de la începutul anilor 1960 până în 1979.

Existenţa unei facultăţi de arte vizuale bine cotate într-o universitate comprehensivă este o situaţie extrem de rară în peisajul învăţământului superior românesc. În Bucureşti, Cluj sau Iaşi artele vizuale sunt localizate în universităţi de profil. Singura facultate de arte care a fost mereu cotată în cea mai bună categorie valorică alături de acestea trei a fost facultatea Universităţii de Vest din Timişoara, care sărbătoreşte anul acesta 30 de ani de la reînfiinţarea ei.

Faptul că Universitatea de Vest din Timişoara include în oferta sa educațională artele vizuale, aşa cum include şi muzica, dreptul sau economia, este un câştig important, subsumabil motto-ului nostru "La UVT, cultura e capitală". Exigenţa noastră estetică nu este un moft, ci o componentă intrinsecă a calităţii vieţii. Contribuţia pe care Facultatea de Arte şi Design o are în aportul de imagine al universităţii, în funcţionarea ei şi în amplasarea ei în cadrul reţelelor de specialişti ai domeniului este un element esenţial al valorii şi complexităţii instituţiei noastre.

La UVT credem cu tărie că rolul unei universităţi comprehensive este de vector cultural pentru regiune. Universitatea trebuie să aibă un centru cultural deschis, aşa cum se întâmplă în numeroase locuri din

This endeavour of the Faculty of Arts and Design of the West University of Timişoara enchants me as one that is intended at keeping alive the history of an important cultural institution in our city. And what would one be without history and memories? There are not too many people who know that university education in the domain of arts preceded the birth of the West University by a few years. Between 1933 and 1941, the Belle Arte school of Cluj functioned in Timişoara. Our present faculty of plastic arts opened its doors again as an arts departament in 1990, as a continuation of an institute that existed since the early 1960s till 1979.

The existence of a highly ranked faculty of visual arts in a comprehensive university is very rare in Romanian higher education. In Bucharest, Cluj or Iaşi, visual arts are located in specialized universities. The only faculty of arts that has ranked in the best category next to these three has been the faculty of the West University of Timişoara which, this year, celebrates 30 years since its being reopened.

The fact that the West University of Timişoara offers degrees in visual arts in the same way in which it offers degrees in music, business or law is an important asset that goes hand in hand with our motto „At WUT, culture is the capital". Our demand for the aesthetic is not just a whim but an intrinsec component of the quality of our lives. The contribution of the Faculty of Arts and Design to the image of the university, to its functioning and to its being well-positioned in the network of specialists is an essential element of the value and the complexity of our institution.

At WUT, we strongly believe that the role of a comprehensive university is that of a cultural vector in the region. The university should act like an open cultural center, as it often happens in various other places where the cultural act „reaches out" to the society. It is obvious that the Faculty of Arts and Design is a key component in this sense.

Occident, unde actul cultural se „externalizează” spre societate. Evident că Facultatea de Arte şi Design este o componentă cheie în acest sens.

Suprapunerea aniversării de 30 de ani de la reluarea activităţii ca facultate de arte cu pregătirile pentru anul 2023, când Timişoara va fi Capitală Culturală Europeană, este o coincidenţă fericită, în care viaţa culturală a comunităţii UVT dar şi a Timişoarei va fi îmbogăţită prin expoziţii în spaţii neconvenţionale, pentru a ajunge la un public mai greu accesibil, prin iniţierea FUTURIS, o bienală de artă multimedia combinată cu tehnologia, dezvoltarea DESIGN-ECO-ART, care presupune realizarea unor proiecte de instalaţii artistice în zonele verzi din Timişoara şi alte oraşe şi a ArtAI, un hub interdisciplinar de dezvoltare a zonelor artistice infuzate de AI (artificial intelligence), VR (virtual reality) şi AR (augmented reality). Toate acestea vor fi doar pagini noi la istoria pe care UVT o scrie, pagini de adăugat la bogatul album de realizări de până acum.

La mulţi ani inspiraţi şi creativi, Facultăţii de Arte şi Design din cadrul Universităţii de Vest !

Prof.univ.dr. Marilen Gabriel Pirtea
Rectorul Universităţii de Vest din Timişoara

The overlapping of the 30th anniversary since the new beginning of its activity as a faculty of arts with the preparations for the year 2023, when Timişoara will be the European Capital of Culture, is a happy coincidence, in which the cultural life of both WUT and Timişoara will be enriched by exhibitions in unconventional spaces - to reach a public that is more difficult to reach, by FUTURIS - a biennial of multimedia art combined with technology, by the development of DESIGN-ECO-ART, which presupposes the setting up of artistic installations in some of the green areas of Timişoara and other cities, and by ArtAI, an interdisciplinary hub for the development of artistic areas infused with AI (artificial intelligence), VR (virtual reality) and AR (augmented reality). All this will be but new pages in the history that WUT will write, pages that will be added to the rich album of our achievements so far.

Many happy creative and inspired returns to the Faculty of Arts and Design of the West University!

Prof. ***Marilen Gabriel Pirtea****, PhD*
Rector of the West University of Timişoara

Preambul
Preamble

Albumul de faţă marchează un moment polivalent pentru învăţământului superior de artă din România în contextul spaţiului istoric şi cultural timişorean. Secolul XX a fost o perioadă cu schimbări complexe de ideologie şi regim politic resimţite din plin de oraşul nostru, care a avut mereu o puternică amprentă cosmopolită. Materialele care compun albumul „Al treilea început” vor devoala o bună parte din acest trecut prin documente, contribuţii critice, interviuri sau confesiuni. Iar ceea ce nu poate fi transmis prin text va fi compensat de fotografii reprezentative din arhivele instituţiei ori private. Am ales acest tip de comunicare vizuală pentru a evoca atmosfera deceniilor trecute şi o inefabilă paletă de sentimente şi senzaţii care locuiesc acum doar în memoria unor colegi sau pe suportul de celuloid sau hârtie al fotografiei argentice.

„Al treilea început” se referă la anul 1990 când, datorită în special tenacităţii artistului Aurel Breilean, şcoala superioară de arte din Timişoara se redeschide pentru a treia oară. 2020 reprezintă aniversarea a trei decenii de la reluarea cursurilor odată cu căderea regimului comunist, a 58 de ani de existenţă cumulată şi a 87 de ani de la înfiinţare.

Conceptul fundamental al albumului va fi ilustrat prin lucrări ale primei generaţii de studenţi din ’90, care a avut curajul să păşească în facultatea noastră şi să facă, din nou, istorie. Modul în care comunitatea facultăţii s-a închegat la acel moment a fost absolut esenţial pentru definirea traiectul şi spiritul nostru.

Cu siguranţă, Facultatea de Arte şi Design va fi în continuare o prezenţă dinamică în aria educaţiei, creaţiei şi cercetării artistice şi va fi o coloană solidă în construcţia caracterului comprehensiv al Universităţii de Vest din Timişoara.

Prof. univ.dr. Camil Mihăescu
Decan, Facultatea de Arte şi Design
Universitatea de Vest din Timişoara

This album marks a multipurpose moment of the higher art education in Romania in the context of the historical and cultural space of Timişoara. The 20th century was a period of time emphasising complex changes of ideology and political regime fully experienced by our town, which always had a strong cosmopolitan side. The materials composing „The third beginning” album will reveal a great part of this past by means of documents, critical contributions, interviews or confessions. And all that cannot be transmitted by means of a text is going to be compensated by the representative photos found in the archives of the institution or in the private ones. This kind of visual communication has been chosen to evoke the atmosphere of the past decades and an ineffable range of feelings and sensations which are present only in the memory of some colleagues or on the celluloid or paper support of the Argenta photo.

„The third beginning” refers to a certain year, 1990, when due to a tenacious artist, Aurel Breilean, the upper school of art from Timişoara is re-opened for the third time. 2020 represents the anniversary of the three decades since the resumption of courses, with the fall of the communist regime, 58 years of cumulated experience and 87 years since its establishment.

The fundamental concept of the album will be illustrated with the works of the first generation of students in the 90s, who had the courage to choose our faculty and make history again. The way in which the faculty’s community came together at that time was absolutely essential to define our trajectory and spirit.

The Faculty of Arts and Design will surely continue to be a dynamic presence in the area of education, creation and artistic research and will represent a solid pillar in the construction of the comprehensive character of the West University of Timişoara.

*Prof. C****amil Mihăescu,*** *PhD*
Dean of the Faculty of Arts and Design
The West University of Timişoara

Şcoala de Arte Frumoase, Timişoara, 1933
Profesorii Catul Bogdan, Filaret Barbu, Anastase Demian, Aurel Ciupe

Istoricul învățământului superior de artă din Timișoara

The history of higher art education in Timișoara

Ileana PINTILIE

Aniversarea celor treizeci de ani de la reînfiinţarea studiului dedicat artei în Timişoara a condus la o rememorare a diferitelor structuri educaţionale ce au funcţionat în oraş de-a lungul timpului, dovedind, dacă mai era necesar, existanţa unei considerabile tradiţii academice.

The anniversary of the thirty years since the re-establishment of the study dedicated to art in Timişoara has led to a remembrance of different educational structures that have functioned in the city over time proving, if still necessary, the existence of a considerable academic tradition.

Şcoala de arte frumoase din Transilvania la Timişoara (1933-1942)

Deşi rezultatele obţinute în cursul celor şapte ani de funcţionare la Cluj (1926-1933) au fost foarte bune, ministerul de resort a hotărât în 1932, printr-o lege specială privitoare la învăţământ, lichidarea Şcolii de arte frumoase din motive de reduceri bugetare,[1] cu toate că instituţia se susţinuse până atunci dintr-o subvenţie minimă acordată de stat. În aceste condiții Școala de arte frumoase a fost invitată de către un comitet de oameni de cultură și de artiști să se stabilească la Timișoara.

Capitala Banatului era un înfloritor centru economic şi comercial, unde exista deja ca unitate de învăţământ superior Şcoala Politehnică. Avuseseră loc în oraş unele tentative de organizare a unui învăţământ artistic sub forma unor "şcoli libere", puse în aplicare de câţiva artişti şi susţinute de amatorii artelor frumoase. Una dintre primele inițiative de acest gen a fost "școala de pictură", înființată în 1914 de József Ferenczy, artistul primind în propriul atelier un grup variabil de discipoli pentru a-i introduce în tehnica picturii. Aceste cursuri erau dublate şi de prelegeri

[1] Arhiva Şcolii, dosar IV, 1930-31.

The Transylvanian School of Fine Arts in Timişoara (1933-1942)

Although the results obtained during the seven years of operation in Cluj (1926-1933) were very good, in 1932 the relevant ministry decided, through a special law on education, to liquidate the School of Fine Arts given the budget cuts[1], although the institution had hitherto been supported by a minimum state subsidy. In these conditions the School of Fine Arts was invited by a committee of people of culture and artists to settle to Timişoara.

The capital of Banat was a thriving economic and commercial centre, where the Polytechnic School had already existed as a higher education unit. In the town there had been some attempts to organise an artistic education in the form of some "free schools", applied by several artists and sustained by the amateurs of fine arts. One of the first attempts of this kind was the "painting school", founded by József Ferenczy in 1914, as the artist provided his own workshop to a variable group of disciples in order to make them familiar with the painting techniques. These courses were also doubled by some explanatory theoretical lectures in order to make art understood, and the courses were illustrated with copies of the originals made by the painter himself. It was only in 1926 when they laid the basis of an artistic education

[1] *The school's archive, file IV, 1930-31.*

teoretice explicative în scopul înţelegerii artei, iar cursurile erau ilustrate cu copii după originale realizate de pictorul însuşi. Abia în 1926 au fost puse bazele unui învăţământ artistic cu rezultate vizibile - "şcoala liberă de pictură şi sculptură" înfiinţată de Ferdinand Gallas şi de Albert Varga, cărora li s-a alăturat Iulius Podlipny, fost coleg cu Varga la Academia din Budapesta. Prin această şcoală au trecut între alţii pictorul şi graficianul Iuliu Lausch, Viktor şi Julius Stürmer, Romul Cândea, precum şi viitorii sculptori timişoreni Andrei Gall şi Andrei Orgonas.

Sediul acestei "şcoli libere" a fost în mansarda cu luminator a imobilului de pe strada 3 August 1919 la nr. 13, unde fuseseră create mai multe ateliere de artă care comunicau între ele.[2] Iniţial, în acest loc fusese atelierul lui Varga, în care l-a primit şi pe Podlipny, stabilit la Timişoara începând cu 1926. Doi ani mai târziu, în 1928, Varga părăsea oraşul, iar atelierul şi "şcoala liberă" au rămas să fie conduse doar de Podlipny până în 1932. Astfel, încă de la începutul stabilirii sale în oraş, pictorul Podlipny a avut posibilitatea să se afirme ca un pedagog în domeniul artei, neegalat prin exigenţă şi metodele aplicate. Talentul său pedagogic, seriozitatea şi consecvenţa, munca continuă, dublată de un spirit al disciplinei, simţul pentru descoperirea tinerelor talente l-au condus la rezultate deosebite de-a lungul îndelungatei sale cariere profesorale. Dintre tinerii care au trecut în această perioadă prin atelierul său îi amintim doar pe Leon Alex şi pe Ştefan Szöny.

Din dorinţa de a înfiinţa o instituţie publică de învăţământ artistic la Timişoara s-a constituit un grup de iniţiativă, numit apoi Asociaţia "Amicii Artelor" (1926), avându-l în frunte pe fostul prefect Anton Bogdan. Asociaţia urmărea înfiinţarea unei şcoli publice de artă care să formeze tinerele talente din Banat. După un timp asociaţia a fost restructurată de către omul de cultură Emanoil Ungureanu sub numele Societatea "Academia Artelor Frumoase", care a elaborat chiar un proiect de învăţământ artistic şi a organizat o serie de expoziţii la Timişoara, dintre care ediţia din decembrie 1931 - ianuarie 1932 a fost remarcabilă; la aceasta au participat artişti locali (Ion Isac, Cornel Liuba, Oskar Szuhanek, A. Litteczky, Diodor Dure), dar şi invitaţi din ţară (Aurel Popp, Arthur Verona). În articolul intitulat "O Academie de Arte Frumoase în Timişoara ?" Ioachim Miloia, după ce trecea în revistă toate aceste încercări, al căror rezultat nu a fost prea evident, pleda pentru înfiinţarea unei Academii de artă aplicată, argumentând "necesitatea creării unui gust artistic prin obiecte de toate zilele", mai ales că tradiţia industrială a Timişoarei ar fi impus o astfel de apariţie, benefică pentru viitoarea instituţie, care s-ar singulariza în raport cu celelalte academii de artă din ţară. O opinie asemănătoare, venind în sprijinul iniţiativelor deja prezentate, a fost susţinută de către poetului Adrian Maniu într-un articol,[3] în care pleda pentru multiplicarea eforturilor culturale în capitala Banatului prin înfiinţarea unui post de radio şi a unei edituri. El susţinea crearea unei instituţii adaptate specificului local, în care Şcoala de arte frumoase să fie "cerută de personalitatea Banatului şi nu copiată după modele străine". Această Şcoală ar fi putut să se personalizeze prin înfiinţarea unei secţii de pictură bisericească, condusă de "talente senine" precum pictorul Anastasie Demian. Autorul îşi întărea afirmaţia prin faptul că o astfel de artă decorativă, inspirată de motivele din partea locului, ar fi unică în ţară.

[2] În această clădire au existat ateliere ale artiştilor până la începutul anului 2000, când destinaţia acestui spaţiu cu tradiţie a fost schimbată.

with visible results - "the free school of painting and sculpture" founded by Ferdinand Gallas and Albert Varga, also joined by Iulius Podlipny, Varga's former colleague at the Academy from Budapest. There were some others who attended this school such as painters and graphic designers Lausch, Viktor and Julius Stürmer, Romul Cândea, as well as future sculptors from Timişoara, Andrei Gall and Andrei Orgonas.

The headquarters of this "free school" was the attic with skylight of the building on 3 August 1919 street at no. 13, where several interrelated art workshops had been created.[2] Initially, this place was Varga's workshop where he had also welcome Podlipny, who settled to Timişoara starting with 1926. Two years later, in 1928, Varga left the town and the workshop and the "free school" were meant to be led only by Podlipny until 1932. Thus, from the beginning of his establishment in the city, the painter Podlipny had the opportunity to assert himself as a pedagogue in the field of art, unequalled through the exigency and methods he applied. His pedagogical talent, his seriousness and purposefulness, the continuous work, doubled by a spirit of discipline, his skill in discovering young talents led him to great results throughout his long professional career. Among the young people who spent some time in his workshop we mention only Leon Alex and Ştefan Szöny.

Eager to set up a public institution of artistic education in Timişoara, an initiative group was established, the "Friend of arts" association (1926), run by the former prefect, Anton Bogdan. The association aimed at establishing a public school of art meant to form the young talents in Banat. After a while, the association was restructured by a man of culture, Emanoil Ungureanu, as the „Academy of Fine Arts", which had even elaborated a project of artistic education and organised a series of exhibitions at Timişoara, among which the edition in December 1931 – January 1932 was a remarkable one; this was attended not only by local artists (Ion Isac, Cornel Liuba, Oskar Szuhanek, A. Litteczky, Diodor Dure), but also by guests from the country (Aurel Popp, Arthur Verona). In his article, "An academy of fine arts in Timişoara ?" Ioachim Miloia, after he presented all these attempts, whose outcome was not too obvious, was pleading for the establishment of an Academy of applied arts by arguing the "necessity of an artistic taste through everyday objects", especially that the industrial tradition of Timişoara would have imposed such an issue, beneficial for the future institution, which would stand out in relation to the other art academies in the country. A similar opinion supporting the already presented initiatives was sustained by a poet, Adrian Maniu, in an article[3] in which he was pleading for the multiplication of cultural efforts in the capital of Banat by setting up a radio station and a publishing house. He supported the creation of an institution adapted to the local specificity, in which the School of fine arts was supposed to be "dictated by the personality of Banat, not copied according to foreign models". This School could have personalised by establishing a church painting section, run by "serene talents" such as the painter Anastasie Demian. The author strengthened his affirmation through the fact that such a decorative art, inspired from the motives of the place, might be unique in the country.

[2] The artists' workshops could be found in this building until the beginning of 2000, when the destination of this old space was changed.

Organizarea învăţământului artistic în perioada timişoreană

În urma memoriului adresat Ministerului Educaţiei Naţionale de către Şcoala de arte frumoase din Cluj prin care se cerea mutarea la Timişoara a fost eliberată decizia de funcţionare[4] pe mai departe în noul oraş, păstrând organizarea aprobată anterior. În acelaşi timp instituţia nu mai figura în bugetul statului, ea urmând să primească finanţare din partea municipalităţii şi a prefecturii. În ciuda acestei schimbări administrative, programa de învăţământ s-a menţinut ca şi în anii anteriori, asemănătoare cu programa instituţiilor similare din Bucureşti şi Iaşi, deoarece Şcoala de arte frumoase din Timişoara rămânea de grad superior. Ca să fie pe placul finanţatorilor locali se încerca o amplificare a programei prin înfiinţarea unei secţii de "artă aplicată",

[3] Adrian Maniu, "Şcoala artelor bănăţene", în Luceafărul, Timişoara, an I, nr. 4, aprilie 1935, p. 149.

[4] Decizia nr. 96445 din 14 iulie 1933, în Arhiva Şcolii, dosar 3/3 din 1933-34.

The organisation of the artistic education during the Timişoara period

Following the memorandum addressed to the Ministry of National Education by the School of Fine Arts from Cluj requesting the move to Timişoara, they issued the decision[4] to continue operating in the new city by keeping the previously approved organisation. At the same time, the institution was no longer included in the state budget, it was to receive the funding from the municipality and prefecture. Despite this administrative change, the educational program was similar to the previous years, like the program of similar institutions from Bucharest and Iaşi as the School of fine arts from Timişoara was still superior. In order to please the local financiers, an attempt was made to amplify the program by setting up an "applied art" section, for which the approval of the ministry was needed.[5]

The institution was led in consultation by a "committe" composed of intellectuals from Banat who had campaigned for the establishment of the School, among which Sever Bocu, Coriolan Băran, Pompiliu Ciobanu, Ioachim Miloia, Sabin Evuţian, Victor Vlad, Cornel Liuba were the most well-known. The administrative structure was like the one in the last year in Cluj: two professors paid by the ministry - Alexandru Popp, the School's director, and Romul Ladea - sculpture, and the others - Catul Bogdan - drawing and painting, Iulius Podlipny - drawing, Anastase Demian - decorative arts, Ioachim Miloia - the history of arts, architect Victor Vlad - geometry and perspective, architect Cornel Liuba, followed by Adrian Suciu - notions of architecture, dr. Leonte Muntean – anatomy and Atanase Popovici pedagogy – were to

[3] Adrian Maniu, "Şcoala artelor bănăţene" („The School of Arts from Banat"), in Luceafărul, Timişoara, an I, nr. 4, April 1935, p. 149.

[4] Decision no. 96445, July 14, 1933, in the School's Archive, file 3/3, 1933-34.

[5] See the following brochure: "The School of Fine Arts from Timişoara. Informative data regarding the education and admission in the School".

pentru care s-a cerut aprobarea ministerului.[5]

Instituţia era condusă consultativ de către un "comitet" alcătuit din intelectualii bănăţeni care militaseră pentru înfiinţarea Şcolii, dintre care Sever Bocu, Coriolan Băran, Pompiliu Ciobanu, Ioachim Miloia, Sabin Evuţian, Victor Vlad, Cornel Liuba au fost cei mai cunoscuţi. Structura administrativă se menţinea aceeaşi ca şi în ultimul an desfăşurat la Cluj: doi profesori plătiţi de minister - Alexandru Popp, directorul Şcolii şi Romul Ladea la sculptură, iar ceilalţi - Catul Bogdan la desen şi pictură, Iulius Podlipny la desen, Anastase Demian la arte decorative, Ioachim Miloia la istoria artei, arhitectul Victor Vlad la geometrie şi perspectivă, arhitectul Cornel Liuba, urmat mai apoi de Adrian Suciu la noţiuni de arhitectură, dr. Leonte Muntean la anatomie şi Atanase Popovici la pedagogie - urmau să fie plătiţi din bugetul local sau din bugetul propriu al instituţiei. Ştefan Gomboşiu a fost angajat secretar al Şcolii. Un an mai târziu Alexandru Popp s-a retras din funcţia de director şi a ieşit la pensie păstrându-şi doar câteva ore; în funcţia de director este ales pentru scurt timp arhitectul Victor Vlad, înlocuit mai apoi de Romul Ladea, care va rămâne director în perioada 1936-1942, iar Ştefan Gomboşiu a fost numit director adjunct. Deşi invitat călduros să se alăture corpului profesoral, aşa cum fusese şi la Cluj, Aurel Ciupe a refuzat, deoarece devenise între timp director al Pinacotecii din Târgu Mureş. Abia în 1940 avea să revină la Timişoara, în timpul refugiului, şi ca urmare a unei reînnoite solicitări din partea colegilor timişoreni.

Deşi aparent improvizată, mutarea Şcolii de arte frumoase la Timişoara, s-a făcut totuşi cu multă ordine, prevăzând în cele mai mici detalii derularea evenimentelor şi organizarea programului. Şcoala de arte frumoase s-a instalat în câteva încăperi ale clădirii Auto-Clubului "R. R. Banat - Crişana", aflată înspre malul Begăi, în zona de parcuri a oraşului, spaţiu ocupat mai apoi, după 1950, de Filiala Uniunii Artiştilor Plastici din Timişoara; interiorul a fost mobilat cu dotările aduse de la Cluj.

Existau doua secţii - una pedagogică şi alta artistică - iar absolvenţii aveau posibilitatea fie să devină profesori de desen, fie artişti liber profesionişti. Condiţia esenţială de admitere pentru prima secţie era prezentarea diplomei de bacalaureat, iar pentru

[5] Vezi broşura "Şcoala de arte frumoase din Timişoara. Date informative asupra învăţământului şi admiterii în Şcoală".

be paid from the local budget or the personal budget of the institution. Ştefan Gomboşiu was hired secretary of the school. One year later, Alexandru Popp retired as director and stepped down preserving only several hours; the architect Victor Vlad was chosen as director for a short time, then he is replaced by Romul Ladea, who will remain director between 1936 and 1942, and Ştefan Gomboşiu is named as deputy director. Although he was cordially invited to join the department of teachers, like in Cluj, Aurel Ciupe refused it as in the meantime he had became the director of the Art Gallery from Târgu Mureş. It was only in 1940 when he returned to Timişoara, during the retreat, as the result of a renewed request of the colleagues from Timişoara.

Although apparently improvised, the removal of the School of Fine Arts to Timişoara was achieved in discipline, by minutely planning the developments of events and the organisation of the program. The School of Fine Arts was installed in several rooms of the building of Auto-Club "R. R. Banat - Crişana", located around the shore of the Bega, in the park area of the city, a space subsequently taken, after 1950, by the Branch of the Union of Fine Artists from Timişoara; the interior was furnished with the endowments brought from Cluj.

There were two sections – a pedagogical and an artistic one – and the graduates had the opportunity to become either drawing teachers or freelance artists. The essential condition for admission for the first section was the presentation of the baccalaureate diploma, and for the second they also took other diplomas into account. The entrance exam consisted of a written test "with a general subject in the field of art" and a charcoal drawing.

The education, with a duration of four years, took place according to a program in which the basic subjects, for the first two years of study, were the figurative drawing „according to ancient patterns" and „according to nature", sculpture and the decorative drawing. The last two years demanded a specialization thus students had the possibility to choose either drawing and oil painting or sculpture. Studies were completed with notions of architecture and decorative art.

This new stage of the School of Fine Arts was characterized by the attempt to adapt to the requirements imposed by the initiative group from Timişoara, especially by the creation of a section of applied art which had to include new specializations: ceramics, metal, decorative sculpture, furniture, architecture and interior decoration, advertising graphics as well as church painting.

The diploma exam usually consisted of a drawing test - nude (in charcoal), a portrait (picture or sculpture) and a torso (made in the same way, at choice). Some of the students learning at the School from Timişoara began

cea de-a doua se luau în considerare şi alte diplome. Examenul de admitere consta dintr-o probă scrisă "cu un subiect general din domeniul artei" şi un desen în cărbune.

Învăţământul, cu durata de patru ani, se desfăşura după o programă în care materiile de bază, pentru primii doi ani de studiu, erau desenul figurativ "după antic" şi "după natură", sculptura şi desenul decorativ. Ultimii doi ani presupuneau o specializare, studenţii având posibilitatea să aleagă fie desenul şi pictură în ulei, fie sculptură. Studiile erau completate cu noţiuni de arhitectură şi de artă decorativă.

Această nouă etapă a Şcolii de arte frumoase s-a caracterizat prin încercarea de adaptare la cerinţele impuse de grupul de iniţiativă din Timişoara, în special prin crearea unei secţii de artă aplicată, care trebuia să cuprindă noi specializări: ceramică, metal, sculptură decorativă, mobilier, arhitectură şi decoraţie de interior, grafică publicitară dar şi pictură bisericească.

Examenul de diplomă consta de regulă dintr-o probă de desen - nud (în cărbune), un portret (pictură sau sculptură) şi un tors (realizat în acelaşi fel, la alegere). O parte dintre studenţii Şcolii timişorene îşi începuseră cursurile la Cluj şi veniseră să-şi încheie studiile şi să obţină diploma la Timişoara. Dintre aceştia îi amintim pe Tasso Marchini, Constantin Dinu Ilea, András Kós. Numărul lor s-a completat cu alţii, dintre care recunoaştem numele unor viitori artişti: Lucia Piso Ladea, Maria Király Ciupe, Simion Mărcuş. Printre absolvenţii de la Timişoara, în 1934, se numărau Tasso Marchini, artist deja format, un talent precoce şi Maria Király Ciupe.

Rezultatul fiecărui an de studiu devenea vizibil în expoziţiile de final, deschise de obicei în sala Palatului Cultural (fost cinema "Select", astăzi "Studio"). La încheierea primului an a fost organizată o expoziţie, în al cărei catalog[6] apar numele participanţilor - la pictură: T. Marchini, Letiţia Muntean, Nicolae Brana, Ion Vlasiu, Dinu Ilea, Antal Fülöp, Petru Abrudan, Emeric Hajos; la sculptură: J. Szervátiusz, I. Vlasiu, Lucia Piso, Ştefan Gomboşiu. Expoziţia s-a bucurat de un real succes demonstrând că exista deja o tânără generaţie de artişti transilvăneni şi bănăţeni. Ca dovadă a acestui succes stau mărturie lucrările achiziţionate din expoziţie fie de colecţionari (omul de cultură Virgil Birou, dar şi Sabin Drăgoi), fie de către

[6] Catalogul expoziţiei "Şcoalei de Arte Frumoase", Timişoara, 1934.

their studies at Cluj and came to complete their studies and get their diplomas at Timişoara. Among these we mention Tasso Marchini, Constantin Dinu Ilea, András Kós. Their number was completed with some others, we recognise the names of some future artists: Lucia Piso Ladea, Maria Király Ciupe, Simion Mărcuş. Among the graduates from Timişoara, in 1934, were Tasso Marchini, an already trained artist, an early talent and Maria Király Ciupe.

The result of each year of study was visible at the final exhibitions, which were usually organised in the hall of the Cultural Palace (the former "Select" cinema, today the "Studio"). At the end of the first year they organised an exhibition whose catalog[6] suggests the names of the participants - painting: T. Marchini, Letiția Muntean, Nicolae Brana, Ion Vlasiu, Dinu Ilea, Antal Fülöp, Petru Abrudan, Emeric Hajos; sculpture: J. Szervátiusz, I. Vlasiu, Lucia Piso, Ştefan Gomboşiu. The exhibition was really successful proving that there had already been a generation of artists from Transylvania and Banat. As proof of this success are the works purchased from the exhibition either by collectors (the man of culture Virgil Birou, but also Sabin Drăgoi), or by the Banat Museum through the visionary effort of Ioachim Miloia.[7]

An important experience, which unfortunately had no outcome, was the summer colony organised due to Ştefan Gomboşiu in 1935 at Oravița.[8] On his initiative, and given his material help, the students lived in the small locality in the south of Banat during the summer time, working in "plein-air" like in the famous model, the colony from Baia Mare. Gomboşiu wanted to transform this event into a regular activity, an annual colony also involving students from Bucharest and Iaşi, in order to create a communication between the members of different academies, the future artists of the country. In an article published in Fruncea,[9] he emphasised the model provided by Tonitza who, in the summer of 1935, decorated the Durău hermitage with the students. The activity in the

[6] *The exhibition catalog of the "School of Fine Arts", Timişoara, 1934.*

[7] *The episode of the exhibition from Timişoara was mentioned by Ion Vlasiu, Drum spre oameni, Editura pentru Literatură, Bucharest, 1961, pp. 11-33. There were some artists who were included in the collection of the Banat Museum such as Tasso Marchini, Ion Vlasiu, Dinu Ilea, Eugen Gâscă, Nicolae Brana, Teodor Harişia as well as their professors: Catul Bogdan, Alexandru Popp, Aurel Ciupe, Romul Ladea, Iulius Podlipny, Anastase Demian etc.*

[8] *There were more articles which mentioned the initiative to create this painting colony at Oravița: M. I., "Povestea coloniei de vacanță a Școlii de Arte Frumoase" („The story of the holiday colony of the School of Fine Arts"), in Fruncea, I, nr. 28, 1935; Ion Vlasiu, O singură iubire (One single love), Pensiune gratuită the Free boarding house chapter, Editura pentru Literatură, Bucharest, 1970, pp. 98-117.*

[9] *Ştefan Gomboşiu, "O colonie de pictură la Oravița" („A painting colony at Oravita") in Fruncea, I, nr. 28, 1935.*

Muzeul Banatului prin efortul vizionar al lui Ioachim Miloia.[7]

O experienţă importantă, dar din păcate rămasă fără urmări, a fost colonia de vară, organizată prin străduania lui Ştefan Gomboşiu în 1935 la Oraviţa.[8] Din iniţiativa şi cu ajutorul material al acestuia, studenţii au locuit pe timpul verii în mica localitate din sudul Banatului, lucrând în "plein-air" după modelul, devenit celebru, al coloniei de la Baia Mare. Gomboşiu avea intenţia să transforme acest eveniment într-o activitate regulată, o colonie anuală la care să participe şi studenţi din Bucureşti şi din Iaşi, cu scopul de a crea o comunicare între membrii diferitelor academii, viitorii artişti ai ţării. Într-un articol apărut în Fruncea,[9] el făcea apel la modelul oferit de Tonitza, care, în vara anului 1935, decorase împreună cu studenţii schitul Durău. Activitatea în colonia de la Oraviţa s-a încheiat cu o expoziţie alcătuită din aproape 80 de lucrări. Dar din motive lesne de înţeles, dacă ne gândim la mijloacele materiale de care dispunea Şcoala din Timişoara, experienţa nu s-a mai repetat, spre regretul studenţilor şi al profesorilor.

Statutul Şcolii de arte frumoase şi transformarea ei în Şcoală de arte decorative (1940-1942)

Statutul Şcolii de arte frumoase din Timişoara era destul de nesigur, diplomele nu erau recunoscute, iar tinerii artişti se loveau necontenit de greutăţi, situaţia rămânând echivocă. Abia prin decizia ministerială din 20 iunie 1939[10] soarta instituţiei se va clarifica, fiind

[7] Episodul expoziţiei de la Timişoara a fost relatat de Ion Vlasiu, Drum spre oameni, Editura pentru Literatură, București, 1961, pp. 11-33. Dintre numele de artişti care au intrat astfel în colecţia Muzeului Banatului amintim pe Tasso Marchini, Ion Vlasiu, Dinu Ilea, Eugen Gâscă, Nicolae Brana, Teodor Harişia dar şi pe profesorii lor: Catul Bogdan, Alexandru Popp, Aurel Ciupe, Romul Ladea, Iulius Podlipny, Anastase Demian etc.

[8] Mai multe articole au menţionat iniţiativa creării acestei colonii de pictură la Oravița: M. I., "Povestea coloniei de vacanţă a Şcolii de Arte Frumoase", în Fruncea, an I, nr. 28, 1935; Ion Vlasiu, O singură iubire, cap. Pensiune gratuită, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1970, pp. 98-117.

[9] Ştefan Gomboşiu, "O colonie de pictură la Oraviţa", în Fruncea, an I, nr. 28, 1935.

[10] Adresa nr. 107 din 22 iunie 1939 cu Decizia nr. 106977/939 a Direcţiei Învăţământului Superior, în Arh. Şcolii, dosar 5/5, 1938-39.

colony from Oraviţa ended with an exhibition consisting of almost 80 works. Yet, for reasons that are easy to understand, if we think of the material means owned by the School from Timişoara, the experience was not repeated anymore, to the regret of the students and professors.

The status of the School of Fine Arts and its transformation into a School of decorative arts (1940-1942)

The status of the School of Fine Arts from Timişoara was rather uncertain, the diplomas were not acknowledged, and the young artists were constantly coping with hardships, and the situation was ambiguous. It was only the ministerial decision issued in June 20, 1939[10] which clarified the fate of the institution; from that date it was considered a private school and consequently enjoying no rights conferred on state academies. The graduates did not have their studies acknowledged and could not hold the positions of drawing teachers. The uncertainty experienced by the institution is reflected in the archive of the School of Fine Arts especially in 1939, namely by means of two addresses to the Ministry of National Education and the President of the Chamber of Deputies from Bucharest which required that the problem regarding the diplomas of the graduates from Timisoara be solved equitably. A set of other documents was addressed to the City Hall of Timişoara and asked for the preservation of the subvention or the employment of the staff belonging to the School of Fine Arts. In their attempt to save the School by finding its practical justification related to the town's profile, the teachers proposed the establishment of a section of applied arts. As an industrial town, Timişoara seemed the ideal place for the development of a craft centre. The bad taste and carelessness regarding the consumer goods demonstrated the lack of decorative artists. Therefore, the professors teaching at the school from Timişoara wanted this school to be superior, a kind of Kunstgewerbe Hochschule and train "decorators" for the theatre, drawers for the "institutes of graphic art", interior decorators, leaders of artistic ceramics workshops, creators of models for the porcelain factories or fabric manufactures and finally decorative sculptors. There was even a proposal for some graduates to become masters of manual work in secondary education.

The demands of the School's management were approved, in 1941 the School of Decorative Art started

[10] Address no. 107, June 22, 1939, Decision no. 106977/939, the Direction of High Education, in the School Archive, file 5/5, 1938-39.

considerată de la acea dată ca o şcoală particulară şi în consecinţă fără nici unul din drepturile conferite academiilor de stat. Absolvenţilor nu li se recunoşteau studiile şi nu puteau ocupa posturi de profesor de desen. Nesiguranţa în care s-a aflat instituţia se reflectă în arhiva Şcolii de arte frumoase mai ales în anul 1939, şi anume prin două adrese către Ministerul Educaţiei Naţionale şi către Preşedintele Camerei Deputaţilor din Bucureşti prin care se cerea soluţionarea în mod echitabil a problemei referitoare la diplomele absolvenţilor din Timişoara. Un set de alte documente erau adresate Primăriei oraşului Timişoara şi cereau menţinerea subvenţiei sau încadrarea personalului Şcolii de arte frumoase. În încercarea de a salva Şcoala găsindu-i o justificare practică legată de profilul oraşului, profesorii au propus, încă din 1937, înfiinţarea unei secţii de artă aplicată. Oraş industrial, Timişoara părea locul ideal pentru dezvoltarea unui centru artizanal. Prostul gust sau neglijenţa faţă de produsele de larg consum demonstrau cu prisosinţă lipsa artiştilor decoratori. De aceea profesorii şcolii timişorene doreau ca această şcoală să rămână de grad superior, un fel de Kunstgewerbe Hochschule şi să pregătească "decoratori" pentru teatru, desenatori pentru "institutele de artă grafică", decoratori de interioare, conducători de ateliere de ceramică artistică, creatori de modele pentru fabricile de porţelan sau pentru manufacturile de ţesături, în sfârşit, sculptori decoratori. Exista chiar propunerea ca o parte din absolvenţi să devină maeştri de lucru manual în învăţământul secundar.

Solicitările conducerii Şcolii au fost aprobate, din 1941 a început să funcţioneze Şcoala de artă decorativă, iar primul director a devenit Anastase Popa, profesorul de geometrie descriptivă (rămas în funcţie până în 1945); corpul profesoral era format din Anastase Demian, Aurel Ciupe, Romul Ladea, Iulius Podlipny. La conducerea Şcolii a urmat Anastase Demian şi Simion Mărcuş. În perioada 1942-1944 Şcoala a funcţionat într-o vilă de pe strada Colonel Enescu.

Noua instituţie a funcţiuonat după o programă care prevedea pentru primii doi ani de studiu cursuri generale de artă plastică: desen, modelaj, studii pentru compoziţii decorative, iar pentru ultimii doi ani se urmărea specializarea la una din cele patru secţii existente: pictură şi sculptură decorativă, arhitectură de interior, grafică. Examenul de diplomă consta din trei probe: un desen "după natură" realizat în cărbune, o lucrare de specialitate transpusă în material finit, ca

to function, and Anastase Popa, professor of descriptive geometry, became the first director, (still in function until 1945); the teaching staff was composed of Anastase Demian, Aurel Ciupe, Romul Ladea, Iulius Podlipny. Anastase Demian and Simion Mărcuş followed the management of the school. Between 1942 and 1944 the School functioned in a villa on Colonel Enescu Street.

The new institution functioned according to a curriculum which provides general courses of fine art in the first two years of study: drawing, modelling, studies regarding decorative compositions, and the last two years focused on the specialization in one of the four exting sections: painting and decorative sculpture, interior architecture, graphics. The diploma exam consisted in three tests: a nature drawing made of coal, a specialised work transposed into some finite material, as well as the technical project of this work, will all the necessary details, including a precalculation. The desire to found such a school of industrial arts was perfectly legitimate: it was already in the 1900 when, starting with the "Jugendstil", then the Bauhaus School and the "Art Déco" during the interwar period, the interior decoration, the poster and book graphics, just like the decorative arts, passed from the periphery of art to the centre of European artists' concern. Such schools already existed in more artistic centres such as Berlin, Vienna, even Budapest, where they found the „Higher School of Industrial Arts" towards the end of the 19th century.

The request to transform the existing institution into a „special school of industrial art" was renewed in 1940, especially as the law on vocational education had already been enacted in the same year. The Ministry of Public Instruction was to join the reform project of the School of Fine Arts which in 1941 decided to transform it into a School of Decorative Arts in order to form some:

"1. Artists who are able to create models for all the industries referring to the decoration of the house and street.

2. painters and sculptors who are able to bring architecture an intelligent collaboration, to provide graduates some practical artistic disciplines to rise industry to an artistic level".

The subsidy granted to the School of decorative arts came from the municipality, the Chamber of Industry and Commerce, as well as from the Chamber of Labour. Because of financial reasons, the institution could no longer pay the rent of the headquarters it had occupied since 1933, being forced to move to the "Lloyd" building which used to house various other institutions, and later, to the Municipal Theatre, where it remained until 1946. In this space professor Podlipny also initiated a free drawing

şi proiectul tehnic al acestei lucrări, însoţit de toate detaliile necesare, inclusiv de o antecalculaţie. Dorinţa de a înfiinţa o astfel de şcoală de arte industriale era perfect legitimă: încă în jurul lui 1900, începând cu "Jugendstil", apoi Şcoala de la Bauhaus şi cu "Art Déco" din perioada interbelică, decoraţia interioară, afişul şi grafica de carte, ca şi artele decorative, trecuseră de la periferia artei în centrul preocupărilor artiştilor europeni. Asemenea şcoli existau deja în mai multe centre artistice precum Berlin, Viena şi chiar Budapesta, unde se înfiinţase, spre sfârşitul secolului al XIX-lea "Şcoala Superioară de Arte Industriale".

Cererea de transformare a instituţiei existente în "şcoală specială de artă industrială" a fost reînnoită în 1940, cu atât mai mult cu cât legea învăţământului profesional fusese deja promulgată în acelaşi an. La proiectul de reformare a Şcolii de arte frumoase din Timişoara avea să adere şi Ministerul Instrucţiunii Publice, care în 1941 decidea transformarea acesteia în Şcoală de arte decorative, în scopul formării unor :

> "1. artişti capabili sa creeze modele pentru toate industriile care se referă la decorul casei cât şi al străzii.
>
> 2. pictori şi sculptori capabili să aducă arhitecturii o inteligentă colaborare, cu un cuvânt de a da absolvenţilor discipline cu caracter artistic practic, întru ridicarea industriei pe plan artistic".

Subvenţia acordată Şcolii de arte decorative venea din partea municipalităţii, a Camerei de Industrie şi Comerţ, precum şi din partea Camerei de Muncă. Din motive financiare instituţia nu a mai putut plăti chiria sediului pe care l-a ocupat din 1933, fiind nevoită să se mute în clădirea imobilului "Lloyd" care adăpostea diferite alte instituţii, iar mai târziu în clădirea Teatrului municipal, unde va rămâne până în 1946. În acest spaţiu profesorul Podlipny a iniţiat şi un curs liber de desen pentru iubitori de artă printre care îl regăsim pe Ştefan Szöny între alţii. O dată cu înfiinţarea Operei din Timişoara, Şcoala a trebuit să evacueze din nou spaţiile pe care le deţinea. Seria de mutări a continuat, următorul sediu fiind cel al clădirii Conservatorului (fosta mănăstire franciscană), apoi în clădirea Bastionului Cetăţii, în localul ocupat mai târziu de Secţia de etnografie a Muzeului Banatului. Printre absolvenţii acestei Şcoli din această perioadă s-a numărat şi pictorul Diodor Dure.

course for art lovers, among which we find Ştefan Szöny and some others. When the Opera from Timisoara was established, the School had to evacuate the spaces it owned again. The series of moves continued and the next headquarters were represented by the Conservatory building (the former Franciscan monastery), then by the building of the Citadel Bastion, on the place later occupied by the Etnography Section of the Banat Museum. Among the graduates of this School at that time we can also mention a painter, Diodor Dure.

However, the transformation of the School of Fine Arts from Timişoara into a secondary school of decorative arts was achieved through a new ministerial decision in 1942,[11] the date when the activity of the institution founded in 1926 in Cluj, then moved to Timisoara, was completed.

Referring to the importance of this school in the Romanian artistic education, Vilhelm Beneş wrote some appreciative pages in a complex article entitled "Two Decades of Transylvanian Fine Arts" published in the magazine from Cluj, Gând românesc, no. 7-8 din1939[12] : "The School of Fine Arts, established at Cluj in 1926 and moved to Timişoara, given the lack of premises, other shortcomings and insatisfactions in 1933, was to be, as long as it was in Cluj, like in the following years in Timişoara, the nucleus that kept the artistic movement alive in Transylvania. (...) it was meant to represent an epoch in the totality of the artistic atmosphere. It is sad that the importance of this school could not be noticed by those who had the duty to do it (...). The best elements from the last generation of Transylvanian artists derived from the school's workshops. And if nowadays we can rely on some names related to this generation, it can be strongly stated that is only due to the spirit and quality of the school's teaching staff (...)".

The High-School of Fine Arts Timişoara

As we have already mentioned, the School of fine arts, which in the meantime became a decorative arts school, lost its top rank in 1942 becoming a secondary school, the only one in the country defined by this specificity; at this institution one could study painting and decorative sculpture, as well as ceramics. This profile was also preserved after the Educational Reform in 1949, in which the title changed again: Technical middle school of decorative arts. In the same year, given the establishment of the Institute of Fine Arts in Cluj and Bucharest, most

[11] Decision no. 22400 / October 3, 1942, the School's Archive, file 2/2, 1941-42.

[12] Gând românesc, Cluj, an VII, no. 7-8,1939, pp. 320-339.

Transformarea Şcolii de arte frumoase din Timişoara în şcoală secundară de arte decorative s-a efectuat însă printr-o nouă decizie ministerială din 1942,[11] dată la care se poate socoti încheiată funcţionarea instituţiei înfiinţată în 1926 la Cluj şi mutată apoi la Timişoara.

Despre importanţa acestei şcoli în învăţământul artistic românesc, Vilhelm Beneş scria câteva pagini apreciative într-un amplu articol intitulat "Doua decenii de artă plastică ardeleană" apărut în revista clujeană Gând românesc, nr. 7-8 din1939[12] : "Şcoala de arte frumoase, înfiinţată la Cluj în anul 1926 şi mutată la Timişoara din lipsă de local şi din alte lipsuri şi nemulţumiri în 1933, avea să fie, atâta timp cât a stat la Cluj, ca şi în anii următori de la Timişoara, focarul care întreţinea vie mişcarea artistică în Ardeal. (...) avea să însemne în totalitatea atmosferei artistice o epocă. Este trist că nu s-a putut observa de către cei care aveau datoria s-o facă, importanţa acestei şcoli (...). Cele mai bune elemente din ultima generaţie a artiştilor ardeleni au ieşit din atelierele şcolii. Şi dacă astăzi putem conta pe câteva nume din aceasta generaţie se poate afirma cu tărie că numai spiritului şi calităţii corpului didactic al şcolii i se datoreşte (...)".

Liceul de Arte Plastice din Timişoara

Aşa cum am mai arătat, Şcoala de arte frumoase, devenită între timp de arte decorative şi-a pierdut în 1942 rangul superior devenind o şcoală medie, singura din ţară cu acest specific; la această instituţie se studia pictura şi sculptura decorativă, precum şi ceramica. Acest profil a fost menţinut şi în urma Reformei învăţământului din 1949, în care titulatura s-a schimbat din nou: Şcoală medie tehnică de arte decorative. În acelaşi an, o dată cu înfiinţarea Institutului de Arte Plastice din Cluj şi din Bucureşti, majoritatea profesorilor au plecat, reorientându-se spre învăţământul superior de artă (A. Ciupe, A. Demian, R. Ladea), iar în 1950 a părăsit Timişoara şi C. Bogdan. Din vechiul corp profesoral singurul care va rămâne este Iulius Podlipny, ataşat cauzei şcolii şi legat de oraş. Grupul profesorilor s-a înnoit prin venirea altor artişti: Franz Ferch preda pictură, Juliu Szapanos - gravură, înlocuit mai târziu de Iosif Odry,

[11] Decizia nr. 22400 / 3 octombrie 1942, Arhiva Şcolii, dosar 2/2, 1941-42

[12] Gând românesc, Cluj, an VII, nr. 7-8,1939, pp. 320-339.

of the teachers left, reorienting towards the high artistic education (A. Ciupe, A. Demian, R. Ladea), and in 1950 C. Bogdan also left Timisoara. From the old teaching staff, the only one who remained was Iulius Podlipny, attached to the cause of the school and fond of the city. The group of professors renewed by the arrival of other artists: Franz Ferch was teaching painting, Juliu Szapanos - engraving, he was later replaced by Iosif Odry, Artur Vetro - sculpture, but after his departure to Cluj he was replaced, in 1951, by Andrei Gal who, at that time, was also the director of the school, a function preserved until 1955. Regarding the theoretical courses, we can mention Simion Mărcuş (descriptive geometry and perspective), Grigore Ştefan, for a while he taught the history of arts, he was later replaced by Andreas Lillin and Dr. Ştefan Munteanu (artistic anatomy). In 1957, as a consequence of a new reform, the fine art schools are transformed into high-schools; as a result of this normative act, they also established, among some others, the Fine Art High-school from Timişoara.

Besides master Podlipny, a really important role in the stability of the institution was held by Simion Mărcuş, a graduate of the Academy from Timisoara, who knew the specific didactic issues very well, who had been in charge with the school's management for years, balancing and softening the asperities among generations. In 1957 the first graduates of the newly established Institutes of Fine Arts from Cluj and Bucharest started to arrive to Timişoara - Aurel Breilean, Victor Gaga, Gabriel Popa, Romul Nuţiu or Octavian Maxim, enriched in 1962 by Constantin Flondor, Karin and Ştefan Bertalan, Karola Fritz, Béla Szakáts. These young people were already formed in another spirit, which was close to contemporary values, and through their creations, and theoretical effort, the school was reinvigorated.

This new and inciting guideline is also felt by the students, who valued the young professors' pedagogical ambition; this is what Doru Tulcan stated: "Podlipny was mainly using the pencil technique when studying drawing. With Bertalan we used the coal. Even this detail can suggest a lot regarding these two work methods. The first one demanded a certain rigour (without any erasures); each tone had to be placed with millimeter precision to its place, while the coal was perfectly molding to Bertalan's incendiary character: erasures, recurrences, paper tears, a new beginning, the first experience in front of the model, the miracle of the interior construction, the expressiveness of the model. The coal modeling was more spontaneous, you felt a certain safety in front of the paper, having the chance to correct yourself in a much easier way".[13]

[13] Doru Tulcan, Grupul Sigma. O perspectivă, (The Sigma Group. A Perspective), Fundaţia Interart Triade, Timişoara, 2003, p. 16.

Artur Vetro - sculptură, dar după plecarea sa la Cluj a fost înlocuit, din 1951, de Andrei Gal, devenit în aceeaşi perioadă şi director al şcolii, funcţie păstrată până în 1955. La cursurile teoretice îi găsim pe Simion Mărcuş (geometrie descriptivă şi perspectivă), Grigore Ştefan, predând pentru o vreme istoria artei, înlocuit mai târziu de Andreas Lillin şi Dr. Ştefan Munteanu (anatomie artistică). În 1957, ca urmare a unei noi reforme şcolile de arte plastice sunt transformate în licee; ca urmare a acestui act normativ ia naştere între altele şi Liceul de Arte Plastice din Timişoara.

Un rol deosebit de important în stabilitatea instituţiei l-a avut, în afară de maestrul Podlipny, Simion Mărcuş, care, absolvent al Academiei timişorene, cunoştea bine problemele didactice specifice şi care se va afla ani de-a rândul la conducerea şcolii, echilibrând şi domolind asperităţile dintre generaţii. În 1957 au început să sosească la Timişoara primii absolvenţi ai proaspăt înfiinţatelor Institute de Arte Plastice din Cluj şi din Bucureşti - Aurel Breilean, Victor Gaga, Gabriel Popa, Romul Nuţiu sau Octavian Maxim, îmbogăţite în 1962 prin venirea la catedră a lui Constantin Flondor, Karin şi Ştefan Betalan, Karola Fritz, Béla Szakáts. Aceşti tineri erau deja formaţi în alt spirit, apropiat de contemporaneitate, iar prin creaţiile lor, ca şi prin eforturile lor teoretice, începe să circule în şcoală un suflu nou.

Aceast suflu nou şi incitant este resimţit şi de către elevi, care apreciau elanurile pedagogice ale tinerilor profesori; iată ce nota peste ani Doru Tulcan: "Podlipny folosea cu predilecţie la studiul desenului tehnica creionului. La Bertalan foloseam cărbunele. Chiar şi acest lucru poate să spună mult referitor la cele două metode de lucru. Prima impunea o anume rigoare (fără ştersături); fiecare ton trebuia aşezat cu o precizie milimetrică la locul lui, pe când cărbunele se mula perfect pe caracterul incendiar a lui Bertalan: ştersături, reveniri, ruperi de hârtie, început din nou, prima trăire în faţa modelului, miracolul construcţiei interioare şi expresivitatea modelului. Modelajul în cărbune era mai spontan, căpătai o oarecare siguranţă în faţa hârtiei, având şansa să te corectezi singur mult mai uşor".[13]

Dorinţa de a se informa, cu o vădită deschidere pentru nou, a devenit o caracteristică ce îi definea pe tinerii profesori. Interesul pentru complexitatea problemelor

[13] Doru Tulcan, Grupul Sigma. O perspectivă, Fundaţia Interart Triade, Timişoara, 2003, p. 16.

The desire to be informed, with an obvious openness to the new, became a characteristic which defined the young professors. The interest in the complexity of problems emphasised by interdisciplinarity and in various fields of study was fully empowered by the „Bionic circle" conducted by professor Eduard Pamfil.

In this context Ştefan Bertalan and Constantin Flondor associated in order to study artistic structures, and with Roman Cotoşman they set up an experimental group, 111. The individual research issues - constructivism, kinetics, op-art, the artist's relationship with the public space and his intervention in the city – became research topics for the young professors who were decided to change the academic teaching methods suggesting a greater elasticity and a sustained interest in the grammar of artistic forms. After the success of the artists belonging to Group 111 at the constructivist Biennial from Nürnberg in 1969, Bertalan and Flondor returned to the high-school eager to improve their pedagogical methods and rise them to the level of the most topical artistic issues. The two of them decided to remake the group (dissolved after the departure of Cotoşman) and coopted more graduates, who had become teachers at the Art High-school from Timişoara (Doru Tulcan, Elisei Rusu, Ion Gaita); the new group was named Sigma. In this context they studied a lot together starting with the "Figurative theory" from the "Pedagogical notebooks" of Paul Klee, translated from German by Karin and Ştefan Bertalan, together with Carola Fritz and continuing with the writings of J. Itten, W. Kandinsky, V. Vasarely or N. Schoeffer.

Eager to update the knowledge taught during the high-school, the group of professors proposed the transformation of the Art High-school from Timişoara into an experimental high-school, based on industrial aesthetics, in which the design was meant to be introduced as an object of study. Noticing that the drawing curriculum was outdated as it formed only the "ability of sensitive transposition on a bidimensional surface", they wanted "the formation of some active behaviour, for organising the environment, and of some capacities to receive and select the esthetic messages derived from the environment". Since the beginning of 1970 the management of the high-school[14] asked the Ministry of Education to approve the establishment, starting with the next school year, of a workshop called Designing esthetic forms, that was designed as a training laboratory for artistic environmental interventions (projects regarding the design of shop windows, projects for light or space-dynamic advertisements, projects for packaging or different objects – lighting objects, furniture, toys etc.). the demand was motivated by the

[14] Address no. 7, January 15, 1970, the Archive of the Fine Arts High-school.

deschise de interdisciplinaritate şi pentru diferite domenii de studiu a fost alimentat din plin de „Cercul de bionică" condus de profesorul Eduard Pamfil.

În acest context Ştefan Bertalan şi Constantin Flondor s-au asociat în vederea studierii structurilor plastice, iar împreună cu Roman Cotoşman s-au constituit într-un grup experimental, intitulat 111. Problemele individuale de cercetare - constructivism, cinetism, op-art, relaţia artistului cu spaţiul public şi intervenţia sa în oraş – au devenit probleme de cercetare pentru tinerii profesori hotărâţi să schimbe metodele de predare de tip academic, propunând o mai mare elasticitate şi un interes susţinut pentru gramatica formelor plastice. După succesul repurtat de artiştii Grupului 111 la Bienala constructivistă de la Nürnberg în 1969, Bertalan şi Flondor au revenit la liceu cu dorinţa de a-şi perfecţiona metodele pedagogice şi de a le ridica la nivelul problemelor artistice de cea mai mare actualitate. Cei doi s-au hotărât să refacă grupul (dezmembrat prin plecarea lui Cotoşman) şi au cooptat mai mulţi absolvenţi, ajunşi cadre didactice de specialitate la Liceul din Timişoara (Doru Tulcan, Elisei Rusu, Ion Gaita); noul grup se va numit Sigma. În acest cadru se studiază mult împreună, începând cu "Teoria figuraţiei" din "Caietele pedagogice" ale lui Paul Klee, traduse din germană de Karin şi Ştefan Bertalan, împreună cu Carola Fritz şi continuând cu scrierile lui J. Itten, W. Kandinsky, V. Vasarely sau N. Schoeffer.

Dorind să actualizeze cunoştinţele predate în liceu, grupul profesorilor propun transformarea Liceului de Arte Plastice din Timişoara într-un liceu experimental, axat pe estetică industrială şi în care design-ul să fie introdus ca obiect de studiu. Constatând că programele de desen sunt depăşite, deoarece formează doar "abilitatea de transpunere sensibilă pe o suprafaţă bidimensională", se doreşte "formarea unor comportamente active de organizare a mediului şi a unor capacităţi de receptare şi selectare a mesajelor estetice venite dinspre mediul ambiant". Încă de la începutul anului 1970 conducerea liceului [14] a cerut Ministerului Învăţământului aprobarea pentru înfiinţarea, începând cu anul şcolar următor, a unui atelier sub denumirea Proiectarea formelor estetice care era conceput ca un laborator de pregătire pentru realizarea unor intervenţii artistico-ambientale (proiecte de amenajări pentru vitrine, proiecte pentru

[14] Adresa nr. 7 din 15 ianuarie 1970, Arhiva Liceului de Arte Plastice.

changes at the level of society, the dynamics of economic and industrial development, as well as by the lack of professionists capable of properly replying to these major artistic and technological transformations at the beginning of the 70s. The address was accompanied by a draft curriculum which proposed, for the first time on the national level, the Study of the form correlated with the Creation of useful forms and a Technical workshop for prototype models; the curriculum was completed with a photo course and some interdisciplinary classes, which were to be taught by different specialists from various domains, according to the needs dictated by the specialized workshop. Thus, the High-school of Fine Arts from Timişoara had formed, in a certain period of time, a preamble for an institute with a higher academic status.

The Faculty of Fine Arts / The Pedagical Institute from Timişoara (1960-1979)

In 1960, given the decision of the Ministry of Education, several Faculties of Fine Arts (drawing) were established in the main university centres in the country (Bucharest, Cluj, Iaşi, Timişoara). This is how the Faculty of Fine Arts was also established, within the three-year Pedagogical Institute of the University in Timişoara, a completely new institution which aimed at training teachers to teach drawing in the gymnasium. A special contribution in the establishment of this faculty is marked by painter Aurel Breilean[15], a graduate of the Institute of Fine Arts in Cluj, who was the first head of department for plastic arts, together with Constantin Popovici, the head of department for theoretical disciplines and the dean of the Faculty. The development of the artistic centre in Timişoara, and of the specialised education, were firstly related to the establishment of a great number of graduates from various university centres in the town; they were the ones to influence the development of the institution through their active participation in the organising process of education and to determine the establishment of the Timisoara branch of the Fine Artists Union.

The Faculty of Fine Arts was divided in two departments: the department of the specialised practical disciplines (artistic drawing, painting, composition, sketches, artistic techniques) and the department of theoretical and practical disciplines (the lineary drawing and the

[15] Aurel Breilean had studied Painting at the Institute of Fine Arts „Ion Andreescu" in Cluj with Aurel Ciupe and Catul Bogdan, and Pedagogy with Emil Isac. In 1955 he was assigned to Timişoara as a scholar of the Union of Fine Arts, teaching Drawing at different schools, until he was appointed teacher at the Faculty of Fine Arts. The information regarding the structure of departments and the allocation of teachers given their specialities, were provided to me by his kindness.

reclame luminoase sau spaţio-dinamice, proiecte pentru ambalaje sau diferite obiecte - corpuri de iluminat, mobilier, jucării etc.). Cererea era motivată de schimbările intervenite la nivelul societăţii, de dinamica dezvoltării economice şi industriale, ca şi de lipsa profesioniştilor capabili să răspundă în mod corespunzător acestor transformări artistice şi tehnologice majore de la începutul anilor '70. Adresa a fost însoţită de o schiţă de plan de învăţământ în care se propunea, în premieră naţională, Studiul formei corelat cu Creaţia formelor utile şi un Atelier tehnic pentru machete prototip; programa era completată cu un curs de fotografie, precum şi cu ore interdisciplinare, ce urmau să fie ţinute de specialişti din diferite domenii, în funcţie de necesităţile dictate de atelierul de specialitate. Astfel, Liceul de Arta Plastice din Timişoara a alcătuit, într-o anume perioadă de timp, un preambul pentru un institut cu statut academic superior.

Facultatea de Arte Plastice / Institutul Pedagogic din Timişoara (1960-1979)

În 1960, printr-o decizie a Ministerului Învăţământului, au luat fiinţă mai multe Facultăţi de Arte Plastice (de desen) în principalele centre universitare din ţară (Bucureşti, Cluj, Iaşi, Timişoara). Astfel a apărut şi Facultatea de Arte Plastice, în cadrul Institutului Pedagogic de trei ani a Universităţii timişorene, instituţie complet nouă care avea ca scop pregătirea cadrelor didactice care să predea desenul în învăţământul mediu. O contribuţie deosebită la înfiinţarea acestei facultăţi i-a revenit pictorului Aurel Breilean[15], absolvent al Institutului de Arte Plastice din Cluj şi care a fost primul şef de catedră pentru disciplinele plastice, alături de Constantin Popovici, şef de catedră la disciplinele teoretice şi decan al Facultăţii. Dezvoltarea centrului artistic timişorean, dar şi a învăţământului de specialitate s-a datorat în primul rând stabilirii în oraş a unui număr mare de absolvenţi veniţi din diferite centre universitare, care aveau să influenţeze dezvoltarea instituţiei prin participarea

[15] Aurel Breilean studiase pictura la Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu" din Cluj cu Aurel Ciupe şi Catul Bogdan, iar pedagogia cu Emil Isac. În 1955 a fost repartizat la Timişoara în calitate de bursier al UAP predând desenul la diferite şcoli, până când a fost numit cadru didactic la Facultatea de Arte Plastice. Informaţiile privind structurarea catedrelor şi repartizarea cadrelor didactice pe specialităţi le-am primit prin amabilitatea sa.

geometrical drawing, descriptive geometry, perspective, technical drawing, teaching and calligraphy methodology, the history of arts, modelling and decorative art). The first department was led by Aurel Breilean, specialised in painting; the other teachers were Adalbert Luca, Romul Nuţiu, Leon Vreme, Gabriel Popa, Zoltán Molnár, Zofia Krzyzanowska, Ion Mihăescu - painting, Ion Sulea-Gorj and Friederich Schreiber – monumental painting, and Lidia Ciolac and Hildegard Fackner – graphics. The second department was led by Constantin Popovici, who was teaching the perspective, and it also included teachers like Vasile Muntean – methodology and calligraphy, Victor Gaga and Petru Jecza, - artistic modelling and anatomy, Deliu Petroiu and Nichifor Someşan – the history of arts, Eugenia Dumitraşcu Luca and Virginia Baz Baroiu – decorative arts, Octavian Maxim – modelling.

In the first year the Faculty started its courses with about 65 students, in an improvised space in the building of the former orphanage „Ghizella", located on the Pestalozzi street, reserved to the Pedagogical Institute. The project for the new headquarters of the University in Timişoara was carried out by an architect, Hans Fackelmann[16], who developed a complex plan, having some buildings which also included inner courtyards thus all the spaces were luminous and situated in the proximity of nature. In the planimetric disposition of the building, the architect had reserved the section from the east in relation to the main entrance for the Faculty of Fine Arts and had provided large workshops on the ground floor and first floor. The study spaces were generous just like the wide corridors, where they permanently exposed the best works of the students.

The analytical programs were conceived minutely, comprising a diversified range of artistic topics, in order to accomplish a good training of the future teachers who had to know and master both the study of the artistic language, which they were supposed to share with students, and the issues regarding pedagogy, methodology or artistic techniques, completed with

[16] Arhitectul Hans Fackelmann (1933-1979) was one of the best representatives of the Romanian contemporary functionalist architecture who connected his name to Timişoara, where he worked and created his work starting with 1958 until his disappearance. Among the most important works we mention the group of buildings related to the University in Timişoara (a project awarded with the prize of the Romanian Union of Architects), the Music high-school "Ion Vidu" in Timişoara, a concert room special for its exceptional acoustics, the group of buildings and the Roman Catholic church from Orşova, as well as the Roman Catholic church from Dumbrăviţa, near Timişoara. These last two projects were carried out in partnership with painter Gabriel Popa and sculptor Petru Iecza. He was a professor of the Architecture department at the Faculty of Constructions, within the Polytechnical Institute „Traian Vuia" in Timişoara. For supplementary details see 60 years of higher education in constructions in Timişoara, the Technical University, Timişoara, 2001, p. 196.

lor activă la procesul de organizare al învăţământului şi care vor determina înfiinţarea Filialei UAP din Timişoara.

Facultatea de Arte Plastice era împărţită în două catedre: Catedra disciplinelor practice de specialitate (desen artistic, pictură, compoziţie, crochiuri, tehnici artistice) şi Catedra disciplinelor teoretice şi practice (desenul liniar şi desenul geometric, geometrie descriptivă, perspectivă, desen tehnic, metodica predării desenului şi a caligrafiei, istoria artei, modelaj şi artă decorativă). În prima catedră, condusă de Aurel Breilean, cu specialitatea pictură, cadre didactice erau Adalbert Luca, Romul Nuţiu, Leon Vreme, Gabriel Popa, Zoltán Molnár, Zofia Krzyzanowska, Ion Mihăescu la pictură, Ion Sulea-Gorj şi Friederich Schreiber la pictură monumentală, iar Lidia Ciolac şi Hildegard Fackner la grafică. Cea de-a doua catedră, condusă de Constantin Popovici, care preda perspectivă, îi reunea pe: Vasile Muntean la metodică şi caligrafie, Victor Gaga şi Petru Jecza, la modelaj şi anatomie artistică, Deliu Petroiu şi Nichifor Someşan la istoria artei, Eugenia Dumitraşcu Luca şi Virginia Baz Baroiu la artă decorativă, Octavian Maxim la modelaj.

În primul an Facultatea şi-a început cursurile cu aproximativ 65 de studenţi, într-un spaţiu improvizat în clădirea fostului orfelinat „Ghizella" de pe strada Pestalozzi, rezervată Institutului Pedagogic. Proiectul pentru un nou sediu al Universităţii din Timişoara a fost realizat de către arhitectul Hans Fackelmann[16], care dezvolta un plan complex, având corpuri de clădire ce cuprindeau şi curţi interioare, astfel încât toate spaţiile deveneau luminoase şi situate în proximitatea naturii. În dispoziţia planimetrică a clădirii, arhitectul rezervase Facultăţii de Arte Plastice tronsonul dinspre est în raport cu intrarea principală şi prevăzuse ateliere mari la parter şi etaj. Spaţiile de

[16] Arhitectul Hans Fackelmann (1933-1979) a fost unul dintre reprezentanţii de seamă ai arhitecturii funcţionaliste contemporane româneşti, care şi-a legat numele de Timişoara unde a lucrat şi creat din 1958 până la dispariţia sa. Printre operele cele mai importante amintim ansamblul de clădiri al Universităţii din Timişoara (proiect distins cu premiul Uniunii Arhitecţilor din România), Liceul de muzică "Ion Vidu" din Timişoara, cu o sală de concerte remarcată pentru acustica excepţională, ansamblul de clădiri şi biserica romano-catolică din Orşova, precum şi biserica romano-catolică din Dumbrăviţa, lângă Timişoara. La aceste două ultime proiecte a colaborat cu pictorul Gabriel Popa şi sculptorul Petru Iecza. A fost cadru didactic la Secţia de Arhitectură a Facultăţii de Construcţii, în cadrul Institutului Politehnic "Traian Vuia" din Timişoara. Pentru detalii suplimentare a se vedea 60 de ani de învăţământ superior de construcţii în Timişoara, Universitatea Tehnică din Timişoara, 2001, p. 196.

various other types of knowledge acquired through decorative art, engraving or modelling workshops. Thus, the training type resulted from those programs was a complex one, it introduced a lot of information, as well as artistic „substance", as students were oriented towards creation. The system of selection, based on competition, permitted the promotion of the most talented young people.

The first year started with the basic study, with drawings given the plaster castings, in the well-known system of academic education. The second semester of the first year of study was gradually introducing the study of human figures with with the means of drawings and also the topics of composition[17]. The basic training in the domain of drawing and painting was completed with courses of engraving, modelling, decorative arts, improving the artistic knowledge and skills by assuming different techniques and artistic ways of expression. Most of the teachers were eager to transmit the students the desire to become artists and adapted both their explanations and requirements on this line. In 1970 the institution was named the Faculty of Drawing of the University in Timişoara.

Around the mid-60s and early 70s in Timişoara the artistic atmosphere was full of effervescence: apart from the experimental group 111 and later the Sigma group, other groups of artists had appeared in the city to explore different artistic languages starting from constructivism to abstract structures and gestualism. Especially painters were concerned with the transgression of bi-dimensionality and the artistic association between the painting and object. In 1969 Gabriel Popa created some painted objects, a sort of polyptic altars suggesting a personal symbolism, which he exhibited at Bucharest in 1973, along with other tridimensional objects created by Ciprian Radovan and some textile objects made by Doina Almăşan Popa. The same category of artists also includes painter Aurel Breilean who remained faithful to figurative motives, processed in the sense of an abstraction; he also conceived some paintings as some objects made up of several volleys of various sizes.

Romul Nuţiu started to paint in an abstract-gestual style at the end of the 60s; together with other artists from Timisoara he exhibited his works from the Dynamic Universe series at Novi Sad and Belgrad. He continued his research on this topic and carried out a kind of „assemblages" and gesturally painted objects, which were exhibited in Timişoara under the following generics: "Painting, sculpture, ambience, object" and "Workshop 1975". His research took a new artistic outline at a group exhibition "Study I" (1978), where he exhibited an assemblage installation named Study - start for an artistic

[17] Information received from R. Nuţiu and L. Vreme.

studiu erau generoase, la fel şi culoarele largi, unde de obicei erau expuse în mod permanent cele mai bune lucrări ale studenţilor.

Programele analitice au fost concepute amănunţit, cuprinzând o paletă diversificată de probleme plastice, în ideea unei bune pregătiri a viitorilor profesori ce trebuiau să cunoască şi să stăpânească atât studiul limbajului plastic, pe care urmau să-l împărtăşească elevilor, cât şi problemele de pedagogiei, metodică sau tehnici artistice, completate cu diverse alte cunoştinţe dobândite prin parcurgerea unor ateliere de arte decorative, de gravură sau de modelaj. Astfel, tipul de pregătire ce rezulta din acele programe era unul complex, în care se introducea multă informaţie, dar şi „substanţă" artistică, studenţii fiind îndrumaţi spre creaţie. Sistemul de selecţie pe bază de concurs a fost de aşa natură încât a permis promovarea tinerilor cei mai talentaţi.

Primul an începea cu studiul de bază, cu desene după mulaje de ghips, în binecunoscutul sistem de învăţământ academic. Din semestrul al doilea al primului an de studiu se introducea treptat studiul figurii umane cu mijloacele desenului şi în paralel probleme de compoziţie[17]. Pregătirii de bază din domeniul desenului şi al picturii li se adăugau cursuri de gravură, modelaj, arte decorative, completând cunoştinţele şi deprinderile artistice prin asumarea unor tehnici şi modalităţi artistice de exprimare diverse. Majoritatea profesorilor se străduiau să transmită tinerilor dorinţa de a deveni artişti şi îşi adaptau atât explicaţiile, cât şi exigenţele în acest sens. În 1970 instituţia a primit denumirea de Facultatea de Desen a Universităţii din Timişoara.

Pe la mijlocul anilor '60 şi începutul anilor '70 în Timişoara atmosfera artistică era plină de efervescenţă: în afară de grupul experimental 111 şi mai apoi de grupul Sigma, apăruseră în oraş alte grupuri de artişti care exploatau diferite limbaje plastice pornind de la constructivism la abstract şi gestualism. Mai ales pictorii au fost preocupaţi de transgresarea bidimensionalităţii şi de asocierea plastică dintre pictură şi obiect. În 1969 Gabriel Popa crease nişte obiecte pictate, un fel de altare poliptice cu o simbolistică proprie, pe care le-a expus la Bucureşti, în 1973, alături de alte obiecte tridimensionale pictate, create de Ciprian Radovan şi de unele obiecte textile, realizate de Doina Almăşan

[17] Informaţii primite de la Romul Nuţiu şi Leon Vreme.

creation, composed of a table – in fact a board on which there were the artist's materials of construction and tools, expressing his presence.

Leon Vreme and Adalbert Luca were also working in an abstract way but while the former one remained faithful to the painting as a flat surface being eager to solve some purely artistic pressure, the latter was preoccupied with the creation of some spatio-chromatic environments which were able to express the painting more intensely. Luca even approached a special technique and made some massive painting-objects made of a support like a plaster and canvas reinforcement over which he laid the painting in a mixed technique, reminding us of a fresco. The artist wanted to obtain a representation of the movement through optical structures, leading to the "transformation of the pictorial field, of the unique screen of the canvas in a multitude of screens and pictorial plans, in order to stimulate the perception through the linearly expressive values of the work".

Sculptor Victor Gaga, who was also a professor at the newly established institution of higher education, found his own way by approaching the Romanian folk tradition. During this period of time, just like other colleagues from Timişoara, his wooden sculpture was standing away from the models of reality becoming abstract or only vaguely figurative. The big wooden sculptures were inspired from polyiptic altars with more volleys, which can open or close, revealing unexpected details and creating a multiplication of the volumes' angles of reception.

Constantly stimulated by volumes and the elementary geometry of forms, Petru Jecza was the follower of a structural constructivism, preserving allusively symbolical references to the figurative context during the first years of creation. In his short partnership with the group of "objectors" between 1970 and 1974, he was preoccupied with the experimentation of some artistic expressiveness derived from the usage of the "ready-made" and he imagined a spatial structure from metallic blocks (Block structures), in which he proposed not only the reconsideration of the relationship between the object-sculpture and the environment, but also the creation of some artistic "ambiances" remodelled according to the new requirements of the contemporary visual. Beyond these experiments, he is a sculptor who considers that geometry and constructiveness represent the basis of his real artistic nature. His favourite form, as an artist, resumed with the obstination of an obsession, is the cube, a full form, yet it shares a beneficial dialogue with hollowness, introduced in the pure surface as an accident – a fissure, a disrupture – brutally involving in the general calmness of the volume. The cube suggests the amplification of the generating forces of the square,

Popa. În aceeaşi categorie de artişti poate fi inclus şi pictorul Aurel Breilean care a rămas fidel motivelor figurative, prelucrate în sensul unei abstractizări; de asemenea şi-a conceput unele tablouri ca pe nişte obiecte alcătuite din mai multe voleuri, de dimensiuni variabile.

Romul Nuţiu a început să picteze abstract-gestual încă de la sfârşitul anilor '60 expunând alături de alţi artişti timişoreni la Novi Sad şi Belgrad lucrări din seria Univers dinamic. El a continuat cercetările pe această temă ajungând la un fel de "asamblaje" şi obiecte pictate gestual, ce au fost expuse în Timişoara sub genericul "Pictură, sculptură, ambianţă, obiect" şi "Atelier 1975". Cercetările sale au luat un nou contur plastic la expoziţia de grup "Studiul I" (1978), unde a expus o instalaţie-asamblaj, intitulată Studiu - start pentru o creaţie plastică, alcătuită dintr-o masă - un fel de planşetă de fapt, pe care se aflau materiale de construcţie şi unelte ale artistului, purtându-i prezenţa şi dincolo de încheierea momentului creaţiei.

Leon Vreme şi Adalbert Luca lucrau şi ei abstract, dar în timp ce primul a rămas fidel tabloului ca suprafaţă plană, iar interesul său s-a îndreptat spre rezolvarea unor tensiuni pur plastice, cel de-al doilea s-a preocupat de crearea unor ambianţe spaţio-cromatice capabile să exprime mai pregnant pictura. Luca ajunsese chiar la o tehnică aparte prin realizarea unor obiecte-picturi masive, alcătuite dintr-un suport ca o armătură din gips şi pânză peste care aşternea pictura într-o tehnică mixtă, amintind de frescă. Artistul dorea să obţină o reprezentare a mişcării prin structuri optice, ducând la "transformarea câmpului pictural, a ecranului unic al pânzei într-o multitudine de ecrane, planuri picturale, în scopul dinamizării percepţiei prin valorile liniar-expresive ale operei".

Sculptorul Victor Gaga, profesor şi el la nou înfiinţata instituţie de învăţământ superior, şi-a găsit un drum propriu exploatând tradiţia folclorică românească. În această perioadă, în ton cu preocupărilor altor confraţi timişoreni, sculptura lui în lemn se îndepărta de modelele realităţii devenind abstractă sau doar vag figurativă. Sculpturile de mari dimensiuni din lemn erau structurate inspirându-se din altarele poliptice cu mai multe voleuri, care se pot deschide sau închide, dezvăluind detalii neaşteptate şi creând o multiplicare a unghiurilor de receptare a volumelor.

Constant atras de volum şi de geometria elementară a formelor, Petru Jecza era adeptul unui constructivism

the forces of balance and stability, yet they comprise the confrontation and harmony in some personal dialectics. Jecza's sculpture was defined in the 70s as a progressive removal from nature, seen as an immediate source of inspiration, in favour of abstract forms.

During the same period of time, just like other painters, especially Adalbert Luca, Eugenia Dumitraşcu Luca was inspiring from the exploring atmosphere of some new visual languages, experimented with a high degree of enthusiasm. Attached to the abstract geometrical language, the result of a sublimation of the artistic motif noticed beyond the structures, preserving the memory of the decorative language (she had graduated from a department of the Faculty of Decorative Arts), the artist dedicated herself to this kind of works for at least a decade. Her geometrical compositions, situated between graphics and painting, achieved in the mixed technique, yet with a pictorial sensitiveness, were searching for some formal and chromatic harmony.

Thus, the personal creative preoccupations of the artist-teachers were conveyed to the students who had become active witnesses. At his art studio, Leon Vreme provided his students with full freedom of expression and artistic approach of compositions, and they had the possibility to develop topics outside the workshop itself, within the circle of fine arts also led by professor Vreme. In this context the students were encouraged to be freer and more inventive in their own creations, which they used to participate in different national competitions among pedagogical institutions with, where they were awarded with numerous prizes.

Some of the graduates of the Faculty of Fine Arts in Timişoara became artists, to the joy of the teachers who thrived to educate them from this perspective. The first promotion of graduates, in 1963, highlights several well-known names: Silviu Orăviţan, Vladimir Streleţ and Tudor Tudan. However, the series of names continued to develop with other names such as Gheoghe Văleanu, Ion Mercea, Iulian Cojocaru, Nicolae Ungar, Petru Galiş, Ştefan Kelemen, Maria Bana, Doina Pocioianu, Valeriu and Elisabeta Sepi, Nicu Covaci (a future member of the „Phoenix" band), Eugen Gondi, Iosif Stoia, Oli Gherman, Silvia Mihăescu, Ionel Cinghiţă, Walter Kirchner, Ştefan Călărăşanu, Daniela Orăviţan, Rudolf Cuteş, Ion Lala, Nicolae Croitoru, Constantin Răducan, Nora Novac, Călin Beloescu, Viorel Cosor, Pavel Vereş, Geta and Andrei Medinski; these are only some of the names who have been special in Timişoara, yet they are known regionally too (Arad, Lugoj, Reşiţa, Turnu Severin etc.).

If the first decade of its establishment was one of accumulations and pedagogical training, the following decade was more productive in the field of creation. The

de ordin structural, păstrând în primii ani de creaţie trimiteri aluziv-simbolice la figurativ. În scurta sa alăturare la grupul "obiectualilor", între 1970-1974, el a fost preocupat de experimentarea unor expresivităţi plastice rezultând din utilizarea "ready-made"-ului şi a imaginat o structură spaţială din calapoade metalice (Structuri-calapoade), în care şi-a propus revizuirea relaţiei sculptură-obiect cu spaţiul înconjurător, precum şi crearea unor "ambianţe" plastice remodelate după noile cerinţe ale vizualului contemporan. Dincolo de aceste experimente, el este un sculptor pentru care geometria şi constructivul se află la temelia adevăratei sale naturi artistice. Forma preferată de artist, reluată cu obstinaţia unei obsesii, este cubul, forma plină aflată însă într-un benefic dialog cu golul, introdus în suprafaţa pură ca un accident - o falie, o ruptură - intervenind brutal în calmul general al volumului. Cubul semnifică amplificarea forţelor generatoare ale pătratului, forţe ale echilibrului şi stabilităţii conţinând însă în interiorul lor confruntarea şi armonia dintr-o dialectică proprie. Sculptura lui Jecza s-a definit în anii '70 ca o îndepărtare progresivă de natură, privită ca o sursă de inspiraţie imediată, în favoarea alegerii formelor abstracte.

Alături de pictori, mai ales de Adalbert Luca, Eugenia Dumitraşcu Luca se împărtăşea în aceeaşi perioadă din atmosfera plină de căutări a unor noi limbaje vizuale, experimentate cu mult entuziasm. Ataşată de limbajul geometric-abstract, rezultat al unei sublimări a motivului plastic care uneori se întrevede încă în spatele structurilor purtând proaspătă şi amintirea limbajului decorativ (absolvise o secţie a Facultăţii de Arte decorative), artista s-a dedicat acestui gen de lucrări pentru cel puţin un deceniu. Compoziţiile sale geometrice, situate între grafică şi pictură, realizate în tehnică mixtă, dar cu sensibilitate picturală, se aflau în căutarea unor armonii formale şi cromatice.

Astfel, preocupările personale de creaţie ale artiştilor-profesori au fost transmise studenţilor deveniţi martori activi. La atelier, Leon Vreme lăsa studenţilor deplină libertate de exprimare şi de rezolvare plastică a compoziţiilor, iar aceştia aveau posibilitatea să dezvolte teme şi în afara atelierului propriu-zis, în cadrul cercului de artă plastică condus tot de profesorul Vreme. În acest cadru studenţii erau încurajaţi să fie mai liberi şi mai inventivi în propriile creaţii cu care participau apoi la diferite concursuri naţionale studenţeşti între instituţii pedagogice din

70s marked a culminating point of the cultural opening in Romania despite the recoil movement caused by the appearance of „theses" in July 1971, which reintroduced the censorship of art and drastically limited, through various means, the artists' liberty of expression.

The students needed a model to believe in. The feeling of liberty and professionalism was sustained within the Faculty of Fine Arts through a certain unity of views transmitted by teachers, who belonged to the same generation, even if today there are sensitive details making the difference. Romul Nuţiu was such a model for his students, a courageous artist from the perspective of creation, completely free to experiment the artistic language, who had the capacity to solve a topic in a spectacular way with his students or to „save" a work which appeared compromised, finding viable solutions, which were also supported by a good knowledge of the techniques used in paintings 8. His didactic effort was leading towards succes as he was a good teacher leading his student to self-knowledge[18].

By his own example, Leon Vreme transmitted his students an actual abstract constructivist direction which was also shared by other professors (Adalbert Luca, Petru Jecza, Victor Gaga, Zoltán Molnár etc.). He was open-minded and receptive to young people's attempts to experiment or free themselves from thematic rigours.

If painter Vreme was well-known for the way he approached the colour during his classes and for the exigency he demanded from his students, Luca was acknowledged for his exigency in the domain of drawings. He was an artist endowed with an outstanding creative strength, who had adapted the monumental solution of the Mexica muralists to his own artistic requirements, by metamorphosing it into an artistic vision migrating from realism to constructivism. He was active in the field of official art, overtaking a high number of orders which he was adapting to on the go. Gabriel Popa, a painting teacher, was also an artist for whom the figurative structure continued to be a challenge, relying more on the expressiveness of the drawing, where the colour was introduced in a subtle way or it was reduced to transparent shades of white. Ion Sulea-Gorj and Friedrich Schreiber were also oneiric figurative characters yet basically monumentalists, they both emphasised a new vision on contemporary art and the adaptation of languages according to social demands (official orders) and their own creation.

Although sculpture was not an independent department, it was only a modelling class adjacent to the basic pedagogical training, the model provided by the two

[18] Information received from Daniela Orăviţan.

ţară, de unde se întorceau încărcaţi de premii.

O bună parte din absolvenţii Facultăţii de Arte Plastice din Timişoara au devenit artişti, spre bucuria profesorilor care s-au străduit să-i formeze în acest scop. Prima promoţie de absolvenţi, din 1963, număra câteva nume recunoscute astăzi: Silviu Orăviţan, Vladimir Streleţ şi Tudor Tudan. Dar seria de nume a continat să crească, lor adăugându-se Gheoghe Văleanu, Ion Mercea, Iulian Cojocaru, Nicolae Ungar, Petru Galiş, Ştefan Kelemen, Maria Bana, Doina Pocioianu, Valeriu şi Elisabeta Sepi, Nicu Covaci (viitor membru al formaţiei „Phoenix"), Eugen Gondi, Iosif Stoia, Oli Gherman, Silvia Mihăescu, Ionel Cinghiţă, Walter Kirchner, Ştefan Călărăşanu, Daniela Orăviţan, Rudolf Cuteş, Ion Lala, Nicolae Croitoru, Constantin Răducan, Nora Novac, Călin Beloescu, Viorel Cosor, Pavel Vereş, Geta şi Andrei Medinski, pentru a nu aminti decât o parte dintre aceste nume care au rezonaţă în Timişoara, dar au şi o acoperire regională (Arad, Lugoj, Reşiţa, Turnu Severin etc.).

Dacă primul deceniu de la înfiinţare a fost unul al acumulărilor şi al formării pedagogice, deceniul următor a adus roade în special în domeniul creaţiei. Anii '70 au marcat un punct culminat al deschiderii culturale din România, în ciuda mişcării de recul provocată de apariţia „tezelor" din iulie din 1971, prin care se reintroducea cenzura asupra artei şi se limita drastic, prin diverse mijloace, libertatea de exprimare a artiştilor.

Studenţii aveau nevoie să îşi găsească un model în care să creadă. Sentimentul de libertate şi de profesionalism era susţinut în cadrul Facultăţii de Arte Plastice prin o oarecare unitate de vederi imprimată de profesori, care aparţineau aceleiaşi generaţii, chiar dacă astăzi există sensibile nuanţe care-i diferenţiază. Romul Nuţiu era pentru studenţi un astfel de model, un artist îndrăzneţ din punct de vedere al creaţiei, deplin liber să experimenteze în ceea ce priveşte limbajul plastic şi care avea capacitatea de a rezolva cu studenţii o temă în mod spectaculos sau de a „salva" o lucrare ce părea compromisă, găsind soluţii viabile, susţinute şi printr-o bună cunoaştere a tehnicii picturii [8]. Eforturile sale didactice erau încununate de succes deoarece el era un bun pedagog conducându-l pe student spre o cunoaştere de sine[18].

Leon Vreme, prin propriul său exemplu, imprima

[18] Informaţii primite de la Daniela Orăviţan.

professors - V. Gaga and P. Jecza – also facilitated the education of some young people in this artistic direction (Ştefan Kelemen, Ionel Cinghiţă, Walter Kirchner, Ştefan Călărăşanu). Both artists had approached an abstract contructivist vision, yet it derived from different sources. In V. Gaga's case, constructivism derived from archetypal contexts, in which the symbolical contents were represented by means of abstract forms, while the whole vision of P. Jecza was abstract constructivist, deriving from an avant-garde source.

For the young students in the 70s, the artist-teacher model was suggesting an exemplary trainer, who was positively influencing their future personality. This fact was completed by the dynamic atmosphere in the city – the music concerts (of the „Phoenix" band, which they were really close to, since Nicu Covaci had been their colleague, or the jazz groups, which were also joined by Eugen Gondi), the art lectures and films projected by professor and art critic Deliu Petroiu, the series of art films made by great film producers (Antonioni, Fellini, Bergman etc.) watched at the city cinema.

As a result, we can surely state the Faculty of Fine Arts within the Pedagogical Institute had a well-defined personality, oriented towards contemporary art and its languages. In spite of all these, despite the prizes awarded at student festivals and the assertion of a generation of artists, after 19 years of activity, in 1979 they decided to dissolve the Faculty, although it would have deserved to be promoted as a four-year higher education institute[19].

Resuming the circumstances regarding the dissolution of the School of Fine Arts in the interwar period, the decision to abolish the Faculty of Drawing brutally stopped an institution that seemed to have become a real „reservoir" of creativity on the local level and which, together with the High-School of Fine Arts, kept the local and regional artistic movement alive by animating it with new presences.[20]

[19] From Leon Vreme's viewpoint, the dissolution was a political one, which did not take the results into account, it was only about the arbitrary decision to preserve and raise the rank of the similar institution in Iaşi to the detriment of the one in Timişoara.

[20] The present text is an abbreviated and adapted variant of a longer text, published in my book, Timişoara between tradition and modernity. Artistic pedagogy in the 20th century, Brumar, Timişoara, 2006.

studenţilor o direcţie constructivist-abstractă, de actualitate, care era împărtăşită de altfel şi de ceilalţi profesori (Adalbert Luca, Petru Jecza, Victor Gaga, Zoltán Molnár etc.). Avea o mare deschidere şi era receptiv faţă de încercările tinerilor de a experimenta sau de a se elibera de rigorile tematice.

Dacă pictorul Vreme era renumit pentru felul în care problematiza culoarea la cursurile sale şi prin exigenţa pe care o pretindea studenţilor faţă de ei înşişi, Luca era recunoscut pentru exigenţele sale în domeniul desenului. El era un artist cu o forţă creatoare exemplară, care adaptase soluţia monumentală a muraliştilor mexicani la propriile cerinţe artistice, metamorfozând-o într-o viziune artistică ce migra de la realism spre constructivism. A fost activ în câmpul artei oficiale, preluând un mare număr de comenzi cărora li se adapta din mers. Gabriel Popa, profesor la pictură, era şi el un artist pentru care figurativul continua să fie o provocare, bazându-se mai mult pe expresivitatea desenului, în care culoarea era introdusă subtil sau redusă până la alburi transparente. Figurativi onirici, dar de formaţie monumentalişti erau şi Ion Sulea-Gorj şi Friedrich Schreiber, care aduceau amândoi o viziune nouă asupra artei contemporane şi adaptarea limbajelor în funcţie de cerinţele sociale (comenzile oficiale) şi propria creaţie.

Deşi sculptura nu era o secţie de sine stătătoare, ci doar un curs de modelaj adiacent formaţiei pedagogice de bază, totuşi modelul pe care-l ofereau cei doi profesori - V. Gaga şi P. Jecza - a dus la formarea câtorva tineri şi în această direcţie artistică (Ştefan Kelemen, Ionel Cinghiţă, Walter Kirchner, Ştefan Călărăşanu). Amândoi artiştii abordaseră o viziune de tip constructivist-abstract, venită însă din surse diferite. Pentru V. Gaga constructivismul provenea din arhetipal, în care conţinuturile simbolice sunt reprezentate prin forme abstracte, în timp ce întreaga viziune a lui P. Jecza era constructivist-abstractă de sorginte avangardistă.

Pentru tinerii studenţi din anii ’70 modelul profesorilor-artişti a fost unul formator exemplar, cu efecte benefice asupra personalităţii lor viitoare. Acestui fapt i se adauga atmosfera vie din oraş - concertele de muzică (ale grupului „Phoenix”, faţă de care se simţeau apropiaţi şi prin faptul că Nicu Covaci le fusese coleg sau faţă de grupurile de jazz, la care participa Eugen Gondi), prelegerile şi filmele de artă proiectate de profesorul şi criticul de artă Deliu Petroiu, seriile de filme artistice ale marilor regizori (Antonioni, Fellini, Bergman etc.) proiectate la cinemateca din oraş.

Astfel se poate afirma cu certitudine că Facultatea de Arte Plastice din cadrul Institutului Pedagogic a avut o personalitate bine definită, orientată spre arta contemporană şi spre limbajele acesteia. Cu toate acestea, şi în ciuda premiilor la festivalurile studenţeşti aduse de timişoreni, în ciuda afirmării unei generaţii de artişti, după 19 ani de funcţionare, în 1979 s-a luat decizia de desfiinţare a Facultăţii, deşi ar fi meritat să fie promovată ca un institut superior de învăţământ (de patru ani)[19]. Reluând oarecum circumstanţele desfiinţării Şcolii de arte frumoase din perioada interbelică, decizia de desfiinţare a Facultăţii de Desen a pus capăt în mod brutal unei instituţii care părea să fi devenit un adevărat „rezervor” de creativitate pe plan local şi care, alături de Liceul de Arte Plastice, a întreţinut vie mişcare artistică locală şi regională animând-o cu prezenţe noi.[20]

[19] În opinia lui Leon Vreme, desfiinţarea a fost una de natură politică, care nu a ţinut cont de rezultate, ci de decizia arbitrară de a păstra şi ridica în rang instituţia similară din Iaşi în detrimentul celei din Timişoara.

[20] Textul de față este o variantă abreviată și adaptată a unui text mai lung, publicat de mine în cartea Timișoara între tradiție și modernitate. Pedagogia artistică în secolul al XX-lea, Brumar, Timișoara, 2006.

Facultatea de Arte-Timișoara, atelier de pictură 1976
Profesorul Romul NUȚIU oferind corectură studenților săi

La aniversarea pictorului Iulius PODLIPNY
(sus) Profesorii Leon Vreme, Victor Gaga, Adalbert Luca
(jos) Profesorii Aurel Breilean, Eugenia Dumitrașcu-Luca, Iulius Podlipny, Xenia Eraclide Vreme, Romul Nuțiu

Facultatea de Arte-Timișoara, atelier de pictură 1963 / Prima promoție

Facultatea de Arte-Timișoara,
promoția 1975-1976
(de la stânga)
Profesorii A. Breilean, R. Nuțiu,
P. Jecza
(mijloc sus)
L. Vreme,
Friedrich Schreiber,
N. Someșan
(central față)
E. Dumitrașcu-Luca

◀ **Vlad CORBAN** */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Ipostaza timișoreană a Școlii și a Academiei de Arte frumoase (1933-1941)

The Hypostasis of the School and Academy of Fine Arts Timişoara (1933-1941)

Negoiță LĂPTOIU

Întrucât consecinţele agravante ale prelungitei crize economice din România anilor 1929-1933 făceau iminentă şi sacrificarea Şcolii de arte frumoase din Cluj (unde fiinţa din toamna lui 1925), soluţia salvatoare de prelungire a existenţei sale vine din Timişoara, fastuoasa şi mai prospera urbe din vestul ţării beneficiind de resurse şi conjuncturi existenţiale favorabile unor iniţiative cu finalitate spirituală. În fruntea sprijinitorilor ideii de transfer s-a situat Sever Bocu, personalitate politică a timpului, fost ministru al Banatului. De avantajele statornicirii unui asemenea preţios focar de cultură în capitala Banatului s-au convins şi deputaţii bănăţeni care întruniţi într-o şedinţă – la 1 aprilie 1933 – au redactat o expunere de motive şi un proiect de lege care urma să fie supus aprobării corpurilor legiuitoare.

Trecut prin Camera Deputaţilor, proiectul iniţiat de deputaţii bănăţeni urma să primească şi acceptul Senatului, pentru a putea căpăta putere de lege. Cum sesiunea parlamentară se încheiase, urmând să se deschidă abia la toamnă, se creează în rândul studenţilor şi profesorilor o stare de derută. Intervine însă viguros Sever Bocu – aflat la Bucureşti – care capacitează oficialităţile guvernamentale să decidă în iulie 1933 mutarea Şcolii de arte frumoase de la Cluj la Timişoara, începând cu 1 septembrie 1933. Director al Şcolii a rămas tot Alexandru Popp, iar ca secretar a fost angajat un absolvent de excepţie: Ştefan Gomboşiu.

Pentru acoperirea cheltuielilor necesitate de mutarea mobilierului la Timişoara primăria acordă 30.000 lei, iar Ministerul Instrucţiunii Publice, Cultelor şi Artelor – 50.000 lei. Se caută spaţiu de instalare, întrucât proiectatul sediu al Palatului Cultural era încă în roşu. În cele din urmă se consideră ca cele mai adecvate

Whereas the aggravating consequences of the prolonged economic crisis in Romania between 1929 and 1933 also made the sacrifice of the School of Fine Arts in Cluj imminent (it functioned there starting with the autumn of 1925), the saving solution to prolong its existence came from Timişoara, the sumptuous and more prosperous town in the west of the country benefiting from resources and existential circumstances favourable to some initiatives emphasising a spiritual outcome. Sever Bocu, a political personality of the time, the former minister of Banat, was the main supporter of the transfer idea. The deputies from Banat were also convinced of the advantages regarding the establishment of such a precious source of culture in the capital of Banat; on April 1, 1933, within the frames of a meeting, they drafted a statement of reasons and a bill to be approved by the legislature.

Approved by the Chamber of Deputies, the project initiated by the deputies was to receive the approval of the Senate, in order to gain the power of law. As the parliamentary session ended, and it was not supposed to open until the autumn, one could notice a state of confusion among the students and professors. However, in July 1933, Sever Bocu – who had settled to Bucharest – intervened vigorously enabling the government officials to decide the removal of the School of Fine Arts from Cluj to Timisoara starting with September 1, 1933. Alexandru Popp also remained the Director of the School and an exceptional graduate, Ştefan Gomboşiu, was hired as a secretary.

In order to cover the expenses necessary for moving the furniture to Timişoara, the town-hall granted 30.000 lei, and the Ministry of Public Instruction, Cults and Arts – 50.000 lei. Installation space was being sought as the projected headquarters of the Palace of Culture was still in red. Finally, the most suitable one was the room under the hall of the one-story building and the large hall in the ground floor building, plus one room for the servant, used

încăperea de sub holul edificiului cu etaj şi sala mare din edificiul parter, plus una cameră pentru servitor, aflate în folosinţa Auto-Clubului Român Banat-Crişana (astăzi sediu pentru atelierele artiştilor plastici din Timişoara, într-un parc, în apropiere de Bega). În 17 septembrie 1933 are loc – în prezenţa fruntaşilor forurilor locale şi a numeroşi intelectuali – constituirea Comitetului de sprijin şi de conducere, în frunte cu Sever Bocu, director al ziarului „Vestul". Un alt moment important a fost alcătuirea – în 14 octombrie – a listei corpului profesoral – mizându-se pe colaborarea lui Alexandru Popp (desen), Romul Ladea (sculptură), Catul Bogdan (desen şi pictură), Aurel Ciupe (desen şi pictură), Anastase Demian (artă decorativă), dr. Ioachim Miloia (istoria artelor), dr. Leonte Munteanu (anatomie plastică), arh. ing. pictor Cornel Liuba (noţiuni de arhitectură) şi dr. Anastasie Popovici (pedagogie). Doar trei din cei propuşi nu-şi pot onora chemarea: Ciupe, Demian şi Munteanu.

Rezolvate problemele esenţiale de natură organizatorică, în 15 octombrie 1933 are loc deschiderea festivă a cursurilor, care încep practic după alte două zile, în baza unui regulament de funcţionare mult apropiat celui din etapa clujeană.

Regulamentele şi dispoziţiile în baza cărora au funcţionat Şcoala şi Academia

Voind să asigure celor interesaţi date cât mai precise asupra regimului Şcolii se tipăreşte, în luna august 1933, un Prospect în care se preciza că „... învăţământul la această şcoală este de grad superior. Scopul Şcolii este de a da o pregătire superioară în domeniul artelor plastice şi de a contribui la dezvoltarea artei şi a simţului pentru frumos. Şcoala pregăteşte profesori de desen pentru şcolile secundare şi maeştrii pentru şcolile de specialitate. Face educaţia necesară celor care se consacră, exclusiv artei"[1]. În continuare se furnizau date privind organizarea studiilor, pe cele două secţiuni (pedagogică şi artistică), cu materiile pe ani de studiu, apoi condiţiile de admitere, taxele şcolare.

După numai un an de funcţionare la Timişoara, timp în care şi-au putut finaliza studiile alţi zece absolvenţi, Ministerul Instrucţiunii Publice, Cultelor şi Artelor decide prin Ordinul 108.595/1935 desfiinţarea Şcolii,

[1] Arhiva Şcolii (aflată acum la sediul Liceului de artă din Timişoara), dosar 5, an şcolar 1933/1934, Prospectul Şcolii de arte frumoase din Timişoara.

by the Romanian Auto Club Banat-Crişana (today the headquarters of the artists' workshops in Timişoara, in a park next to Bega).

In September 17, 1933, in the presence of the leaders of local forums and numerous intellectuals, they organised the establishment of the Support and Steering Committee headed by Sever Bocu, the director of „The West" newspaper. Another important moment was marked by the organisation – in October 14 – of the list suggesting the teaching staff – counting on the collaboration of Alexandru Popp (drawing), Romul Ladea (sculpture), Catul Bogdan (drawing and painting), Aurel Ciupe (drawing and painting), Anastase Demian (decorative arts), dr. Ioachim Miloia (the history of arts), dr. Leonte Munteanu (artistic anatomy), arch. engineer painter Cornel Liuba (notions of architecture) and dr. Anastasie Popovici (pedagogy). There were only three of these who could not honour the challenge: Ciupe, Demian and Munteanu.

Once the essential organisational problems were solved, on October 15, 1933, they organised the festive opening of the courses which practically began two days later, based on an operating regulation which was very similar to the one stage from Cluj.

The regulations and provisions coordinating the activity of the School and Academy

In order to provide those interested with the most accurate data on the School's regime, in August 1933 they printed a Prospectus, which emphasised that „... the education at this school is superior. The School's goal is to provide a superior training in the domain of fine arts and to contribute to the development of art sense of beauty. The School prepares drawing teachers for secondary schools and masters for specialised schools. It completes the education needed by those who devote themselves exclusively to art"[1]. Then, it provided data regarding the organisation of studies in two sections (pedagogical and artistic), specifying the subjects per years of study, the admission conditions, and the tuition fees.

After only one year of functioning in Timişoara, when ten other graduates could complete their studies, the Ministry of Public Instruction, Cults and Arts decided to abolish the School starting with September 1, 1934, by Order 108.595/1935. Consequently, for the ridiculous sum of 200.000, they sacrificed an institution which had asserted its right to exist by means of viable arguments.

[1] *The School Archive (now at the headquarters of the Art High School in Timişoara), file 5, school year 1933/1934, Prospectus of the School of Fine Arts in Timişoara.*

începând cu 1 septembrie 1934. Aşadar, pentru ridicola sumă de 200.000 le se sacrifica o instituţie care-şi afirmase – cu viabile argumente – dreptul la fiinţare.

Au apărut însă salvator acele energii a căror autoritate au făcut inoperant durerosul verdict. Profitând de prezenţa ministrului Constantin Anghelescu la Timişoara (la sfârşitul lunii august 1934 desfăşurându-se un Congres al corpului didactic profesional), oficialităţile şi intelectualitatea bănăţeană l-au convins de necesitatea păstrării acestui focar de cultură în extremitatea vestică a ţării. Condiţiile menţinerii consemnau însă stingerea subvenţiei din partea statului, Şcoala de arte frumoase urmând să se susţină „din venituri proprii", asigurate de primăria municipiului şi prefectura judeţului.

O dată cu deschiderea anului şcolar 1935/1936, Alexandru Popp demisionează din funcţia de director (din motive de vârstă), propunându-l pe arh. ing. Victor Vlad, care este ales în unanimitate. La următoarea şedinţă a Consiliului profesoral – din 11 noiembrie 1935 – se decide „înfiinţarea cursului de cinci, cu specializarea în anul al cincilea". Prelungirea duratei de studii (care face ca vara anului 1936 să nu fie sesiune normală de absolvire) mărturisea voinţa celor care conduceau destinele Şcolii timişorene de a-i crea un statut similar cu şcolile de arte frumoase ale statului, din Bucureşti şi din Iaşi (unde, de asemenea, durata studiilor se ridicase la cinci ani, primul fiind de testare a vocaţiei).

Nevoia de asigurare a unei certitudini privind activitatea viitoare determină Consiliul profesoral să caute, în şedinţa din 3 decembrie 1936, găsirea unei modalităţi de temeinică legalizare a existenţei instituţiei. După îndelungi dezbateri se ajunge la concluzia că soluţia cea mai viabilă ar fi înscrierea sa în bugetul ordinar al primăriei, fără modificarea subvenţiei de până atunci. Receptivă, Comisa interimară a primăriei municipiului Timişoara prin decizia I/54.667 din 16 decembrie 1936 hotărăşte înscrierea Academiei de arte frumoase în bugetul său ordinar.

În temeiul acestei hotărâri – pregătită prin coalizarea tuturor energiilor progresiste din capitala Banatului – deputatul Aurel Cosma – junior (spirit nobil şi cultivat, care sprijinea cu ardoare afirmarea culturii şi artei româneşti în paginile revistei „Luceafărul", al cărei director era) elaborează un Proiect de lege pe care-l

However, those energies, whose authority made the painful verdict inoperative, appeared as saviours. Taking advantage of the presence in Timisoara of a minister, Constantin Anghelescu (at the end of August 1934 there was a Congress of the professional teaching staff), the officials and intellectuals from Banat convinced him of the need to preserve this source of culture in the western extremity of the country. Yet the conditions needed to preserve this recorded the termination of the state convention and the School of Fine Arts was to support itself from its „own revenues", provided by the city-hall and the county prefecture.

When the school year opened in 1935, Alexandru Popp resigned as director (given his age), and he proposed architect engineer Victor Vlad, who was unanimously elected. At the next meeting of the teaching staff – on November 11, 1935 – they decided the „establishment of the fifth course, with the specialisation in the fifth year". The extension of the study duration (which does not make the summer of 1936 a normal graduation session) testified the will of those who led the destinies of the School in Timisoara to create a status similar to the state's schools of fine arts in Bucharest and Iaşi (where the duration of studies had also risen to five years as the first one represented the test of vocation).

The need to ensure some certainty regarding the future activity determined the Teaching Council to search, in the meeting organised on December 3, 1936, for a way to thoroughly legalise the existence of the institution. After long debates, they drew the conclusion that the best solution would be marked by its registration in the ordinary budget of the city hall, without modifying the subsidy. Really receptive, the Interim Commission of the Timisoara City Hall, by means of decision I/54.667 of December 16, 1936, decides to include the Academy of Fine Arts in its ordinary budget.

Based on this decision, prepared by the coalition of all progressive energies in the capital of Banat, a deputy representative, Aurel Cosma – junior (a noble and educated spirit, who ardently supported the development of the Romanian culture and art in the „Luceafărul", whose director he used to be) elaborated a Bill which he submitted for approval to the Chamber of Deputies in the sitting organised on March 4, 1937.

Starting with the spring of 1937, when the necessary events were carried out to include the Academy of Fine Arts (as it was called more assiduously after the municipalization of resources) with the subsidy promised in the financial year 1937/1938, especially in the autumn of the same year, the Teachers' Council tried to amplify the profile the institution's profile by creating a section of applied arts in order to „ emphasise not only the

depune spre avizare Camerei Deputaţilor în şedinţa din 4 martie 1937.

Încă din primăvara anului 1937, când se efectuează întâmplările necesare în vederea cuprinderii Academiei de arte frumoase (cum se numea mai asiduu după municipalizarea resurselor) cu subvenţia promisă în exerciţiul financiar pe anul 1937/1938, dar mai ales din toamna aceluiaşi an, Consiliul profesoral încearcă o amplificare a profilului instituţiei prin crearea unei secţii de artă aplicată, cu scopul mărturisit „ de a pune în valoare nu numai resursele de creaţiuni autohtone, dar mai ales pentru a contrabalansa elementul străin, pentru a zăgăzui produsele de importaţie, adesea fără nici o valoare artistică, dar enorm de scump plătite"[2]. Ca bază principală de discuţie a fost documentatul Proiect de regulament pentru reorganizarea instituţiei, susţinut de subdirectorul Ştefan Gomboşiu, prezentat în şedinţa Consiliului profesoral din 11 octombrie 1937. Preocuparea ardentă de a fixa existenţa Academiei de arte frumoase în acord cu necesităţile imediate ale realităţii noastre social-economice se va manifesta din partea conducerii şi a profesorilor de-acum pe întreaga durată a existenţei sale timişorene, în iulie 1939 lansând chiar în presă un Proiect pentru înfiinţarea unei şcoli speciale de artă industrială – cu durata de doi ani – pe lângă Academia de arte frumoase[3]. Dar lipsa resurselor materiale aveau să determine, din nou, sacrificarea unor aşa de moderne şi justificate iniţiative, singulare în ambianţa de-atunci a învăţământului artistic românesc.

Odată cu încheierea anului universitar 1937/1938 încetează şi calitatea de rector a arh. ing. Victor Vlad, funcţie care va fi încredinţată vigurosului sculptor – profesor Romus Ladea.

Din repetatele memorii înaintate Ministerului Educaţiei Naţionale de a-i clarifica statutul, cel din octombrie 1938 primeşte un răspuns care încuraja optimismul. Direcţia învăţământului Superior din cadrul Ministerului informa că „Academia de arte frumose din Timişoara va funcţiona ca şcoală extrabugetară, cu drept de publicitate, cum a avut până în 1935,

[2] Idem, dosar 2/2, an şcolar 1936/1937, adresa 159 din 9 martie 1937

[3] xxx, La 1 septembrie ia fiinţă la Timişoara – Şcoala specială de arte industriale, în „Dacia", Timişoara, 20 iulie 1939

resources of autochthonous creations but especially to counterbalance the foreign element, to restrain the import items, which often expressed no artistic value, yet they cost a lot"[2]. The main basis for discussion was the documented Draft Regulation for the reorganisation of the institution supported by vice-principal Ştefan Gomboşiu, presented in the meeting of the Teachers' Council on October 11, 1937. The ardent concern to fix the existence of the Academy of Fine Arts in accordance with the immediate needs of our socio-economic reality was going to be manifested by the current management and teachers throughout its existence in Timişoara, and in July 1939 they even launched a Project for the establishment of a special school of industrial art – lasting two years – in addition to the Academy of Fine Arts[3]. However, the absence of material resources were meant to determine, again, the sacrification of such modern and justified initiatives which were singular in the context of that Romanian artistic education.

The end of the 1937/1938 academic year also cancelled the rector role of arch. engineer Victor Vlad, a position that was subsequently entrusted to the vigorous sculptor, professor Romus Ladea.

From the repeated memoirs submitted to the Ministry of National Education to clarify its status, the one from October 1938 received an aswer which inspired optimism. The Directorate of Higher Education within the Ministry informed that „the Academy of Fine Arts from Timişoara will function as an extra-budgetary school, with the right of publicity, as it had until 1935, according to decision 76.387 of June 3, 1930"[4].

Like in the case of the stratification in December 1930, the joy was short-lived. In June 20, 1939, the same Directorate issued a new decision, 106.977, in total contradiction with those sustained eight months before: „... We would like to inform you that Your School does not have the right conferred on the state fine art academies, and from now on it will be known that Your School does not offer them any rights"[5]. A desolate decision after so many years of commendable efforts and accomplishments.

Despite all the interventions made by various influential people in governmental circles, the Directorate of Higher Education did not reconsider its decision of June 20, 1939, therefore the Academy of Fine Arts, Timişoara had to

[2] Idem, file 2/2, school year 1936/1937, address 159 of March 9, 1937

[3] xxx, On September 1, in Timişoara, they founded the Special School of Industrial Arts, in „Dacia", Timişoara, July 20, 1939

[4] The School's Archive, file 2/2, school year 1938/1939, address 179.997 of November 2, 1938

[5] Idem, file 4/4, school year 1935/1936, address 52 of November 7, 1935

conform deciziei 76.387 din 3 iunie 1930"[4].

Ca şi în cazul stratificării din decembrie 1930 bucuria avea să fie de scurtă durată. În 20 iunie 1939, aceeaşi Direcţie emite o nouă decizie, 106.977, în totală contradicţie cu cele afirmate cu opt luni înainte: „... Vă facem cunoscut că Şcoala Dvs. nu are dreptul conferit academiilor de arte frumoase de stat, urmând ca de acum încolo să se ştie că Şcoala Dvs. nu le oferă nici un drept"[5]. Dezolantă hotărâre după atâţia ani de lăudabile strădanii şi împliniri.

Cu toate intervenţiile făcute prin diverse persoane influente în cercurile guvernamentale, Direcţia Învăţământului Superior nu revine asupra deciziei sale din 20 iunie 1939 şi, de aceea, Academia de arte frumoase din Timişoara se vede nevoită ca din toamna anului 1939 să renunţe la secţia pedagogică, primind înscrieri numai la secţia artistică. Mai figura, de asemenea, cursul seral de desen şi schiţe, condus de profesorul Julius Podlipny, inaugurat în 15 noiembrie 1937.

Această structură a instituţiei se păstrează timp de doi ani, iar din septembrie 1941 devine Şcoală de arte decorative cu profil secundar, dându-se curs deciziei 8.759 din ianuarie 1941 emisă de Direcţia Învăţământului Superior din Ministerul Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor. Prin această schimbare de statut – renunţându-se la factura academică – se speră ca Şcoala să fie mai uşor asimilată în reţeaua de învăţământ naţional, fapt pe care realitatea l-a şi confirmat curând.

Baza materială

Acceptând transferul Şcolii de arte frumoase de la Cluj la Timişoara, Ministerul Instrucţiunii Publice, Cultelor şi Artelor îi asigură aceeaşi minimă subvenţie care oscila în jurul sumei de 18.000 lei lunar. Din ea se achitau salariile a doi profesori de specialitate, pentru secretar şi omul de serviciu. Înaintând forului tutelar proiectul de buget pe anul 1933/1934, la capitolul cheltuieli figurau 396.088 lei (dincolo de plata salariilor preconizându-se sume extrem de modeste pentru întreţinere, reparaţii, plata modelelor, încălzit şi chirie). La începutul anului 1934 primăria îi confirmă

[4] Arhiva Şcolii, dosar 2/2, an şcolar 1938/1939, adresa 179.997 din 2 noiembrie 1938

[5] Idem, dosar 4/4, an şcolar 1935/1936, adresa 52 din 7 noiembrie 1935

give up the pedagogical section in the autumn of 1939, receiving enrollment only in the artistic section. There was also an evening drawing and sketching course led by professor Julius Podlipny, which opened on November 15, 1937.

This structure of the institution was preserved for two years and starting with September 1941 it became a School of decorative arts with a secondary profile, following the decision of 8.759, January 1941, issued by the Directorate of Higher Education within the Ministry of National Education, Cults and Arts. Given this change of status – giving up the academic bill – they hoped that the School was going to be more easily assimilated into the national educational network, a fact that reality soon confirmed.

The material base

By accepting the transfer of the School of Fine Arts from Cluj to Timişoara, the Ministry of Public Instruction, Cults and Arts ensured the same minimum subsidy which oscillated around the sum of 18.000 lei per month. They used it to pay the salaries of two specialised teachers, the secretary and the man on duty. Submitting the draft budget for 1933/1934 to the tutelary forum, the chapter suggesting the expenses emphasised the sum of 396.088 lei (beyond the payment of salaries, extremely modest amounts for maintenance, repairs, payment of models, heating and rent were expected). At the beginning of 1934 the town-hall confirmed the subsidy amounting to 149.082 lei.

Convinced that the Ministry was going to honour the subsidy for 1934/1935, the prefecture did not foresee anything in the budget for the School of fine arts, achieved in September 1934, therefore they responded in a negative way. However, it was going to retain the precedent created by the withdrawal of the ministerial subsidy and replaced it with an equivalent fund provided in the budget for 1935/1936. The prefecture kept the amount of the subsidy valuing 200.000 lei for the entire duration reflecting the existence of the School and Academy in Timişoara, excepting the interval between April 1, 1938 and March 31, 1939, when they increased it to 296.193 lei. Instead, the Timişoara city hall proved more generous increasing the value of the subsidy granted by local institutions, the amounts collected from school fees, which centrally ranged between 100.000 and 150.000 lei, and the benefits from some monumental art orders for theoretical studies.

Like in Cluj, the problem regarding the space for the most efficient development of the courses was not adequately

acordarea subvenţiei în valoare de 149.082 lei.

Convinsă că Ministerul va onora subvenţia şi pe anul 1934/1935, prefectura nu a prevăzut în buget nimic în contul Şcolii de arte frumoase şi, de aceea, la întâmpinarea acesteia – efectuată în septembrie 1934 – răspunde negativ. Va reţine însă precedentul creat prin retragerea subvenţiei ministeriale, suplinind-o printr-un fond echivalent, prevăzut în bugetul pe anul 1935/1936. Prefectura va păstra cuantumul subvenţiei de 200.000 le pe întreaga durată a existenţei Şcolii şi Academiei la Timişoara, cu excepţia intervalului 1 aprilie 1938 – 31 martie 1939, când îl majorează la 296.193 lei. În schimb, primăria municipiului Timişoara s-a dovedit mai generoasă, sporind valoarea subvenţiei acordate de instituţii locale, sumele încasate din taxele şcolare, care centralizate oscilau între 100.000 şi 150.000 lei şi beneficiile realizate din unele comenzi de artă monumentală pentru studiile teoretice s-au şi decorativă.

Ca şi la Cluj, nici la Timişoara nu a fost rezolvată adecvat problema spaţiului pentru desfăşurarea cât mai eficientă a cursurilor. În cele două săli spaţioase din cadrul Auto Clubului s-au organizat ateliere pentru disciplinele practice, pictura şi sculptura. Pentru studiile teoretice s-au văzut nevoiţi să apeleze la bunăvoinţa altor instituţii. De la Şcoala Politehnică primeşte două amfiteatre, pentru cursurile de istoria artelor, cu un singur aparat de proiecţie, iar celălalt pentru perspectivă şi geometrie descriptivă. Şcoala superioară de arte şi meserii îi oferă, tot gratuit, o sală pentru cursul de arhitectură şi cel de artă decorativă, iar Şcoala normală sală pentru susţinerea orelor de pedagogie şi anatomie. Din 15 martie 1937, primind mai multe săli în edificiul Palatului Cultural (sau al Teatrului, cum i se spunea) îşi concentrează activitatea într-un spaţiu mai unitar, dar din toamna anului 1940 se vede nevoită, iarăşi, să migreze cu mobilierul în sala de la mezaninul palatului „Lloyd".

Deşi veniturile s-au ridicat la cote mult superioare condiţiilor avute în ultimii ani de existenţa, la Cluj, ele nu erau însă suficiente, întrucât crescuse mult şi costul vieţii. Revelator este în acest sens un raport al conducerii Şcolii către primărie, întocmit în 7 noiembrie 1935: „Situaţia bugetară a Şcolii noastre nu ne permite decât o existenţă sub raportul celor mai modeste condiţiuni. Din subvenţiile acordate abia se pot acoperii cheltuielile de chirie şi salarii extrem de reduse ale personalului. Orice alte cheltuieli materiale

solved in Timişoara either. They used the two spatious rooms of the Auto Club to organise workshops for the practical disciplines, painting and sculpture. Regarding the theoretical studies, they had to appeal to the goodwill of other institutions. The Polytechnic School provided them with two amphitheatres, for the courses of art history, with only one projection equipment, and the other one for the perspective and descriptive geometry. The upper School of Arts and Crafts conferred, also free of charge, a room for architecture and decorative arts, and the normal school room to support the classes of pedagogy and anatomy. Starting with March 15, 1937, receiving more rooms in the edifice of the Cultural Palace (or of the Theatre, as they used to name it) they concentrated the activity in a more unitary space yet, since the autumn of 1940, they were forced to migrate, again, with their furniture, into the hall on the mezzanine floor of the palace „Lloyd".

Although the revenues rose to much higher levels than in the last years of existence, they were not sufficient in Cluj since the cost of living had also risen greatly. What is revealing in this sense is a report of the School's management team submitted to the town-hall, issued on November 7, 1935: „The budgetary situation of our School allows us only an existence under the report of the most modest conditions. Subsidies could barely cover extremely low rent and staff salaries. In case of any other material expenses, we don't consider ourselves capable of satisfying them, thus causing serious obstacles in the development of education"[6]. And the examples can be amplified, a more favourable financial situation manifested only between April 1, 1936 and March 31, 1939.

Registrations and attendance

Although the Ministry delayed the issuance of a decision approving the transfer of the School of Fine Arts from Cluj to Timişoara (a decision delivered in the middle of July 1933), most of those who had attended it in the town on the Someş also attended it in its Timişoara style. From the 59 enrolled in the school year 1932/1933 (54 attended it regularly) 32 enrolled in the second, third and fourth year. By also considering the ten graduates in June 1933, we notice that 12 withdrew as they opted for the academies in Bucharest and Iaşi. Most of these have retired from the first year and belong to the artistic section.

The influx of graduates for the first year to the School of Fine Arts in Timişoara was gratifying, 24 of the 27 were

[6] *Idem, file 4/4, school year 1935/1936, address 52 on November 7, 1935*

suntem puşi în situaţia de a nu le putea satisface, cauzând astfel piedici serioase învăţământului"[6]. Şi exemplele pot fi amplificate, o conjunctură financiară mai favorabilă manifestându-se doar în perioada 1 aprilie 1936 – 31 martie 1939.

Înscrierile şi frecvenţa

Cu toate că Ministerul a tergiversat emiterea unei decizii prin care se aproba transferul Şcolii de arte frumoase de la Cluj la Timişoara (decizie transmisă la jumătatea lunii iulie 1933), majoritatea celor care au frecventat-o în oraşul de pe Someş au urmat-o şi-n ipostaza ei timişoreană. Din cei 59 înscrişi în anul şcolar 1932/1933 (frecventând regulat 54) s-au înscris în anii II-IV – 32. considerând şi pe cei zece absolvenţi din iunie 1933, înseamnă că s-au retras 12, optând pentru academiile din Bucureşti şi Iaşi. Cei mai mulţi s-au retras din anul I şi aparţin secţiei artistice.

Îmbucurătoare este afluenţa spre Şcoala de arte frumoase din Timişoara a candidaţilor pentru anul I, din cei 27 înscrişi frecventând regulat 24. Cei mai mulţi au preferat secţia pedagogică – 18, trădându-şi intenţia de a deveni dascăli.

Aşadar, în anul şcolar 1933/1934 se înregistra un număr de 64 studenţi, un procent încurajator privit din prisma înscrişilor în anul I. exista deci un real interes pentru o asemenea specializare, iar prezenţa în număr mare şi a celor din anii superiori releva puternica sudură sufletească dintre profesori şi studenţi, argument esenţial în asigurarea continuităţii instituţiei.

Cu tot regimul ei incert, s-a înregistrat îndeosebi în primii ani ai popasului timişorean o frecvenţă constantă, oscilând în jurul a 50 de cursanţi la ambele secţii, pedagogică şi artistică. Dacă în primul an s-au înscris 64, în cel de al doilea au frecventat-o 57, în al treilea – 42, în al patrulea – 50, în al cincilea – 47, în al şaselea – 41, iar în 1939/1940, când a rămas numai cu secţia artistică – 28. în ultimul an, ca efect al refugierii din zonele româneşti ocupate abuziv prin Dictatul de la Viena, numărul cursanţilor a crescut la 38. majoritatea studenţilor aveau bacalaureatul, cei cu studii incomplete fiind înscrişi la secţia artistică.

Corpul profesoral

Dorinţa Comitetului de sprijin şi de conducere ca

[6] *Idem*, dosar 4/4, an şcolar 1935/1936, adresa 52 din 7 noiembrie 1935

frequently attending the courses. Most of them preferred the pedagogical section – 18, suggesting their intention to become teachers.

Thus, in the school year 1933/1934 there was a number of 64 students, an encouraging percentage seen in terms of enrollement in the first year. There was a real interest in such a specialisation, and the presence in such a large number of the ones related to higher levels emphasised a powerful connection between the teachers and students, which was an essential argument ensuring the continuity of the institution.

Despite its uncertain regime, there was a constant frequency, especially in the first years of the activity carried out in Timişoara, oscillating around 50 students at both departments, the pedagogical and artistic one. If in the first year there were 64 who had enrolled, in the second one there were 57 who attended it, in the third there were 42, in the fourth – 50, in the fifth – 47, in the sixth – 41, and in 1939/1940, there was only the artistic section – 28. In the last year, as a result of the refugee from the Romanian areas abusively occupied by means of the Vienna Dictate, the number of students increased to 38. Most of the students had a baccalaureate, and those with incomplete studies were enrolled in the art department.

The teaching staff

The desire of the Support and Management Committee for the School of Fine Arts from Timişoara to benefit from the services of the active teaching staff in Cluj could be only partially realized, Ciupe and Demian were strongly involved as custodians of the Art Museum from Tg. Mureş, the second one in more ample works of monumental art, they both had to refuse the honourable invitation. An attempt was made to fill the vacancies by hiring, in February 1934, the drawing department of Aurel Popp and Julius Podlipny, but the former gave up his condition a semester later. In these circumstances the specialised disciplines were distributed as follows: Alexandru Popp – painting, Romul Ladea – sculpture, Catul Bogdan – decorative arts and Julius Podlipny – drawing.

Based on a good material condition at the beginning of the academic year 1936/1937, the Teaching staff considered an amplification of the teaching staff necessary, by creating new departments: the linear and ornamental drawing, calligraphy, completing the painting department and a position of assistant at the teaching department. As he had been offered to teach notions of architecture and style, architect eng. Adrian Suciu (the head of the Technical Service at the City Hall)

Şcoala de arte frumoase din Timişoara să beneficieze de serviciile corpului profesoral activ la Cluj nu s-a putut realiza decât parţial, Ciupe şi Demian puternic implicaţi în calitatea de custode al Muzeului de Artă din Tg. Mureş primul, iar al doilea în tot mai ample lucrări de artă monumentală s-au văzut nevoiţi a refuza onoranta invitaţie. Se încearcă ocuparea posturilor vacante prin angajarea, în februarie 1934, la catedra de desen al lui Aurel Popp şi Julius Podlipny, dar primul îşi părăseşte condiţia după un semestru. În această situaţie disciplinele de specialitate s-au repartizat astfel: Alexandru Popp – pictură, Romul Ladea – sculptură, Catul Bogdan – artă decorativă şi Julius Podlipny – desen.

Bazându-se pe starea materială bună la începutul anului universitar 1936/1937, Consiliul profesoral consideră necesară o amplificare a corpului didactic, prin crearea de noi catedre: desen liniar şi ornamental, caligrafie, completarea catedrei de pictură şi un post de asistent la catedra de desen. Oferindu-i-se predarea noţiunilor de arhitectură şi stil, arh. ing. Adrian Suciu (şeful Serviciului tehnic de la primărie) conduce cursul timp de un an, provocând însă supărarea lui Cornel Liuba care nu mai acceptă catedra de desen linear şi ornamental. După retragerea lui Adrian Suciu, cursul de arhitectură este preluat de Victor Vlad. De asemenea, dată fiind nesiguranţa contribuţiei şi profesorul Ion Isac de la Şcoala normală se dispensează de obligaţiile impuse de predarea caligrafiei.

În aceste condiţii apare gestul de o rară generozitate al subdirectorului Ştefan Gomboşiu care se angajează să predea, gratis cursul de „Metodologie", cuprinzând desenul ornamental, linear, geometria şi caligrafia. Se aprobă pe timp de un an. Din toamna anului 1938 se renunţă la serviciile lui Alexandru Popp (care împlinise 70 de ani), rămânând vacantă catedra de pictură. Disciplina este preluată de Catul Bogdan, iar la catedra de artă decorativă este angajat un alt fost cursant al şcolii (la Cluj), sculptorul, pictorul şi scriitorul Ion Vlasiu care va preda cu intermitenţe un an, beneficiind de privilegiul unor popasuri pariziene. Oricum, din toamna anului 1939 catedra nu se mai justifica din moment ce mai fiinţa doar secţia artistică, acoperită de cadrele cu vechime.

Desfăşurarea cursurilor şi corectura

Cursurile s-au desfăşurat urmând riguros prevederile regulamentului de funcţionare. Spre deosebire de

led the course for a year, provoking the anger of Cornel Liuba who no longer accepted the chair of linear and ornamental drawing. After the retirement of Adrian Suciu, the course of architecture was taken over by Victor Vlad. Moreover, given the uncertainty of the contribution, Professor Ion Isac from the Normal School also dispensed himself of the obligations imposed by the teaching of calligraphy.

Under these conditions, one could notice the gesture of a rare generosity of a deputy director, Ştefan Gomboşiu who agreed to teach, free of charge, the course of „Methodology", including the ornamental and linear drawing, geometry and calligraphy. It was approved for one year. Starting with the autumn of 1938, the servicies of Alexandru Popp (who had turned 70) were given up, leaving the painting department vacant. The discipline was taken over by Catul Bogdan, and another sculptor, painter and writer, Ion Vlasiu, a former student of the school (in Cluj) was employed at the department of decorative art; he taught intermittently for a year, taking advantage of the privilege of some Parisian stops. Anyway, starting with the autumn of 1939, the department was no longer justified since there was only the artistic section, which was covered by the senior staff.

The development of courses and the proofreading

The courses were carried out by strictly following the provisions of the operating regulations. Unlike Cluj, where there were four professors in the drawing-painting specialty for one of the workshops (as was the case in those years in Bucharest and Iaşi), in Timişoara the practical disciplines were assigned in such a way that the possibility of guidance by the same teacher was excluded.

As three of the active teachers in Cluj were included in the practical subjects, the guidance and proofreading were carried out according to the same program and requirement. They fixed the topic every Monday, on Wednesdays they organised the first proofreading, two more days followed to fix the mistakes and then, on Saturday, the final debate on that topic took place. Usually, they did not correct each work, and the professors insisted on some of them whose correction supported the exact comprehension of the ideal solution.

In order to get informed about the development of courses and proofreading in the academies of fine arts registered in the state budget, we talked a lot with some painters, Eugen Gâscă, Traian Goga, Valentina Gomboşiu, Anton Lazăr, Lucia Piso-Ladea (who had also studied at the Academy from Bucharest) and Coriolan Munteanu (who had completed his studies at the Academy from

la Cluj, unde existau patru profesori la specialitatea de desen-pictură pentru unul din ateliere (cum se întâmpla în acei ani la Bucureşti şi la Iaşi), la Timişoara disciplinele practice erau astfel atribuite încât se excludea posibilitatea îndrumării de către acelaşi profesor.

Întrucât la disciplinele practice au figurat trei dintre profesorii activi la Cluj, îndrumarea şi corectura s-au efectuat după acelaşi program şi exigenţă. În fiecare zi de luni s fixa tema, miercuri avea loc o primă corectură, urmau alte două zile pentru remedierea greşelilor şi apoi, sâmbăta, avea loc dezbaterea finală pe tema respectivă. De obicei nu se corecta fiecare lucrare, profesorii insistând asupra câtorva a căror corijare ajuta la înţelegerea exactă a soluţiei ideale.

În dorinţa de a ne informa asupra modului de desfăşurare a cursurilor şi corecturii în academiile de arte frumoase înscrise în bugetul statului am discutat îndelung cu pictorii Eugen Gâscă, Traian Goga, Valentina Gomboşiu, Anton Lazăr, Lucia Piso-Ladea (care a studiat şi la Academia din Bucureşti) şi Coriolan Munteanu (care şi-a definitivat studiile la Academia din Iaşi) şi ne-am convins de similitudinea problemelor de specialitate integrate programului universitar, precum şi în ce priveşte desfăşurarea îndrumării şi corecturii.

Examenele de an şi de absolvire

Faptul că aveau nevoie de cât mai mulţi cursanţi care, prin achitarea taxelor, sporeau veniturile Şcolii şi Academiei, n-a dus la abdicarea de la normele exigenţei privind concursul de admitere. Evoluţia talentelor era urmărită cu atenţie, chiar cu căldură şi dragoste, nelăsând să se stingă nimic din ceea ce purta semnul vocaţiei. Dar tot atât de adevărată a fost şi alternativa că cei care nu probau disponibilităţi viabile erau îndrumaţi onest spre altă specializare.

Cei înscrişi la secţia pedagogică erau supuşi verificării prin examene la toate materiile practice şi teoretice, pe când cei car frecventau secţia artistică aveau obligaţia de a participa, în funcţie de anul de studii, la toate cursurile (mai puţin pedagogia), fără a depune însă examene la disciplinele teoretice.

La examenul de diplomă din sesiunea iunie 1934 au fost declaraţi absolvenţi toţi cei 11 candidaţi (dintre care unul la sculptură), în 1935 – 7 (unul la sculptură), în 1937 – 5, în 1938 – 11 (doi la sculptură), în 1939 – 2. La ultima sesiune n-au putut participa la examenul de

Iaşi) and we convinced ourselves of the similarity of the specialised problems integrated in the university program, as well as of the developing guidance and proofreading.

Graduation exams

The fact that they needed as many students as possible who, by paying their fees, increased the income of the School and Academy, did not lead to the abdication from the norms of the requirements regarding the admission contest. The evolution of talents was examined carefully, even with affection and love, without neglecting anything that emphasised the sign of vocation. Furthermore, there was also another alternative suggesting that those who did not prove viable availability were honestly directly to another specialization.

Those enrolled in the pedagogical section were subject to some evaluations by means of exams in all practical and theoretical subjects, while those who were attending the artistic department had to participate, according to the year of study, in all the courses (less in pedagogy), but without submitting any examinations in theoretical disciplines.

At the diploma exam in June 1934 all 11 candidates were declared graduates (one of these in sculpture), in 1935 – 7 (one in sculpture), in 1937 – 5, in 1938 – 11 (two of them in sculpture), in 1939 – 2. At the last session Virgil Cenan and Julius Stürmer could not participate in the graduation exam (since they were incorporated), they took their licence in special sessions, the first in June 1940, and the second in November 1940. Thus, the Timişoara stage records the completion of studies – diploma exams – in the case of 38 graduates (the graduation of Cornel Savonescu and Ana Borcea was accepted under special circumstances). Many students of the artistic department also received certificates of study (proving the frequency and examinations in four and five years).

Summer practice and school exhibitions

Convinced of the usefulness of the summer practice for completing the specialised training, since they were in Cluj, encouraging the development of a creative personality) the members of the teaching staff wanted to stimulate and make the local authorities support such actions. The Ministry had stopped the procedure for awarding scholarships during the summer time since 1930, while establishing another system of school scholarships (the students from Timişoara received five such scholarships valuing 1. 500 lei each, starting with April 1937). Under these circumstances, in the absence of material

absolvire Virgil Cenan şi Julius Stürmer (deoarece au fost încorporaţi), luându-şi licenţa în sesiuni speciale, primul în iunie 1940, iar al doilea în noiembrie 1940. aşadar, în etapa timişoreană se consemnează desăvârşirea studiilor – examene de diplomă –a 38 de licenţiaţi (lui Cornel Savonescu şi Anei Borcea acceptându-li-se absolvirea în condiţii speciale). Au mai primit de asemenea certificate de studii (făcând dovada frecvenţei şi examenelor pe durata a patru şi cinci ani) mulţi dintre cursanţii secţiei artistice.

Practica de vară şi expoziţiile şcolare

Convinşi încă din perioada clujeană de utilitatea practicii de vară pentru desăvârşirea pregătirii de specialitate (încurajând dezvoltarea personalităţii creatoare), membrii corpului profesoral caută să încurajeze autorităţile locale pentru sprijinirea unei astfel de acţiuni. Ministerul sistase încă din 1930 procedura acordării de burse pe timp de vară, instaurând un alt sistem al burselor şcolare (studenţii timişoreni primind cinci asemenea burse se 1. 500 lei fiecare, începând din aprilie 1937). În aceste condiţii, în lipsa posibilităţilor materiale, s-a finalizat o singură practică de vară, în iulie-august 1935 la Oraviţa, în mare parte pe cheltuiala şi efortul secretarului sculptor Ştefan Gomboşiu (care a acoperit o parte din cheltuieli executând gratis pentru oraş bustul generalului-erou Ion Dragalina).

Mai trebuie consemnat, totuşi, faptul că unii dintre studenţii mai talentaţi şi lipsiţi de mijloace se angajau pe timp de vară să ajute pe unii artişti consacraţi în finalizarea unor lucrări de artă monumentală (în majoritate de factură bisericească), cu banii încasaţi achitându-şi taxele de frecvenţă, care se ridicau la 3. 300 lei. Antrenarea în astfel de lucrări a facilitat neîndoielnic formarea unor deprinderi şi abilităţi de meşteşug, dar nu trebuie uitat nici amănuntul că unii au transformat astfel de îndeletniciri în obişnuinţă, neglijând după absolvire activitatea creatoare originală.

Deşi nu aveau spaţiu de expunere încăpător şi adecvat, nu s-a renunţat la obiceiul organizării de expoziţii la sfârşitul fiecărui an şcolar, pentru că prin calitatea mişcării artistice se releva – cu argumente de netăgăduit – necesitatea fiinţării Şcolii şi Academiei. Corpul profesoral era de asemenea conştient că prin exponatele selectate cu multă grijă se putea realiza şi o edificatoare popularizare artei autentice. Relatându-se aspecte ale reuşitelor expoziţionale, însemnările

possibilities, only one summer practice was completed, in July-August 1935 in Oraviţa, largely at the expense and effort of the sculptor secretary Ştefan Gomboşiu (who had covered part of the expenses by performing the bust of a general-hero, Ion Dragalina, for free).

It should be also mentioned that some of the more talented and underprivileged students were hired in the summer time to help some artists complete some works of monumental art (mostly church-type), paying the fees with the money earned, which amounted to 3. 300 lei. The involvement in such works had undoubtedly facilitated the formation of some craft and craft skills, but we must not forget the fact that some had transformed such activities into habits while neglecting the original creative activity after the graduation.

Although they didn't have a large and adequate exhibition space, the habit of organising exhibitions at the end of each school year was not given up, because the quality of the artistic movement revealed the need to establish the School and the Academy – with undeniable arguments. The teaching staff was also aware of the fact that through the carefully selected exhibits they could also achieve an edifying popularisation of authentic art. By relating aspects of the exhibitions' success, the notes from the press of the time imposed those kinds of manifestation between the artistic events animating the cultural life in the capital of Banat. We summarise here two reactions from the press. The former one was facilitated by the annual exhibition in June 1934, which was considered „the beginning of a serious and prosperous artistic movement in Banat"[7], and the latter by the works performed at the end of the school year, in June 1938, comprising „the most successful items of sculpture, painting, decorative art, drawing, graphic design etc. Among the exhibited painting items I could note those of Livia Popiţi, Minca Constantinescu, Vlad, Jenea, Brándisz and Marţius. The last one was awarded with the first prize at the year's Contest in Bucharest, „Artistic Youth" - regarding the drawing class, the works of M. Weber, M. Constantinescu, Iulia Gheorghevici, Brándisz, Adam and Marţius. Regarding the remarkable sculptures, we can mention those of A. Chirilovici (compositions, silver nude, portrait), A. Kóos, F. Kosahuba, from the industrial decorative department, the copy of Michelangelo and Csapó's woman portrait. Here is the place where we can prove that the Academy of Fine Arts has not forgotten to pay a special attention to our practical life, applications, platelets and the introduction of the industrial decorative department, with its evening classes, which have been so necessary, which had such beautiful results /.../ We left behind the most interesting section of the exhibition,

[7] *Nicolae Grivu, Notes, in „Vremea", Timişoara, August, 1934, p. 54*

din presa vremii au impus aceste manifestări între evenimentele artistice care au animat viaţa culturală din capitala Banatului. Ne rezumăm a consemna aici două reacţii din presă. Prima era prilejuită de expoziţia anuală din iunie 1934, considerată „începutul unei serioase şi sănătoase mişcări artistice în Banat"[7], iar cea de a doua, de lucrările de sfârşit de an, iunie 1938, cuprinzând „cele mai reuşite piese de sculptură, pictură, artă decorativă, desen, grafică etc. Între exponate am putut nota la pictură pe cele ale Liviei Popiţi, Minca Constantinescu, Vlad, Jenea, Brándisz şi Marţius. Acesta din urmă a obţinut premiul I la Concursul „Tinerimii artistice" din anul curent la Bucureşti. La clasa de desen lucrările lui M Weber, M. Constantinescu, Iulia Gheorghevici, Brándisz, Adam şi Marţius. Ca sculpturi se remarcă cele ale lui A. Chirilovici (compoziţie, nud argintat, portret), A. Kóos, F. Kosahuba, de la secţia industrială decorativă copia după Michelangelo şi portretul de femeie a lui Csapó. Aici este locul să arătăm că Academia de Arte Frumoase nu a uitat să dea o atenţie specială vieţii practice, aplicaţiilor, plachetelor şi introducerii secţiei decorative industriale, cu cursurile de seară, atât de necesare, care au dat frumoase rezultate /.../ Am lăsat la urmă cea mai interesantă secţie din expoziţie, aceea a profesorului Catul Bogdan, ai cărui studenţi au prezentat minunate vitralii şi proiecte de mozaicuri (plus reuşita machetă a unui pavilion de ceramică), notându-se pentru alţii numele: S. Jenea, A. Pop, Paulina Gheorghevici, Secuiu, Rudniák, Brándisz. Meritele se răsfrâng cu prisosinţă asupra corpului profesoral şi conducătorilor Academiei, inginerul Victor Vlad şi sculptorul Ştefan Gomboşiu. Dar asupra Academiei care împlineşte un simţit gol în provincia noastră vom reveni"[8].

Consideraţii finale

Pe întreg parcursul existenţei sale la Timişoara, Şcoala de arte frumoase (devenită Academie din 1935) şi-a desfăşurat activitatea conform unui program specific unei instituţii de învăţământ de grad superior. Aşa cum se poate observa din dispunerea materiilor pe ani de studiu, prin modul de organizare şi desfăşurare a instituţiei în cadrul atelierelor, precum şi prin orele teoretice, există multă similitudine cu programul de

[7] Nicolae Grivu, Însemnări, în „Vremea", Timişoara, august, 1934, p. 54

[8] B(ugarin Grigore), Inaugurarea expoziţiei Academiei Artelor Frumoase din Banat, în „Vestul", Timişoara, 23 iunie 1938

the one of professor Catul Bogdan, whose students had presented wonderful stained glass windows and mosaic projects (plus the successful model of a ceramic pavilion), noting the names for others: S. Jenea, A. Pop, Paulina Gheorghevici, Secuiu, Rudniák, Brándisz. The merits are abundantly reflected on the teaching staff and the leaders of the Academy, the engineer Victor Vlad and sculptor Ştefan Gomboşiu. Yet we shall return to the Academy that fills a void in our province"[8].

Final considerations

Throughout its existence, the School of Fine Arts from Timisoara (which became an Academy in 1935) carried out its activity according to the specific program of an institution of higher education. As we can notice from the organisation of subjects by years of study, through the organisation and development of the institution in workshops, as well as through the theoretical classes, there is a high degree of similitude with the state program. The strong desire not to abdicate from the structure and exigencies of such a program manifested in an edifying way given the decision to extend the duration of courses to five years. The fact that there is a sensitive approach of one's way of thinking and application of teaching rules is also proved by the acceptance of the transfer from an institution to another (it is true that the one from Timişoara to the other academies was more frequent in the first years of study).

In total, during the eight years in Timişoara the School (the Academy) was attended by 367 students (190 – the pedagogical department and 177 – the artistic department). The difference in favour of the pedagogical department is even bigger if we consider the fact that lately there were only two (delayed because of the army service) of the 66 students who did not belong to the artistic department. Considering only the newly enrolled ones, the School (Academy) of Fine Arts from Timişoara had completed the artistic education of 122 students. We mustn't forget the fact that from November 15, 1937, a number of 57 students were provided with the evening course of drawing and sketches (extended for two years), paying fees and receiving high-level and demanding specialised guidance from prof. Julius Podlipny.

In Timişoara it has been proved that the Academy fulfilled its purpose with maximum efficiency – besides the constant frequency – as it highlighted the value of some personalities, who were rigorously integrated in the didactic and artistic activity of the contemporary

[8] *B(ugarin Grigore), Inaugurarea expoziţiei Academiei Artelor Frumoase din Banat, (The Inauguration of the exhibition of the Academy of Fine Arts in Banat), in the „West", Timişoara, June 23, 1938*

stat. Voinţa fermă de a nu abdica de la structura şi exigenţele unui asemenea program s-a manifestat edificator şi prin hotărârea de prelungire a duratei cursurilor la cinci ani. Faptul că există o apropiere sensibilă de gândire şi aplicare a normelor didactice este dovedit şi de acceptul transferului de la o instituţie la alta (e drept, mai frecvent de la Timişoara spre celelalte academii a celor din primii ani de studiu).

În total, cei opt ani de la Timişoara Şcoala (Academia) a fost frecventată de 367 studenţi (190 la secţia pedagogică şi 177 la secţia artistică). Diferenţa în favoarea secţiei pedagogice apare mult mai mult dacă ţinem seama că în ultimii ani din cei 66 de cursanţi doar doi (amânaţi din cauza armatei) n-au aparţinut secţiei artistice. Considerând acum numai pe cei nou înscrişi Şcoala (Academia) de arte frumoase din Timişoara a desăvârşit pregătirea artistică a 122 studenţi. Nu trebuie uitat nici faptul că din 15 noiembrie 1937 s-a înfiinţat şi cursul seral de desen şi schiţe (extins pe doi ani), plătind taxe şi primind îndrumare de specialitate de înalt nivel şi exigenţă de la prof. Julius Podlipny un număr de 57 cursanţi.

Că la Timişoara (Academia) şi-a îndeplinit cu maxim de randament menirea o dovedeşte – pe lângă constanţa frecvenţei – valoarea unor individualităţi aici iniţiate, integrate viguros în activitatea didactică şi artistică a României contemporane: Ana Borcea, Emil Brándisz, Aurel Chira, Ana Coşarcă, Leonida Câmpeanu, Alexandru Csapó, Iulia Ferenczy, Ion Gergely, Olimpia Grecu, Traian Goga, Constantin Dinu Ilea, Andrei Kóos, Ana Maniu, Alexandru Marţius, Simion Mărcuş, Vasile Olteanu, Valentina Pintea-Gomboşiu, Lucia Piso-Ladea, Petre Suciu, Cornel Savonescu, Ştefan Szönyi, Artur Vetro şi mulţi alţii.

Aşa cum se sublinia şi-n presa vremii, la scurt timp după apariţia ei la Timişoara „rostul unei Şcoli de Arte Frumoase depăşeşte cu mult cadrele propriu-zis şcolare şi priveşte un rol cu mult mai vast, acela de a servi ca factor de educaţie artistică pentru această provincie...”[9]. Şi într-adevăr, faptele au mărturisit-o: prin expoziţiile de final de an, prin activitatea absolvenţilor şi mai ales a profesorilor îndrumători, artişti de excepţie în epocă, viaţa culturală din capitala Banatului înregistrează un puls pe care nu-l cunoscuse până atunci. Dar roadele ei, efectele stimulative, s-au reflectat mai edificator peste un interval de timp când energiile artistice aici instruite s-au maturizat.

[9] Ion Stoia Udrea, „Analfabet în artă...”, în „Vremea”, Timişoara, septembrie-decembrie, 1934, p. 13

Romania: Ana Borcea, Emil Brándisz, Aurel Chira, Ana Coşarcă, Leonida Câmpeanu, Alexandru Csapó, Iulia Ferenczy, Ion Gergely, Olimpia Grecu, Traian Goga, Constantin Dinu Ilea, Andrei Kóos, Ana Maniu, Alexandru Marţius, Simion Mărcuş, Vasile Olteanu, Valentina Pintea-Gomboşiu, Lucia Piso-Ladea, Petre Suciu, Cornel Savonescu, Ştefan Szönyi, Artur Vetro and many others.

As it was also pointed out in the press of the time, shortly after its appearance in Timişoara the „purpose of a School of Fine Arts goes far beyond the actual school staff and concentrates on a much wider role, that of serving as an educational and artistic factor of this province...”[9]. And indeed, the facts confirmed all this: due to the end-of-year exhibitions, the activity of the graduates, and especially to the mentoring teachers, outstanding artists of the time, the cultural life in the capital of Banat registered a pulse it had never experienced before. Yet its stimulating effects were more edifyingly reflected over a period of time when the artistic energies, which had been trained here, got more mature.

[9] *Ion Stoia Udrea, „Analfabet în artă...”, în „Vremea”, Timişoara, septembrie-decembrie, 1934, p. 13*

◀ **Vlad CORBAN** / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Facultatea de Arte și Design între 1990 și 2020. Recuperări fragmentare

Faculty of Arts and Design between 1990 and 2020. A Fragmented Recovery

Maria OROSAN-TELEA

Introducere

Facultatea de Arte şi Design[1] a cunoscut în cei 30 de ani de activitate neîntreruptă o dezvoltare constantă, prin înfiinţarea de noi specializări şi prin perfecţionarea continuă a procesului de învăţare. Istoria sa coincide cu istoria postcomunistă a României, fiind astfel paradigmatică pentru modul în care învăţământul superior vocaţional şi-a construit bazele în anii incerţi ai tranziţiei, dar şi pentru felul cum şi-a consolidat statutul în decursul anilor 2000 şi, mai ales, după integrarea României în structurile Uniunii Europene. Şcoala nu reprezintă însă doar conceptul abstract de instituţie, ea este alcătuită din oameni – profesori şi studenţi – care au imprimat de-a lungul anilor anumite caracteristici, conform unui spirit al locului. Moştenirea tradiţiei artei timişorene, a reprezentat, de asemenea, un aspect important în definirea specificului facultăţii. Primii profesori ai catedrelor înfiinţate în 1990 au fost artiştii neo-avangardei timişorene (Constantin Flondor, Romul Nuţiu, Peter Jecza, Doru Tulcan) printre ei numărându-se şi cei care în anii '70-'80 au practicat metode pedagogice experimentale în cadrul Liceului de Artă din Timişoara[2].

Istoria învăţământului superior de artă timişorean este marcată de trei etape importante. În perioada 1933-1942 a funcţionat la Timişoara Şcoala de Arte

[1] Această denumire i-a fost atribuită începând cu anul 2007, în perioada 1990-2007 numele instituției fiind Facultatea de Arte.

[2] Prin prezența unor profesori precum Ștefan Bertalan, Constantin Flondor și Doru Tulcan – membri ai grupului Sigma – Liceul de Artă din Timișoara a fost, încă de la începutul anilor '70, un loc al experimentelor artistice și al pedagogiei inovatoare. După 1990, odată cu înființarea Facultății de Arte Plastice, doi dintre acești profesori, Constantin Flondor și Doru Tulcan își vor continua activitatea didactică aici.

Introduction

During its 30 years of continuous activity, the Faculty of Arts and Design[1] has experienced a continuous development by launching new departments and continuously improving the process of learning. Its history coincides with the postcommunist history of Romania, as it was paradigmatimatic in the way in which the vocational higher education has built up it foundation during the uncertain years of transition, and given the way it has consolidated its status in the 2000s and especially after the integration of Romania in the structures of the European Union. Yet the school does not only represent the abstract concept of intuition, it consists of people – professors and students – who have transmitted several characteristics over the years, according to a local spirit. The legacy of art tradition in Timişoara also represented an important aspect needed to define the specifics of the faculty. The first professors teaching in 1990 were the neo-avant-garde artists from Timişoara (Constantin Flondor, Romul Nuţiu, Peter Jecza, Doru Tulcan); among these there were those who practised the experimental pedagogical methods at the Art High-school from Timişoara in the 70s and 80s[2].

The history of higher art education is marked by three important stages. Between 1933 and 1942 the School of Fine Arts activated in Timişoara, after it was moved from Cluj together with some of the professors among which Romul Ladea, Catul Bogdan and Alexandru Popp. In 1960, the Faculty of Fine Arts was established within the Pedagogical Institute, ending its activity in 1979, when

[1] This name was given to it in 2007, between 1990 and 2007 the name of the institution was the Faculty of Arts.

[2] Due to several professors like Ștefan Bertalan, Constantin Flondor and Doru Tulcan – members of the Sigma group – the Art High-school from Timișoara was, starting with the beginning of the 70s, a place of artistic experiments and innovative pedagogy. After 1990, given the establishment of the Faculty of Fine Arts, two of these professors, Constantin Flondor and Doru Tulcan continue their didactic activity here.

Frumoase, după mutarea acesteia de la Cluj împreună cu o parte dintre profesori, printre care se numărau Romul Ladea, Catul Bogdan şi Alexandru Popp. În 1960, s-a înfiinţat Facultatea de Arte Plastice în cadrul Institutului Pedagogic, aceasta încheindu-şi activitatea în 1979, într-o perioadă de restructurare a învăţământului vocaţional, impusă de regimul comunist. Pictorul Aurel Breilean a avut un rol important în fondarea instituţiei, el fiind totodată şef de catedră pentru disciplinele vocaţionale pe tot parcursul celor două decenii de funcţionare.

Momente esenţiale, transformări, acumulări

După o perioadă de întrerupere de peste un deceniu, învăţământul artistic academic s-a reluat la Timişoara în 1990, tot la iniţiativa profesorului Breilean, care a pus bazele secţiei de Pedagogia Artei în cadrul Facultăţii de Litere. Acest prim pas a fost esenţial pentru reînfiinţarea unei facultăţi de sine stătătoare, care se dorea a fi în acord cu tendinţele artei contemporane[3].

Astfel a luat naştere Facultatea de Arte, în cadrul căreia s-au studiat pentru început atât artele plastice, cât şi muzică. Abia din 1996[4], cele două domenii se vor organiza în facultăţi distincte: Facultatea de Arte Plastice şi Facultatea de Muzică.

Primul mandat de decan (1990-1996) a fost exercitat de Aurel Breilean, care a colaborat încă de la început cu cei mai buni profesori şi specialişti pe care Timişoara îi avea în acel moment pentru a organiza catedrele[5]. El însuşi era şi un excelent profesor de desen tehnic şi geometrie descriptivă, evocat de cei cărora le-a predat ca fiind: "meticulos, perseverent, nu te lăsa să fii dezordonat şi nici să pleci de la curs fără să ştii tot ce a predat"[6].

[3] Aurel Breilean, "Învăţământ superior de artă în Timişoara" în vol. Facultate de Arte și Design Timișoara. Studiu și experiment, ed. Brumar, Timișoara, 2010, p.12.

[4] Prin Ordinul ministrului nr 3552 din 5/04/1996 se aprobă scindarea Facultății de Arte în Facultatea de Arte Plastice și Facultatea de Muzică.

[5] Ileana Pintilie, cadru didactic pentru disciplina istoria artei începând cu 1991 și, actualmente, profesor la discipline teoretice din cadru FAD, îl evocă pe Aurel Breilean astfel: "a reușit să-i capaciteze pe toți artiștii mai de seamă să lucreze la acest proiect și îmi amintesc de aportul adus și de Constantin Flondor, chiar încă de la înființare". Interviu prin e-mail din 12.08.2020.

[6] Valentina Ștefănescu, absolventă a primei generații din domeniul Arte Textile și, în prezent, conferențiar în cadrul specializării Arte Decorative, în interviu prin e-mail din 08.08.2020.

the vocational education was undergoing a period of reorganization, imposed by the communist regime. The painter Aurel Breilean had an important role in founding the institution, he was also the head of department for the vocational disciplines throughout the two decades of activity.

Essential moments, transformations, accumulations

After a period of interruption which lasted for more than a decade, the academic artistic education resumed in Timişoara in 1990, again at the initiative of professor Breilean, who founded the department of Art Pedagogy within the Faculty of Letters. This first step was essential in the re-establishment of an independent faculty, which aimed to be in tune with the trends of contemporary art[3].

Thus was born the Faculty of Arts, where both fine arts and music were studied at the beginning. It was only in 1996[4] when the two fields of education organized themselves in distinct faculties: the Faculty of Fine Arts and the Faculty of Music.

Aurel Breilean was the first dean between 1990 and 1996; from the very beginning he collaborated with the best professors and specialists from Timişoara in order to organise the departments[5]. He was also an excellent professor of technical drawing and descriptive geometry, evoked by those he had taught as: "meticulous, persevering, he did not permit you to be messed up or leave his course without knowing everything he had taught."[6] The next deans were: Constantin Flondor (1996-1999), Dumitru Şerban (1999-2008), Adriana Lucaciu (2008-2012), Vică Tilă Adorian (2012-2019) and Camil Mihăescu (at present).

The first professors who laid the foundations of specializations existing during the very first years were: Romul Nuţiu, Constantin Flondor and Ion Sulea Gorj (painting), Suzana Fântânariu, Constantin Catargiu

[3] Aurel Breilean, "Învățământ superior de artă în Timișoara" (Higher Art Education in Timisoara), in a volume, Facultate de Arte și Design Timișoara. Studiu și experiment, (The Faculty of Arts and Design, Timisoara. Study and Experiment), ed. Brumar, Timișoara, 2010, p.12.

[4] The Order of the Minister 3552, 5/04/1996 approves the split of the Faculty of Arts into the Faculty of Fine Arts and the Faculty of Music.

[5] Ileana Pintilie, a professor teaching the history of arts starting with 1991 and currently a professor teaching theoretical disciplines within the FAD, evokes Breilean like this: "he could empower all special artists to work in this project and I also remember Constantin Flondor's contribution, since its establishment". An e-mail interview, August 12, 2020.

[6] Valentina Ștefănescu, a graduate of the first generation in the field of Textile Arts, currently a lecturer of the department of decorative arts, an e-mail interview, August 8, 2020.

Următorii decani au fost: Constantin Flondor (1996-1999), Dumitru Şerban (1999-2008), Adriana Lucaciu (2008-2012), Vică Tilă Adorian (2012-2019) şi Camil Mihăescu (în prezent).

Primii profesori, aceia care au pus bazele specializărilor existente încă din primii ani, au fost: Romul Nuţiu, Constantin Flondor şi Ion Sulea Gorj la Pictură, Suzana Fântânariu, Constantin Catargiu şi Gabriel Kazinczy la Grafică, Peter Jecza şi Béla Szakáts la Sculptură, Adrian M. Marian şi Krisztina Nagy la Design, Magdolna Ziman, Doina Mihăilescu şi Rodica Banciu la Arte Textile. A urmat cooptarea preparatorilor şi a asistenţilor dintre absolvenţi ai academiilor de la Bucureşti, Cluj sau Iaşi (Adriana Lucaciu, Dieter Penteliuc-Cotoşman, Daniela Constantin, Dacian Andoni, Eugen Barzu), dar şi angajarea absolvenţilor din primele generaţii ale Facultăţii de Arte din Timişoara (Vică Tilă Adorian, Valentina Ştefănescu, Camil Mihăescu, Cristian Sida, Liliana Mercioiu Popa)[7].

Grafica şi Pictura au fost specializările care, alături de Pedagogia Artei, au primit primii studenţi în 1990, tot acestea fiind şi primele secţii acreditate[8]. Pictura a fost de la început orientată înspre nou şi înspre arta occidentală[9] O soluţie interesantă a fost introducerea în 1998, pentru câţiva ani, a unui sistem de module alternative prin care studentul putea opta pentru a studia cu un profesor sau cu altul. Constantin Flondor vedea acest tip de cooperare profesor-student ca fiind stimulativă şi motivantă, ducând la îmbunătăţirea

[7] Lista completă a cadrelor didactice care au predat la Facultatea de Arte și Design este inclusă în volumul de față.

[8] Daniela Constantin, absolventă a Academiei din Cluj, și care a început să predea în cadrul secției de Pictură de la Timișoara din 1994, în prezent profesor universitar, relatează despre procesul de acreditare la care a luat parte încă de la început în cazul specializării Pictură, alături de Adriana Lucaciu, care a realizat dosarul pentru acreditatea specializării Grafică. Interviu prin e-mail din data de 27.08.2020.

[9] Daniela Constantin, evocă "suflul viu al artei" care se practica în facultate la momentul venirii sale: "Timișoara ieșea mult din matca tradiției și a opresiunii viziunii artistice din perioada dinainte de 1989. In mod deosebit, profesorul Romul Nuțiu era cel care insufla acest spirit occidental din arta." Interviu prin e-mail din data de 27.08.2020.

and Gabriel Kazinczy (graphics), Peter Jecza and Béla Szakáts (sculpture), Adrian M. Marian and Krisztina Nagy (design), Magdolna Ziman, Doina Mihăilescu and Rodica Banciu (textile arts). This was followed by the co-optation of assistants among academy graduates from Bucharest, Cluj or Iaşi (Adriana Lucaciu, Dieter Penteliuc-Cotoşman, Daniela Constantin, Dacian Andoni, Eugen Barzu), and the employment of graduates from the first generations of the Faculty of Art Timişoara (Vică Tilă Adorian, Valentina Ştefănescu, Camil Mihăescu, Cristian Sida, Liliana Mercioiu Popa)[7]. Graphics and Painting were the specializations which, besides the Pedagogy of Art, had the first students in 1990, as they also were the first accredited sections[8].
From the very beginning, the painting was oriented towards new details and the Western art[9]. In 1998, an interesting solution consisted in the introduction, for several years, of a system of alternative modules by which the student could choose a professor or another. Constantin Flondor considered this type of cooperation between the professor and his student as being stimulative and motivating, thus improving the pedagogical process[10].

The graphics section promoted not only a free and experimental spirit, initially stimulated especially by Suzana Fântânariu[11], but also the perfection of the engraving and drawing techniques. The collaboration between the graphics section and the engraving workshop, Graphium, which functioned in Timişoara starting with the 80s, was essential to reach the technical skills. In 1995 the student core formed around the Graphium led to the organization of a great exhibition,

[7] The complete lists of the professors who taught at the Faculty of Arts and Design can be found in the annexes of the present volume.

[8] Daniela Constantin, a graduate of the Academy from Cluj, who started to teach within the frames of the Painting department, Timişoara, in 1994, currently a university professor, reports on the accreditation process in which he took part from the very beginning, regarding the Painting department, together with Adriana Lucaciu, who made the file for the accreditation of the Graphics specialization. An e-mail interview, August 27, 2020.

[9] Daniela Constantin evokes the "living breath of art" which used to be practised in the faculty when she came: "Timişoara was leaving the core of tradition and the oppression of artistic vision of the period before 1989 behind. Professor Romul Nuțiu was the one who was providing this special occidental spirit from art." An e-mail interview, August 27, 2020.

[10] Constantin Flondor, "Profesor-student, parteneri", ("Professor-student, partners"), Facultate de Arte și Design Timișoara. Studiu și experiment, (The Faculty of Arts and Design Timisoara. Study and experiment), ed. Brumar, Timișoara, 2010, p. 10.

[11] A more comprehensive analysis regarding the way in which the Graphics specialization within the ADF had an impact on the graphics from Timișoara can be read in the following article: Maria Orosan-Telea, „Grafica dincolo de grafică. Strategii alternative în grafica timișoreană" („Graphics beyond graphics. Alternative strategies in the graphics from Timisoara"), Arta. Revistă de arte vizuale,Nr. 22-23, 2016, pp. 40-42.

procesului pedagogic[10].

În cadrul secţiei de grafică a fost cultivat atât un spitit liber şi experimental, promovat la început cu precădere de Suzana Fântânariu[11], cât şi perfecţiunea tehnicilor de gravură şi desen. Colaborarea dintre secţia de grafică şi atelierul de gravură Graphium, care funcţiona la Timişoara încă din anii '80, a fost esenţială pentru deprinderile tehnice. Nucleul studenţesc format în jurul Graphium a condus spre organizarea, în 1995, a unei mari expoziţii, Salonul Studenţesc Bienal de Gravură "Graphium"[12], care îşi propunea confruntarea diverselor şcoli de gravură din ţară. Evenimentul s-a oprit la prima ediţie, dar a fost suficient de amplu pentru a putea fi remarcată tendinţa spre soluţii individuale şi experimentale a participanţilor timişoreni.[13]

În 1991 apar alte trei specializări: Sculptură, Design şi Arte Textile, fiecare urmându-şi cursul şi construindu-şi propria identitate.

La mijlocul anilor '90, şcoala de sculptură de la Timişoara era percepută ca fiind mai deschisă şi liberă, orientată înspre utilizarea materialelor neconvenţionale pentru realizarea de compoziţii abstracte, şi mai puţin înspre modelaj figurativ academic[14].

[10] Constantin Flondor, "Profesor-student, parteneri", Facultate de Arte și Design Timișoara. Studiu și experiment, ed. Brumar, Timișoara, 2010, p. 10.

[11] O analiză mai cuprinzătoare asupra modului în care specializarea Grafică din cadrul FAD a avut impact asupra graficii timișorene se poate citi în articolul: Maria Orosan-Telea, „Grafica dincolo de grafică. Strategii alternative în grafica timișoreană", Arta. Revistă de arte vizuale,Nr. 22-23, 2016, pp. 40-42.

[12] Un rol important în organizare l-a avut Vică Tilă Adorian, student în perioada 1990-1996, în prezent profesor universitar și fost Decan între 2012-2019.

[13] Ileana Pintilie, "Prima bienală studențească de gravură", în catalog Salonul Studențesc Bienal de Gravură "Graphium", p.1.

[14] Aura Bălănescu, studentă la Sculptură între 1998 și 2003: "În momentul în care am venit la Timișoara, la Jecza am început să lucrez foarte mult pe geometrie și m-am îndepărtat de tot ce însemna figura umană. Aveam cursuri de compoziție în care aveam voie să utilizăm materiale neconvenționale. În perioada respectivă la Timișoara se practica, nu numai la Jecza dar și la alți profesori, un gen de compoziție specifică pentru Timișoara, compoziție abstractă realizată din materiale neconvenționale. [...] "Structuri", acesta era unul dintre cuvintele cheie la cursuri." (transcriere din interviu audio, 05.06. 2019).

the Student Engraving Biennial Salon "Graphium"[12], whose goal was to confront different engraving schools from the country. The event stopped at its first edition but it was complex enough in order to emphasize the desire to approach individual and experimental solutions in the case of the participants from Timişoara.[13]

In 1991 three other specializations appeared: Sculpture, Design and Textile Arts, yet each of these followed its own direction and set up its own identity.

In the mid-1990s, the sculpture school in Timişoara was perceived as more free and open, oriented towards the use of unconventional materials for making abstract compositions, and less towards the academic figurative modeling[14].

Over the years, the curriculum developed by the Design department has branched out into several in-depth routes. Thus, in the mid-2000s, there were some courses which operated within the frames of the Faculty such as the Multimedia Design (for a limited period of time), Product Design, Graphic Design and Environmental Design.

A really special moment in the history of this department was marked by the Multimedia Design between 2003 and 2010 (the year when the last generation graduated), a unique program in the educational institutions of the same profile in Romania. It was the initiative of Dieter Penteliuc-Cotoşman who, in spite of all difficulties, could argument the need for "the interactive design and 2D and 3D animation, static and dynamic image post-processing"[15]. This specialization offered a curriculum considered by students as actual, in the progressive spirit of the pedagogy practised in the Art High-school in the 1970s[16].

[12] An important role in the organization was played by Vică Tilă Adorian, a student between 1990 and 1996, currently a university professor and former dean between 2012 and 2019.

[13] Ileana Pintilie, "Prima bienală studențească de gravură", („The first student Biennial of engraving") (in a catalog Salonul Studențesc Bienal de Gravură "Graphium", p.1.

[14] Aura Bălănescu, a student of Sculpture between 1998 and 2003: "When I came to Timișoara, at Jecza I started to work a lot on geometry and I moved away from everything that the human figure represented. We had composition classes when we were allowed to use unconventional materials. During that period of time in Timișoara they practised, not only with Jecza but also with other professors, a kind of composition which was specific to Timișoara, an abstract composition made of unconventional materials. [...] "Structures", this is one of the key words used in courses." (an audio interview transcript, June 5, 2019).

[15] Dieter Peteliuc-Cotoșman, "Sincronii și diacronii ale învățământului superior de design timișorean (1991-2019)", ("Synchronies and diachronies in the higher design education from Timișoara"), Revista Arta, nr. 40-41, 2019, p. 42.

[16] Renée Renard, a student of the Multimedia Design between 2005 and

În decursul anilor, programul de studii Design s-a ramificat în câteva rute de aprofundare. Astfel, la mijlocul anilor 2000, funcţionau în cadrul Facultăţii rutele Design Multimedia (pentru o perioadă limitată), Design de Produs, Design Grafic şi Design Ambiental.

Un moment cu totul aparte în istoria acestui departament a fost funcţionarea rutei Design Multimedia între 2003 şi 2010 (anul absolvirii ultimei generaţii), un program de studii singular în instituţiile de învăţământ de acelaşi profil din România. Iniţiativa i-a aparţinut lui Dieter Penteliuc-Cotoşman, care, în ciuda dificultăţilor, a reuşit să argumenteze necesitatea pentru "designul interactiv şi animaţia 2D şi 3D, postprocesare imagine statică şi dinamică"[15]. Specializarea oferea un plan de învăţământ considerat de studenţi ca fiind actual, în spiritul progresist al pedagogiei practicate în Liceul de Artă din Timişoara în anii '70[16].

Organizarea specializărilor Arte Textile, Modă şi Ceramică a oscilat mult în perioada celor 30 de ani, până la soluţia actuală în care Modă-Design Vestimentar este specializare distinctă în cadrul departamentului de Design şi Arte aplicate, iar Artele Textile şi Ceramica sunt reunmite sub titulatura de Arte Decorative în cadrul aceluiaşi departament.

În perioada 2001-2004 denumirea de Arte textile (Tapiserie-contexturi, Modă- imprimeuri) este înlocuită cu cea de Arte Decorative. În 2004 s-a înfiinţat specializarea Arte Decorative (ceramică – sticlă - metal), iar Textile se vor organiza ca specializare separată cu numele Arte Decorative (arte textile).

Priviţi în ansamblu, primii 5 ani de funcţionare ai Facultăţii de Arte au fost marcaţi de dificultatea găsirii unor spaţii adecvate pentru activităţile specifice artelor plastice. Nu exista în perioada respectivă o clădire dedicată Facultăţii de Arte, astfel că diverselor

[15] Dieter Peteliuc-Cotoșman, "Sincronii și diacronii ale învățământului superior de design timișorean (1991-2019)", Revista Arta, nr. 40-41, 2019, p. 42.

[16] Renée Renard, studentă a specializării Design Multimedia în perioada 2005-2008, afirmă: "Pentru că veneam dintr-un liceu de artă cu notorietate la vremea respectivă (îmi fuseseră profesori Doru Tulcan, Constantin Flondor, Coriolan Babeți) aveam deja niște baze foarte solide în ceea ce privește abordarile mai „interesante", ca să spun așa.Cei trei ani de Design Multimedia m-au reconectat la tot ce însemna creație artistică personală și m-au ajutat foarte mult să-mi dezvolt competențele legate de prelucrarea foto-video." Interviu prin e-mail din data de 23.08.2020

The organization of the Textile, Fashion and Ceramics Specializations fluctuated a lot during the 30 years, up to the current solution according to which the Fashion Design represents a distinct specialization within the Design and Applied Arts department, and the Textile Arts and Ceramics are reunited under the title of Decorative Arts within the same department.

In the period between 2001 and 2004, the name of Textile Arts (Tapestry contexts and Fashion prints) is replaced with the one of Decorative Arts. In 2004 they created the specialization of Decorative Arts (ceramics – glass - metal), and the Textiles will be organized as a separate specialization under the name of Decorative Arts (textile arts).

Overall, the first 5 years of activity of the Faculty of Arts were marked by the difficulty of finding suitable places for the activities specific to arts. There was no building dedicated to the Faculty of Arts during that period of time so the various specializations were allocated temporary spaces for arranging workshops in student dormitories C15 and C16, in the building of the Faculty of Chemistry on Pestalozzi Street, at the headquarters of the West University – in the halls but also on the transit corridors between the buildings – , in the building of the Old City Hall in Libertăţii Square. A highly special and new situation was marked by the activity of the Textile Arts in the Botanical Park, in the fall of 1991, and its removal in the next semester to a space of the Ethnographic Museum in the Theresia Bastion[17].

The faculty obtained its permanent headquarters where it moved its whole activity in 1995, a former high-school dormitory on the Bogdăneştilor street, nr.32[18]. Despite all the recurrent disadvantages mentioned by those who used to be professors or students during that period of time – a relatively large distance from the administrative headquarters of the West University, the precariousness of the building and the small size of the rooms (former bedrooms) where the workshops and classrooms were improperly arranged – this event represented a relevant step in strengthening the status of the young generation [19]. The difficult situation given the absence of an adequate

2008, states: "As I came from a notorious art high-school (among my professors I can mention Doru Tulcan, Constantin Flondor, Coriolan Babeți) I had already had some very solid basis regarding the more interesting approach, let's say. The three years of Multimedia Design reconnected me to everything that meant my personal artistic creation and helped me a lot to develop my skills connected to the photo-video processing." E-mail interview, August 23, 2020.

[17] Vatentina Ștefănescu, an e-mail interview from August 8, 2020.

[18] The zone, known as Balta Verde (the "Green Puddle"), is located at a distance of about 3 km from the headquarters of the West University.

[19] Ileana Pintilie remembers the fact that that building "was not suitable for the needs of the study – the rooms were very small and not everyone

specializări li s-au alocat spaţii provizorii pentru amenajarea atelierelor în căminele studenţeşti C15 şi C16, în clădirea Facultăţii de Chimie de pe strada Pestalozzi, la sediul central la Universităţii de Vest – în săli dar şi pe coridoarele de tranzit dintre corpurile edificiului – , în clădirea Primăriei Vechi din Piaţa Libertăţii. O situaţie cu totul specială şi inedită a fost funcţionarea atelierului de Arte Textile în Parcul Botanic, în toamna lui 1991, şi mutarea acestuia, în următorul semestru, într-un spaţiu al Muzeului Etnografic din Bastionul Theresia[17].

Facultatea a obţinut un sediu permanent unde şi-a mutat întrega activitatea în 1995, într-un fost cămin de liceu de pe strada Bogdăneştilor nr.32[18]. Cu toate dezavantajele recurent aduse în discuţie de cei care au fost profesori sau studenţi în acea perioadă – distanţă relativ mare faţă de sediul administrativ al Universităţii de Vest, precaritatea clădirii şi dimensiunea prea mică a încăperilor (foste dormitoare) în care erau impropriu amenajate atelierele şi sălile de curs – acest eveniment a însemnat un pas semnificativ în consolidarea statutului tinerei instituţii[19].

Situaţia dificilă a lipsei unei infrastructuri adecvate nu a diminuat entuziasmul studenţilor[20]. În pofida impedimentelor legate de spaţiul de funcţionare, şi a răspândirii atelierelor – în primii cinci ani – în diverse locuri din oraş, au existat şi colaborări fructuoase. Studenţii puteau asista nu doar la cursurile profesorilor din specializare, ci şi la cele susţinute de

[17] Valentina Ștefănescu, Interviu prin e-mail din data de 08.08.2020.

[18] Zona, cunoscută sub denumirea de “Balta Verde”, se află la o distanță de aproximativ 3 km de sediul central al Universității de Vest.

[19] Ileana Pintilie rememorează faptul că acea clădire “Nu era potrivită pentru nevoile studiului – sălile erau foarte mici și la cursul comun de Istoria artei nu încăpeau cu toți. Dar acolo Facultatea a început să funcționeze mult mai bine, ne întâlneam și puteam să interferăm unii cu alții, la fel și studenții.” Interviu prin e-mail din data de 12.08.2020.

[20] Adriana Lucaciu evoca perioada de început astfel: „Exista o boemă a studenților de la arte, atașați de ateliere până într-acolo încât se furișau să lucreze și înnoptau adesea clandestin, în facultate. Atelierul era prima casă - loc de muncă, comunicare, distracție. Nu existau locuri cu taxă, astfel că admiterea presupunea un înalt grad de pregătire. Erau 5 probe de admitere: desen, culoare /modelaj, compoziție, istoria artei și limba română. Studenții se luau în serios și era o mare satisfacție să lucrezi cu ei.” Interviu prin e-mail din data de 22.08.2020.

infrastructure did not reduce the students' enthusiasm[20]. Despite the impediments related to the operating space and the spread of workshops – in the first five years – in different places in the town, there were also fruitful collaborations. Students could attend not only the courses of their professors but also those taught by other professors of the faculty[21], the collaboration between the colleagues related to different years or different departments was a very good one[22]. The profound relationships between professors and students are repeatedly confirmed both by former professors[23], and former students[24].

could fit in the mutual room provided for the History of Arts course. Yet that was the place where the Faculty started to function much better, we used to meet there and communicate with each other, just like the students." An e-mail interview, August 12, 2020.

[20] Adriana Lucaciu evoked the nonage in the following way: „There was a bohemian atmosphere of the students of art, who were so attached to their workshops that they often sneaked to work and spend the night at the faculty in a clandestine way. That workshop represented the first house – a workplace, communication, entertainment. Nobody was supposed to pay any entrance fee, thus the admittance assumed a high level of training. There were 5 admission tests: drawing, colour/modelling, composition, the history of arts and the Romanian language. The students were serious and it was a great satisfaction to work with them." E-mail interview, August 22, 2020.

[21] Valentina Ștefănescu remembers the interaction with the professors teaching within the Painting department, Romul Nuțiu and Constantin Flondor. E-mail interview, August 8, 2020
Liliana Mercioiu Popa, a graduate of the Painting department in 1998, currently an associate professor, mentions the possibility she had during her academic years to choose a discipline with Suzana Fântânariu, a holder in the Graphics department. E-mail interview, August 10, 2020.

[22] Valentina Ștefănescu, "Our older colleagues used to organize parties for us, we sometimes worked with them". E-mail interview, August 8, 2020.

[23] Suzana Fântânariu, "I liked to firstly explore creativity and the imaginative intelligence, then the technicality. I was looking inside them through my eyes and soul and each time I felt that I discovered a talent I should take care of". E-mail interview, June 10, 2016.

Daniela Constantin, "The atmosphere in the groups of students was marked by the desire to study, the accumulation of knowledge, lust for information. The students were very collaborative, highly respecting their profession, school and teachers." E-mail interview August 27, 2020.

Dieter Penteliuc-Cotoșman, "Neither the students nor the teachers could control their own professional evolution as the learning process was bidirectional, the information circulated not only from the teacher to the student, but also reversely, from the student to the teacher. The relationship was assumed and it suggested equality, mutual respect and ethical and professional trust". E-mail interview August 31, 2020.

Rudolf Kocsis, a professor within the Sculpture department starting with 1999, currently an associate professor, stated: "Back then I used to have large groups of students (more than 10), who were very enthusiastic and creative, we used to share many experiments." E-mail interview, August 24, 2020.

[24] A remarkable example of collaboration between a professor and his student, more exactly the one between Romul Nuțiu and Cristian Sida, is discussed in the text of Maria Orosan-Telea, "Portret în mișcare.

alţi dascăli ai facultăţii[21], colaborarea între colegi din ani diferiţi sau de la secţii diferite era foarte bună[22]. Legăturile profunde între profesori şi studenţi sunt în repetate rânduri confirmate atât de către foşti studenţi, cât şi de profesori. A urmat, în 2002, mutarea facultăţii în clădirea de pe strada Oituz nr. 4, un corp renovat din fosta cazarmă militară austriacă, care datează din secolul al XVIII-lea. Aflat în centrul oraşului, la câteva minute de Piaţa Unirii, acest sediul a reprezentat o soluţie adecvată necesităţilor unei instituţii de învăţământ vocaţional. Dumitru Şerban, decanul în funcţie la acel moment, releva importanţa obţinerii sediului pentru creşterea Facultăţii pe toate planurile[23]. profesori[24], cât şi de către foşti studenţi[25].

[21] Valentina Ștefănescu își amintește despre interacțiunea cu profesorii de la Pictură, Romul Nuțiu și Constantin Flondor. Interviu prin e-mail din data de 08.08.2020

[22] Liliana Mercioiu Popa, absolventă a secției de Pictură în 1998, conferențiar universitar în prezent, relatează despre posibilitatea pe care a avut-o în anii studenției de a alege să studieze o disciplină împreună cu Suzana Fântânariu, titular în cadrul catedrei de Grafică. Interviu prin e-mail din data de 10.08.2020.

[23] Valentina Ștefănescu, “Colegii mai mari ne organizau petreceri, lucram uneori împreună cu ei”. Interviu prin e-mail din data de 08.08.2020.

[23] Dumitru Șerban, “Considerații asupra unei evoluții de perspectivă”, ” în vol. Facultate de Arte și Design Timișoara. Studiu și experiment, ed. Brumar, Timișoara, 2010, p.8.

[24] Suzana Fântânariu, “Mi-a plăcut să explorez creativitatea și inteligența imaginativă în primul rând și apoi tehnicitatea. Priveam înăuntru lor prin ochi și prin suflet și de fiecare dată aveam impresia că am mai descoperit un talent de care trebuie să am grijă”. Interviu prin e-mail din data de 10.06. 2016.

Daniela Constantin, “Atmosfera în grupele de studenți era marcată de dorința de studiu, de acumulare de cunoștințe, de sete de informații. Studenții erau foarte colaborativi, cu mult respect pentru meserie, școala și cadrele didactice.” Interviu prin e-mail din data de 27.08.2020.

Dieter Penteliuc-Cotoșman, “Nici studenții, și nici cadrele didactice nu dețineau controlul absolut asupra propriei evoluții profesionale, fiindcă procesul de învățare era bidirecțional, informația circulând nu doar dinspre profesor către student, ci și în sens invers, dinspre student către profesor. Relația era una de asumată și responsabilă egalitate, de reciproc respect și de încredere etică și profesională”. Interviu prin e-mail din data de 31.08.2020

Rudolf Kocsis, cadru didactic la Sculptură începând cu 1999, actualmente conferențiar universitar: “Pe atunci aveam grupe mari de studenți (peste 10), foarte entuziaști și creativi, experimentam foarte mult.” Interviu prin e-mail din data de 24.08.2020.

[25] Un exemplu remarcabil de colaborare profesor/student, și

In 2002 the faculty was moved into the building on Oituz street no. 4, a renovated body of the former Austrian military barracks dating from the XVIIIth century. Located in the city centre, a few minutes away from the Unirii Square, this headquarters represented an approapriate solution to the needs of a vocational educational institution. Dumitru Şerban, the dean in office at that time, highlighted the importance of obtaining the seat for the growth of the Faculty on every level[25].
Moreover, the location of the headquarters in the central area facilitated the involvement of students in the local cultural life, both as an audience of events in art galleries, most of them located in the centre of the town, and as protagonists of exhibitions organized in the Attic Gallery[26], on the top level of the Faculty.

Another essential moment in the development of the institution was the establishment of the Doctoral School in 2003 at the initiative of that dean, sculptor Dumitru Şerban. Constantin Prut was the first doctoral coordinator in the domain of fine arts in Timişoara paving the way for differentiated specializations and professional progress.

The 2000s and the establishment of new specializations

During the 2000s new specializations were established and subsequently accredited such as: Conservation-Restoration (2002), Decorative Arts (Ceramics-Glass-Metal) (2004), Photo-Computerized video image processing (2006), the History and Theory of Arts (2008), Fashion-Fashion Design (2010).

Doina Mihăilescu, a former professor of Textile Arts, was the one who made the necessary steps for the establishment of the Conservation-Restoration department which was mainly oriented towards the

Cristian Sida" (Portrait in motion. Cristian Sida) in Orizont nr. 3, 2018, p.28.

[25] Dumitru Șerban, "Considerații asupra unei evoluții de perspectivă" (Considerations upon a perspective evolution) , " in a volume. Facultate de Arte și Design Timișoara. Studiu și experiment, (The Faculty of Arts and Design Timisoara. Study and Experiment), Brumar, Timișoara, 2010, p.8.

[26] Among the exhibition events held over the years in the Attic Gallery we mention: the Contemporary Utopia Festival in 2005, curator Alexandra Titu; the International Symposium Interphoto initiated by Camil Mihăescu (starting with 2011), the Drawing in the studio exhibitions organized by Adriana Lucaciu (starting with 2013); the Poster and Book Illustration Biennial for Young Artists coordinated by Vică Tilă Adorian (starting with 2013), the International Biennial of Miniature Art coordinated by Valentina Ștefănescu (starting with 2014); the annual exhibitions Interdesign initiated by Camil Mihăescu (starting with 2014), the Exhibition of Miniature Photography With & Without in 2015 curated by Cristian Graure, the ITA exhibitions: Offline (2018) and A (typical) (2019), coordinated by Ileana Pintilie.

De asemenea, amplasarea sediului în zona centrală a facilitat angrenarea studenţilor în viaţa culturală locală, atât ca public al evenimentelor petrecute în galeriile de artă, majoritatea aflate în centru, dar şi ca protagonişti ai evenimentelor expoziţionale organizate în Galeria Mansarda[26], aflată la ultimul nivel al Facultăţii.

Un alt moment esenţial în dezvoltarea instituţiei a fost înfiinţarea Şcolii Doctorale, în 2003, la iniţiativa decanului de atunci, sculptorul Dumitru Şerban. Constantin Prut a fost primul coordonator de doctorate în domeniul artelor plastice la Timişoara, deschizând drumul specializărilor diferenţiate şi a progresului profesional.

Anii 2000 şi înfiinţarea de noi specializări

Pe parcursul anilor 2000 au fost înfiinţate şi ulterior acreditate noi specializări precum: Conservare-Restaurare (2002), Arte decorative (Ceramică-Sticlă-Metal) (2004), Fotografie-Videoprocesare Computerizată a Imaginii (2006), Istoria şi Teoria Artei (2008), Modă- Design Vestimentar (2010).

Doina Mihăilescu, ce fusese iniţial profesor în cadrul specializării Arte Textile, a fost cea care a făcut demersurile pentru înfiinţarea unei secţii de Conservare-Restaurare, orientată în principal spre restaurare lemn policrom. Aceasta a început să funcţioneze în 2002, angrenând studenţii în activităţi legate de prezervarea bunurilor de patrimoniu prin investigarea stării de conservare, contribuirea la elaborarea documentaţiilor preliminare sau intervenţii efective cum au fost, printre multe altele, cele de la Mănăstirea Lupşa (jud. Alba) sau Mănăstirea Tismana

anume cea dintre Romul Nuțiu și Cristian Sida este discutată în textul Maria Orosan-Telea, "Portret în mișcare. Cristian Sida", în Orizont nr. 3, 2018, p.28.

[26] Printre evenimentele expoziționale desfășurate de-a lungul anilor în Galeria Mansarda se numără: Festivalul Utopii contemporane din 2005, curatoriat de Alexandra Titu; Simpozionul Internațional Interfoto inițiat de Camil Mihăescu (începând cu 2011), expozițiile Desenul din atelier organizate de Adriana Lucaciu (începând din 2013); Bienala de Afiș și Ilustrație de Carte pentru tinerii artiști coordonată de Vică Tilă Adorian(începând cu 2013), Bienala Internațională de Artă Miniaturală coordonată de Valentina Ștefănescu (începând din 2014); expozițiile anuale Interdesign inițiată de Camil Mihăescu (începând cu 2014), Expoziția de fotografie miniaturală With & Without din 2015 curatoriată de Cristian Graure, expozițiile specializării ITA: Offline (2018) și A(tipic) (2019), coordonate de Ileana Pintilie.

polychrome wood restoration. This started to function in 2002 by involving the students in activities related to the preservation of heritage assets by investigating the state of conservation, contributing to the elaboration of preliminary documentation or effective interventions like, among many others, those from the Lupşa monastery (Alba county) or the Tismana monastery (Gorj county)[27].

Starting with 2004, the specialization of Decorative Arts will split in Decorative Arts (ceramics – glass – metal) – a specialization which became independent with the arrival to Timisoara of Gloria Grati, a ceramist who had completed her studies at Cluj – and Decorative Arts (textile arts). Over the next few years, the Textile Arts and Ceramics will unify under the name of Decorative Arts from 2005 to 2006, and then again, starting with 2015. Between 2006 and 2015 they had functioned separately as Textile Arts – Textile Design, Fashion – Fashion Design (starting with 2010), respectively, Ceramics, Glass, Metal (between 2012 and 2014) [28].

The need to set up a Photo-Video section was also evident at Timişoara, like in the other profile universities in the country. The first year when admission was organized was 2006, and then the specialization increased in number of students year by year. Among those who laid the foundations of this specialization was Stelian Acea, who pointed out not only the importance of technical competencies from the image capture to its post-processing, but also those themes which were relevant for the experimentation with compositional principles and with those related to luminosity[29].

Regarding the theoretical disciplines and the establishment of some specializations focused on these, the runway was longer. The courses of art history were initially entrusted to professor Deliu Petroiu (until his retirement in 1995), who had also taught in the 60s and 70s, when the faculty functioned within the frames of the Pedagogical Institute. In 1991 Ileana Pintilie, a museographer of the Art section of the Banat Museum, will also start her teaching activity. Later, Cristian Velescu, Constantin Prut, Alexandra Titu and Ioan Iovan will join her in teaching the courses of theoretical disciplines.

The difficulties regarding the establishment of a theoretical specialization could be overcome at the end

[27] Silvia Trion, a student of the Conservation-Restoration department between 2003 and 2007, currently a university lecturer, an e-mail interview, September 3, 2020.

[28] A document from the FAD archive regarding the situation of accreditations.

[29] Stelian Acea, "The Photography within the Faculty of Arts and Design Timișoara", Arta, nr.6-7, 2012, p. 32.

(jud. Gorj)[27].

Începând cu 2004, specializarea Arte Decorative se va ramifica în Arte Decorative (ceramică – sticlă - metal) – specializare devenită de sine stătătoare odată cu venirea la Timişoara a Gloriei Grati, ceramistă cu studiile finalizate la Cluj – şi Arte decorative (arte textile). În decursul următorilor ani, Artele Textile şi Ceramica se vor unifica sub denumirea de Arte Decorative, din 2005 până în 2006, şi apoi, din nou, începând cu 2015. Între 2006 şi 2015 ele funcţionaseră separat ca Arte Textile-Design Textil, Modă –Design Vestimentar (începând din 2010), respectiv Ceramică, Sticlă, Metal (între 2012 şi 2014)[28].

Necesitatea înfiinţării unei secţii de Foto-Video a devenit evidentă şi la Timişoara, la fel ca în celelalte universităţi de profil din ţară. Primul an în care s-a organizat admitere a fost 2006, iar an de an specializarea a crescut ca număr de studenţi. Printre cei care au pus bazele specializării de numără Stelian Acea, care punctează atât asupra importanţei competenţelor tehnice de la captarea imaginii până la postprocesare, cât şi asupra temelor relevante pentru experimentarea cu principiile compoziţionale şi cele legate de luminozitate[29].

În cea ce priveşte disciplinele teoretice şi înfiinţarea unei specializări dedicate acestora, parcursul a fost mai lung. Cursurile de istoria artei i-au fost încredinţate pentru început profesorului Deliu Petroiu (până la pensionarea sa în 1995), care predase şi în perioada anilor '60-'70, când facultatea funcţiona în cadrul Institutului Pedagogic. În 1991, îşi va începe activitatea didactică şi Ileana Pintilie, muzeograf al Secţiei de Artă din cadrul Muzeului Banatului. Ulterior se vor alătura pentru susţinerea cursurilor la disciplinele teoretice Cristian Velescu, Constantin Prut, Alexandra Titu şi Ioan Iovan.

Dificultăţile legate de înfiinţarea unei specializări teoretice au putut fi depăşite la finalul anilor 2000[30].

[27] Silvia Trion, studentă a specializării Convervare –Restaurare între 2003 și 2007, în prezent lector universitar, interviu prin e-mail din data de 03.09.2020.

[28] Document din arhiva FAD privind situația acreditărilor.

[29] Stelian Acea, "Fotografia în cadrul Facultății de Arte și Design Timișoara", Arta, nr.6-7, 2012, p. 32.

[30] Ileana Pintilie mărturisește atât despre inițiativa înființării specializări ITA, care i-a aparținut decanului Dumitru Șerban, cât și despre buna colaborare pe care dânsa a avut-o cu

of the 2000s[30]. The History and Theory of Arts enjoyed their first series of students in 2008. The bachelor cycle continued to function until 2018, then only the master's degree in the History of Art, Heritage and Curation were considered a possibility of theoretical study.

The Fashion-Fashion Design department started to function under this name starting with 2010; until then it was included in the specializations of Textile Arts or Decorative Arts. In this new formula, initially organized by Minodora Tulcan and then by Andreea Plade Flondor, the section created its own specificity by approaching the clothing design in relationship with certain contemporary concepts such as clothing object, stylism or fashion management.

Exhibitions and academic research

The relationship of the academic environment with the cultural life of the town of Timişoara was constant throughout the 30 years of activity. The professors and students or the former students were the main protagonists of the exhibitions in the town. Moreover, some of these laid the foundation of several long-lasting events – some of them are still active – with a national and international impact[31]. Starting with 2015-2016 they

[30] Ileana Pintilie confesses both the initiative to establish the ITA specialization, which belonged to dean Dumitru Şerban, and the good collaboration she had with Adriana Lucaciu, whose mandate finalized the administrative approach to start the first admission competition. E-mail interview August 12, 2020.

[31] Without necessarily demanding the direct implication of the faculty's structures in the organisation of the events mentioned below, we consider that their enumeration is important here, given the fact that they were initiated by the faculty's professors, students and alumni.The StudentFest festival made its debut in 1992, being an entirely student initiative. Regarding the visual arts, they became a landmark of the festival starting with the second edition when they organised exhibitions of painting, graphics, sculpture, architecture and design, photo and film, which highlighted the participation of students from each university. Among the students involved in the organization we can mention Ciprian Chirileanu and Tiberiu Giucă. The Zona festival was one of the most important international performance event in Romania. Initiated in 1993 by Ileana Pintilie, the festival consisted of four editions, (1993, 1996, 1999 and 2002) initially deployed in the space, which is still in ruin, of the Art Museum, then on the stage of the Hungarian Theatre and in the space provided to the Memorial of the Revolution. During the four editions, there were a lot of professors and students of the Faculty of Arts and Design who supported the organisation of the festival (Sorin Vreme, Liliana Mercioiu Popa, Gloria and Tudor Vreme, the H.ARTA group, Levente Kozma), and the "enthusiastic public of the festival always consisted of students". (Ileana Pintilie in an email interview, August 12, 2020).The International Biennial of Experimental Engraving was initiated in 2003 by Ciprian Ciuclea, a graduate of the Graphics section. The first two editions took place at Timişoara, then the event moved to Mogoşoaia and Bucharest. The International Biennial of Small Engraving „Graphium", coordinated by Ciprian Chirileanu, a student

Istoria şi Teoria Artei a primit prima serie de studenţi în 2008. Ciclul licenţă a continuat să funcţioneze până în 2018, după care va rămâne ca posibilitate de studii teoretice doar masteratul Istoria artei, Patrimoniu, Curatoriat.

Modă - Design Vestimentar a început să funcţioneze sub această titulatură din 2010, până atunci fiind inclusă în specializările Arte Textile sau Arte Decorative. În această nouă formulă, organizată iniţiat de Minodora Tulcan şi apoi de Andreea Plade Flondor, secţia şi-a creat un specific prin abordarea designului vestimentar în raport cu anumite concepte contemporane precum vestimentaţie-obiect, stilism sau fashion management.

Activitate expoziţională şi cercetare academică

Relaţia mediului academic cu viaţa culturală a oraşului Timişoara a fost constantă pe tot parcursul celor 30 de ani de funcţionare. Profesorii şi studenţii sau foştii studenţi au fost principalii protagonişti ai evenimentelor expoziţionale din oraş. Mai mult chiar, unii dintre aceştia au pus bazele unor evenimente de lungă durată – unele active şi în prezent – cu impact naţional şi internaţional[31]. Începând cu 2015-2016 s-a acordat multă importanţă organizării unor evenimente de amploare – în locaţii precum Muzeul de Artă, Halele Timco şi Muzeul Transportului sau pe scena Teatrului Naţional, Iulius Mall şi Vox Technology Park (în cazul specializării Modă) –care să prezinte lucrările de diplomă ale studenţilor şi masteranzilor, astfel încât creaţia lor să fie cunoscută de un public cât mai larg.

În sfera cercetării academice, s-au remarcat de-a lungul anilor o serie de conferinţe organizate în spaţiul Galeriei Mansarda, precum şi o serie de publicaţii (volume colective sau reviste) îngrijite de cadre didactice ale Facultăţii. Conferinţele Simpozion, coordonate de Adriana Lucaciu, au fost organizate sub egida Academiei Române în cadrul Zilelor Academice Timişorene şi au dus la publicarea a patru volume reunind studii care reflectă munca de cercetare a profesorilor şi a doctoranzilor [32].

La iniţiativa Danielei Constantin, în perioada 2014-2017, sunt publicate cele mai valoroase teze susţinute în cadrul Şcolii Doctorale. Volumele, apărute la Editura Eurostampa, sunt reunite în colecţia Academis[33].

Au existat, de asemenea, o serie de iniţiative legate de apariţia unor publicaţii periodice. Revista ***Perspective***, publicată la iniţiativa lui Camil Mihăescu, a avut şase apariţii în decursul anului 2010, Revista ***Isomorphisme***, proiect realizat de Alexandra Titu şi Sorin Oncu, a avut

Adriana Lucaciu, în mandatul căreia s-au finalizat demersurile administrative pentru demararea primului concurs de admitere. Interviu prin e-mail din data de 12.08.2020.

[31] Fără a pretinde în mod necesar implicarea directă a structurilor facultății în organizarea evenimentelor mai jos menționate, considerăm că este importantă enumerarea lor aici, prin prisma faptului că au fost inițiate de cadre didactice, studenți sau alumni ai facultății.
Festivalul StudentFest a debutat în 1992, fiind în totalitate o inițiativă studențească. In ceea ce privește artele vizuale, acestea au devenit un reper în cadrul festivalului începând cu cea de-a doua ediție când au fost organizate expoziții de pictură, grafică, sculptură, arhitectură și design, fotografie și film, la care au participat studenți din toate centrele universitare. Printre studenții implicați în organizare se numără: Ciprian Chirileanu și Tiberiu Giucă.
Festivalul Zona Europa de Est a fost unul dintre cele mai importante evenimente internaționale de performance din România. Inițiat în 1993 de Ileana Pintilie, festivalul a avut patru ediții, (1993, 1996, 1999 și 2002) desfășurate inițial, în spațiul, aflat încă în ruină, al Muzeului de Artă, mai apoi pe scena Teatrului Maghiar și în spațiul Memorialului Revoluției. Pe parcursul celor patru ediții o serie de cadre didactice și studenți ai FAD au ajutat la organizarea festivalului (Sorin Vreme, Liliana Mercioiu Popa, Gloria și Tudor Vreme, grupul H.ARTA, Levente Kozma), iar "publicul entuziast al festivalului a fost mereu alcătuit din studenți". (Ileana Pintilie în interviu prin e-mail din data de 12.08.2020).
Bienala Internațională de Gravura Experimentală a fost inițiată în 2003 de Ciprian Ciuclea, absolvent al secției de Grafică. Primele două ediții au avut loc la Timișoara, după care evenimentul s-a mutat la Mogoșoaia și București.
Bienala Internaționale de Gravură Mică „Graphium", coordonată de Ciprian Chirileanu, student la disign și apoi la grafică în perioada 1991- 1998, a avut trei ediții începând cu 2004, reluându-se ulterior, în 2015, prin implicarea lui Remus Rotar, în prezent lector în cadrul specializării Grafică.
Festivalul Simultan dedicat artei media, care se poziționează la interferența dintre creația vizuală și muzica experimentală, a debutat la Timișoara în 2005. La acea dată, echipa organizatorică îi includea pe Levente Kozma, Antal Huba, Szilard Szoke, Alin Rotariu, foști studenți ai FAD și pe Sorin Vreme, cadru didactic în cadrul specializării Design.

[32] Cele patru volume publicate în 2009, 2010, 2011 și 2013 sunt: Arta și realitățile ei, Reflexii postmoderne în arta contemporană; Interogarea prezentului. Exerciții ale artei contemporane; Formă-formare-sens.

[33] https://www.eurostampa.ro/Colectia-Academis_Editura-Tipografie_151.html

paid more importance to the organization of some large-scale events – in locations such as the Art Museum, the Timco Halls and the Museum of Transport or on the stage of the National Theatre, Iulius Mall and Vox Technology Park (in the case of the Fashion department) – meant to present the diploma papers of students and MA students to make their creation known by a wider public. Over the years, in the academic research there were a lot of conferences organized in the space of the Attic Gallery, as well as a series of publications (collective volumes or magazines) under the coordination of the Faculty's professors. The Symposium conferences, coordinated by Adriana Lucaciu, were organised under the auspices of the Romanian Academy within the Academic Days Timişorene and facilitated the publication of four volumes reuniting studies which reflect the research work of professors and PhD candidates [32]. At the initiative of Daniela Constantin, in the period between 2014 and 2017, they published the most valuable theses held within the frames of the Doctoral School. The volumes, published at the Eurostampa Publishing House, are reunited in the Academis collection[33].There were also several initiatives regarding the publication of some periodical issues. The Perspective magazine, published at the initiative of Camil Mihăescu, was issued six times in 2010, the Isomorphisms magazine, a project carried out by Alexandra Titu and Sorin Oncu, had two issues in 2012, the Notebook of Arts and Design magazine, coordinated by Iosif Mihailo, was launched in 2014, and it is still continued. In 2019, at the initiative of Andreea Lazea, the department of Art History and Theory organised an international conference, Art, Memory and Identity. The establishment of research centres[34] was an important step towards undertaking a coherent and sustained research activity.

who had attended the design and then the graphics department between 1991 and 1998, consisted of three editions starting with 2004, then it was subsequently continued in 2015, through the implication of Remus Rotar, currently a university lecturer of the Graphics department. The Simultan festival, focused on the media art, viewed at the interference between the visual creation and experimental music, made its debut at Timişoara in 2005. At that time, the organisational team consisted of Levente Kozma, Antal Huba, Szilard Szoke, Alin Rotariu, former students of the Faculty of Arts and Design, and Sorin Vreme, professor of the Design department.

[32] The four volumes published in 2009, 2010, 2011 and 2013 are: Art and its reality, Postmodern reflections in contemporary art, The interrogation of the present. Exercises of contemporary art; Form-formation-meaning.

[33] https://www.eurostampa.ro/Colectia-Academis_Editura-Tipografie_151.html

[34] Currently, there are three active research centres within the Faculty of Arts snd Design: The Creation Centre of Contemporary Visual Arts founded in 2004 (Daniela Constantin, the actual director), The Centre of Creation and Research in Decorative Arts and Design founded in 2004 (Alexandru Bunii, the actual director), The Regional Centre of Research and Expertise in the domain of Conservation-Restoration of the material cultural Patrimony founded in 2014 (Filip Petcu, the actual director).

Bibliography:

ACEA, Stelian, "Fotografia în cadrul Facultăţii de Arte şi Design Timişoara", ["Photography within the Faculty of Arts and Design Timişoara"], Arta, nr.6-7, 2012.

BREILEAN, Aurel, "Învăţământ superior de artă în Timişoara", ["Higher art education in Timişoara"] in Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, [The Faculty of Arts and Design Timişoara. Study and experiment], ed. Brumar, Timişoara, 2010.

FLONDOR; Constantin, "Profesor-student, parteneri", ["Professor-student, partners"], Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, [The Faculty of Arts and Design Timişoara. Study and experiment], ed. Brumar, Timişoara, 2010.

LAPTOIU, Negoiţă, Şcoala de Arte Frumoase din Cluj şi Timişoara, [The School of Fine Arts from Cluj and Timişoara], Editura ARC/2000, Bucureşti 1999.

LUCACIU, Adriana, "Artele vizuale între educaţie şi afirmare profesională", ["The visual arts between education and professional assertion"], in Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, [The Faculty of Arts and Design Timişoara. Study and experiment], ed. Brumar, Timişoara, 2010.

OROSAN-TELEA, Maria, „Grafica dincolo de grafică. Strategii alternative în grafica timişoreană" [„Graphics beyond graphics. Alternative strategies in the graphics from Timişoara"], Arta. Revistă de arte vizuale, [Art. Magazine of visual arts], Nr. 22-23, 2016.

OROSAN-TELEA, Maria, "Portret în mişcare. Cristian Sida", ["Portrait in motion. Cristian Sida"], in Orizont nr. 3, 2018.

PETELIUC-COTOŞMAN, Dieter, "Sincronii şi diacronii ale învăţământului superior de design timişorean (1991-2019)", ["The synchronies and diachrons of the higher education of design in Timişoara (1991-2019)"], Arta magazine, nr. 40-41, 2019.

PINTILIE, Ileana, "Prima bienală studenţească de gravură" , ["The first student biennial of engraving"], in a catalog, the Biennial engraving student salon "Graphium".

PINTILIE, Ileana, "Şcoala de Arte Frumoase din Timişoara (1933-1942)", ["The School of Fine Arts Timişoara (1933-1942)"], in Patrimonium Banaticum, II, 2003, pp. 281-286.

ŞERBAN, Dumitru, "Consideraţii asupra unei evoluţii de perspectivă", ["Considerations regarding a perspective evolution"], " in the Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, [The Faculty of Arts and Design Timişoara. Study and experiment], ed. Brumar, Timişoara, 2010.

două numere în 2012, revista ***Caiete de Arte şi Design***, coordonată de Iosif Mihailo, s-a lansat în 2014, având continuitate până astăzi.

Departamentul de Istoria şi Teoria Artei a organizat în 2019, la iniţiativa Andreei Lazea, Conferinţa Internaţională Art, Memory and Identity.

Înfiinţarea centrelor de cercetare[34] a însemnat un pas important înspre asumarea unei activităţi de cercetare coerente şi susţinute.

Bibliografie:

ACEA, Stelian, "Fotografia în cadrul Facultăţii de Arte şi Design Timişoara", Arta, nr.6-7, 2012.

BREILEAN, Aurel, "Învăţământ superior de artă în Timişoara" în vol. Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, ed. Brumar, Timişoara, 2010.

FLONDOR; Constantin, "Profesor-student, parteneri", Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, ed. Brumar, Timişoara, 2010.

LAPTOIU, Negoiţă, Şcoala de Arte Frumoase din Cluj şi Timişoara, Editura ARC/2000, Bucureşti 1999.

LUCACIU, Adriana, "Artele vizuale între educaţie şi afirmare profesională", în vol. Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, ed. Brumar, Timişoara, 2010.

OROSAN-TELEA, Maria, „Grafica dincolo de grafică. Strategii alternative în grafica timişoreană", Arta. Revistă de arte vizuale,Nr. 22-23, 2016.

OROSAN-TELEA, Maria, "Portret în mişcare. Cristian Sida", în Orizont nr. 3, 2018.

PENTELIUC-COTOŞMAN, Dieter, "Sincronii şi diacronii ale învăţământului superior de design timişorean (1991-2019)", Revista Arta, nr. 40-41, 2019.

PINTILIE, Ileana, "Prima bienală studenţească de gravură", în catalog Salonul Studenţesc Bienal de Gravură "Graphium".

PINTILIE, Ileana, "Şcoala de Arte Frumoase din Timişoara (1933-1942)", în Patrimonium Banaticum, II, 2003, pp. 281-286.

ŞERBAN, Dumitru, "Consideraţii asupra unei evoluţii de perspectivă", " în vol. Facultate de Arte şi Design Timişoara. Studiu şi experiment, ed. Brumar, Timişoara, 2010.

Interviews:

Aura BĂLĂNESCU
Ciprian CHIRILEANU
Daniela CONSTANTIN
Suzana FÂNTÂNARIU
Gloria GRATI
Rudolf KOCSIS
Adriana LUCACIU
Liliana MERCIOIU POPA
Camil Mihăescu
Dieter PENTELIUC-COTOŞMAN
Ileana PINTILIE
Renée RENARD
Valentina ŞTEFĂNESCU
Silvia TRION

Interviuri:

Aura BĂLĂNESCU
Ciprian CHIRILEANU
Daniela CONSTANTIN
Suzana FÂNTÂNARIU
Gloria GRATI
Rudolf KOCSIS
Adriana LUCACIU
Liliana MERCIOIU POPA
Camil Mihăescu
Dieter PENTELIUC-COTOŞMAN
Ileana PINTILIE
Renée RENARD
Valentina ŞTEFĂNESCU
Silvia TRION

[34] În prezent, sunt active în cadrul FAD trei centre de cercetare: Centrul de Creație al Artelor Vizuale Contemporane, înființat în 2004 (actual director, Daniela Constantin), Centrul de Creație și Cercetare în Artele Decorative și Design înființat în 2004 (actual director, Alexandru Bunii), Centrul Regional de Cercetare și Expertiză în domeniul conservării-Restaurării patrimoniului Cultural material înființat în 2014 (actual director Filip Petcu).

Janis Joplin

◀ **Vlad CORBAN** / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Vârstele spirituale ale învățământului artistic timișorean

The spiritual ages of the artistic education in Timisoara

Cristian Robert VELESCU

A rememora în ceas aniversar ansamblul etapelor prin care învăţământul timişorean de artă a trecut, poate constitui şi prilejul unui necesar bilanţ. Dacă pe parcursul consideraţiilor mele voi şti să mă feresc de conotaţiile triviale, contabile ale termenului, nu e deloc exclus să-mi fie dat a mă manifesta în calitate de „arheolog al spiritului", pornit să cerceteze succesiunea „vârstelor spirituale" ale învăţământului artistic, aşa cum acesta s-a desfăşurat la Timişoara în decursul timpului. Prin extensie, voi fi obligat să iau în considerare şi dinamica vieţii plastice timişorene, aşa cum aceasta s-a manifestat, secondând practic învăţământului artistic, ori mai degrabă servindu-i de temelie. Cum însă un atare proiect nu ar încăpea decât între copertele unui volum cuprinzător, demersul meu va lua mai degrabă forma „smerită" a eseului critic evaluator.

În schiţarea acestui bilanţ ***sui generis*** voi invoca observaţia pe cât de pertinentă, pe atât de subtilă a istoricului de artă Ernst Hans Gombrich, cel care în a sa Istorie a artelor precizează că fenomenul plastic viu, cel care practic „dublează" istoria umanităţii se compune dintr-un şir neîntrerupt de maeştri şi discipoli. Întrucât aceştia din urmă devin la rândul lor maeştri, este posibil a imagina că umilul alcătuitor de forme din preistorie se înrudeşte prin mijlocirea energiilor creatoare care îl animă cu un Fidias bunăoară, iar acesta, la rândul său – trecând prin Michelangelo –, e „rudă bună" cu Rodin şi Brâncuşi sau cu oricare alt artist al modernităţii. Privite din acest unghi de vedere extrem de generos, epocile ce alcătuiesc fenomenul căruia îi spunem „istorie a

To commemorate, in the anniversary hour, all the stages experienced by the education in Timisoara, can also be the occasion of a necessary balance. If during my considerations I will know how to avoid the trivial connotations of the term, I might manifest as an „archeologist of the spirit", eager to investigate the succession of "spiritual ages" in the artistic education, as it has developed in Timişoara over the time. By extension, I will have to take the dynamics of artistic life in Timisoara into account, as it has manifested, practically supporting the artistic education, or rather serving as its basis. However, as such a project would only fit between the covers of a comprehensive volume, my approach will take the rather "humble" form of a critical evaluative essay.

In sketching this sui generis balance, I shall invoke the pertinent and subtle observation of an art historian, Ernst Hans Gombrich, the one who, in his History of Arts, emphasises that the living artistic phenomenon, which practically "doubles" the history of humanity, is composed of an unbroken line of masters and disciples. Since the latter ones have also become masters, we may suppose that the humble composer of prehistoric forms is related through the creative energies that animate him with a Phidias, for example, and he – through his connection with Michelangelo –, is a „good relative" with Rodin and Brâncuşi or any other artist of modernity. Considered from this extremely generous viewpoint, the ages making up the phenomenon, named by us the "history of art", no longer appear like islands separated by abyssal and impassable stamens, they rather take the form of a continuous and dense fabric, made up of the creative effort off all those who, over the time, have expressed themselves by means of artistic signs. Mutatis mutandis, Gombrich's observation, can be also used to write the history of art education in Timişoara.

artei" nu ne mai apar aidoma unor insule despărţite prin strâmtori abisale, de netrecut, ci mai degrabă iau forma unei ţesături continue şi dense, alcătuită din efortul creator al tuturor celor ce s-au exprimat în decursul timpului prin mijlocirea semnului plastic. Mutatis mutandis, observaţia lui Gombrich poate servi şi la scrierea istoriei învăţământului timişorean de artă.

A indica nume proprii într-o simplă schiţă a istoriei învăţământului artistic timişorean nu e posibil fără a-ţi asuma riscul omisiunii, dar, mai cu seamă, pe acela al nedreptăţirii. Când schiţa ia forma rezumatului, ori poate chiar pe aceea a rezumatului rezumatului, numele proprii pot deveni adevărate „găuri negre", în care întreaga informaţie „adevărată" tinde să fie absorbită. Iată de ce o idee care ma vizitat în epoca auroral a activităţii mele de istoric şi critic de artă, cea de a scrie o istorie coerentă a artei fără a apela la nume proprii, mă ispiteşte şi acum, întrun moment în care – evocând titlul unui admirabil lied al lui Richard Strauss – mă aflu deja „în purpura serii". În demersul meu, voi trăda totuşi principiile proiectului mai sus enunţat – istoria artei fără nume proprii – doar cât să pot include în cuvântu-mi „o aşchie" autobiografică, nu străină de un fragment de „topologie artistică timişoreană", asupra căruia doresc să atrag atenţia. E desigur o simplă întâmplare – şi totuşi, cât de semnificativă! – că ştiinţa „facerii imaginii" s-a transmis într-o arie restrânsă a oraşului, în perimetrul „cetăţii" sau depăşindu-l cu puţin. E ca şi cum spiritul şi-ar fi căutat în decursul timpului locuri propice în care să se poată manifesta. În anii '60 ai secolului trecut – „Cum sa scurs timpul! [...] Cum s-au scurs anii!", stă scris într-un frumos poem al lui Constantinos Kavafis –, Liceul de muzică şi arte plastice era adăpostit în fosta mănăstire franciscană. Atelierele mai cuprinzătoare se aflau la „cucurigu", la ultimul etaj, acolo unde ferestrele înlesneau o privire foarte de aproape asupra zidurilor Sinagogii. În generaţia din care am făcut parte, elevii clasei a noua fuseseră împărţiţi în două ateliere, conduse de doi pe atunci tineri artişti. Unii au devenit elevii lui Constantin Flondor, iar ceilalţi ai lui Ştefan Bertalan. Între aceştia din urmă mă număram şi eu. Deja în prima zi de atelier mi-a fost dat să aflu că drumurile ce conduc către unul şi acelaşi ţel pot fi diverse. Pedagogiile celor doi dascăli erau distincte. Ceilalţi colegii au fost confruntaţi încă din prima zi cu rigorile studiului în cărbune. Nouă, celorlalţi, profesorul ne-a spus aproape râzând: „Duceţivă în parc şi jucaţi-vă!". Se înţelege că jocul presupunea

It is not possible to indicate proper names in a simple sketch of the history of art education in Timişoara without assuming the risk of omission, especially the one of injustice. When the sketch takes the form of a summary, or perhaps even the one regarding the summary of a summary, the proper names can become real "black holes" where the whole "real" information tends to be absorbed. That is the reason why there was an idea influencing me in the auroral age of my activity as an art historian and critic, the one to write a coherent history of art without appealing to proper names, which is still tempting me, at a time when – evoking the title of an admirable lied of Richard Strauss – I am already „in the purple of the evening".

In my approach, I shall betray the principles of the project mentioned above – the history of art without proper names – just enough to include an autobiographical "chip" in my word, which is not disconnected from a fragment of „artistic topology in Timişoara" that I would like to draw your attention on. It is surely a simple coincidence – yet, it is so relevant! – that the science of „making the image" was transmitted in a small area of the town, within the perimeter of the „fortress" or sligtly exceeding it. As if the spirit had been searching for its proper places to manifest itself along the time. Last century, in the 60's, - „Time has passed so fast! [...] Years have passed so fast!", as a beautiful poem of Constantinos Kavafis states–, the High-School of Fine Arts and Music was housed in the former Franciscan monastery. The much larger workshops could be found on the very upper floor, where the windows provided a very close look at the walls of the Synagogue. In the generation I used to be a part of, the ninth grade students were divided in two workshops led by two young students. Some of these became Constantin Flondor's students, and the others became the students of Ştefan Bertalan. I was one of the latter's. On the very first workshop day I was told that the paths leading to one and the same goal could be very different. The pedagogical skills of the two teachers were distinct. The other colleagues were confronted with the rigours of the study in coal from the first day. Almost laughing, the teacher told us, the others: „Go out, in the park, and play!". It was understood that the game involved brushes, watercolours, ink and the caps of „gouache", while we were supposed to find the topics and motives by ourselves. In the „Park of the New Clinics", where we stopped, I did not know what to do with my freedom. Feeling my heart tight and longing for study, in the park, which appeared so immense to me, I felt more captive than if I had been in the barracks whose walls I could see among the trees, beyond the „Calea Aradului".

As in a happy moment of my existence I became a teacher at the Faculty of Arts and Design of the West University in

pensulele, acuarelele, tuşul şi căpăcelele cu „guaşe", iar subiectele, motivele urma să le descoperim singuri. În „Parcul Clinicilor Noi", unde poposiserăm, nu ştiam ce să fac cu libertatea mea. Cu inima strânsă şi tânjind către studiu, mă simţeam în parcul cemi părea pe atunci imens mai captiv decât dacă m-aş fi aflat în cazarma ale cărei ziduri le întrezăream, iată, printre copaci, dincolo de „Calea Aradului".

Devenind într-un moment fericit al existenţei mele dascăl la Facultatea de Arte şi Design a Universităţii de Vest din Timişoara, am putut constata că odată ce facultatea a dobândit un nou sediu – acea cazarmă pe care am întrezărit-o în adolescenţă printre copacii „parcului clinicilor" –, studenţi, profesori, musafiri ocazionali ori invitaţi de onoare ai facultăţii devin, automat, vizitatori ai unei impresionante expoziţii de artă cu caracter permanent. Aceasta, susträgându-se dimensiunii muzeale – care ar risca să o mortifice –, se prezintă ca un organism viu, ca o diagramă sensibilă a actului pedagogic desfăşurat la Facultatea de Arte. Admirând continuu propunerile plastice ale studenţilor şi gândindu-mă la observaţia lui Gombrich, mi-am spus adesea că, oricât de şocante prin îndrăzneală creatoare şi modernitate, operele studenţilor noştri poartă încifrate în structurile lor intime semne ale pedagogiei generaţiei fondatorilor, a pedagogiei lui Romul Ladea bunăoară, spre a nu mă referi decât la un exemplu îndepărtat şi ilustru al şirului de discipoli deveniţi maeştri. Este emoţionant să realizezi că „instalaţionismul", ori „acţionismul" practicat de studenţii noştri sunt dependente, într-un mod tainic, de severele lecţii de desen academic – ale lui Julius Podlipny, bunăoară –, fără ca studenţii angajaţi în amintitele explorări plastice să fie întotdeauna conştienţi de o atare origine. A le pretinde să conştientizeze toate acestea ar fi, desigur, o pretenţie absurdă, căci din creatori i-am transforma în „arheologi" şi „istorici" ai propriilor creaţii, dar şi ai şcolii pe care o frecventează. Neştiind în fiece clipă a existenţei lor de creatori că la elaborarea instrumentarului pe care-l pun în operă au trudit generaţii de artişti pedagogi, faptul nu devine mai puţin semnificativ şi, desigur, mai puţin emoţionant.

Ceea ce ochiul vizitatorului fastuoasei expoziţii cotidiene poate să sesizeze din primul moment, este coerenţa generală a discursului plastic, şi aceasta în pofida diferenţelor de viziune ori de temperament artistic, fireşti chiar şi pentru nişte expozanţi care încă nu au depăşit anii de formare. Discursul coerent

Timişoara, I could notice that once the faculty acquired a new headquarters – the barracks I had seen in my adolescence among the trees of the „clinics' park" –, the faculty's students, professors, occasional guests or huests of honour automatically became the visitors of an impressive permanent art exhibition. Evading the museum dimension, which would risk mortifying it, it is presented like a living organism, like a sensitive diagram of the pedagogical act carried out at the Faculty of Arts. While continuously admiring the students' artistic suggestions and thinking of the observation of Gombrich, I often told myself that, no matter how shocking by their creative courage and modernity, the works of our students highlight, in their intimate structure, the signs of pedagogy marked by the generation of founders, for example, the pedagogy of Romul Ladea, who is only one outstanding example of the illustrious series of masters. It is exciting to realise that the „installationism", or „actionism" practised by our students are secretly dependent on the severe lessons of academic drawing – of Julius Podlipny, for example –, while the students engaged in the already mentioned artistic explorations were not always aware of a certain origin. To claim them to be aware of all these would certainly be an absurd demand, as we would transform them into the „archeologists" and „historians" not only of their own creations, but also of the school they attended. Without knowing, at every moment of their existence as creators, those generations of pedagogue artists have worked hard to develop the instruments they approached, the fact does not become less significant and, of course, less emotional.

What the eye of a visitor of the magnificent daily exhibition can notice from the first moment is the general coherence of the artistic discourse, despite the differences of vision ar artistic temperament, which are natural even for some exhibitors who have not passed their training years yet. The coherent discourse is perceived as a reflection of the unity of substance, noticeable both at the level of the message and at that of the pure artistic language, in the structures of graphic works, paintings, sculptures and uniquitous installations. You can meet them everywhere, in workshops, on the halls, in the large yard of the former barracks. Through its very extension, which is dynamic and living, always expressing the change and renewal, the magnificent exhibition recalls the celebrations of the Renaissance, where the works of art used to transform into real objects of worship, in a ritual whose natural resumption did not exclude contradiction, the scholarly dispute or even the idea of competition. The artistic language used by the students from Timişoara is one of the last minute ones, and we consider it a virtue, due to the admirable esthetic curiosity of young people, even of very young creators,

este perceput ca reflex al unei unităţi de substanţă, sesizabilă atât la nivelul mesajului, cât şi la acela al limbajului plastic pur, aşezat în structurile operelor grafice, ale tablourilor, ale sculpturilor şi instalaţiilor omniprezente. Le întâlneşti oriunde, în ateliere, pe coridoare, în vasta curte a fostei cazărmi. Prin chiar această „extensie" a sa, proteică şi vie, mereu supusă schimbărilor şi înnoirii, fastuoasa expoziţie aminteşte de serbările Renaşterii, în care operele de artă deveneau adevărate obiecte de cult, întrun ritual a cărui firească reluare nu excludea contradicţia, disputa savantă, ba chiar competiţia. Limbajul plastic pus în operă de studenţii timişoreni este unul de ultimă oră, iar acest fapt, pe care noi îl considerăm a fi o virtute, se datorează admirabilei curiozităţi estetice a tinerilor, ba chiar foarte tinerilor creatori, gata să absoarbă noi formule de comunicare, ori pur şi simplu să le inventeze. În aproprierea modalităţilor expresive „de ultimă oră", o contribuţie deloc neglijabilă o are corpul profesoral, care îmbină în pedagogia pe care o exercită transmiterea informaţiilor „la zi", cu puterea exemplului propriei creaţii. Exact ca în oricare mare şcoală a contemporaneităţii, asistăm şi în cadrul şcolii timişorene la o comunicare fertilă ce se instituie între studenţi şi profesori, schimbul de idei continuând să rămână viu şi în momentul în care interlocutorii nu mai stau „faţă către faţă", în spaţiul atelierului, ori al sălii de curs. Dialogul profesor-discipol, purtat pe două sau mai multe voci, se continuă în mod firesc prin mijlocirea operelor lor, în cuprinsul vieţii artistice contemporane, odată ce au devenit colegi de breaslă. Este demn de remarcat că în acest act de comunicare „iniţiativa" nu revine doar profesorilor. Pura curiozitate şi dorinţa de cunoaştere a studenţilor are darul de a-l stimula pe pedagog în a acorda o maximă libertate de expresie celor pe care îi îndrumă.

Zăbovind între hotarele învăţământul artistic românesc, observăm că doar cu câteva decenii în urmă, maeştri pe care astăzi îi venerăm generau în jurul lor o „şcoală". Iată un fenomen care nu ocolea, ci mai degrabă impunea mimetismul stilistic sau de viziune. Prin expoziţia vie, mereu şi mereu înnoită, pe care profesorii şi studenţii Facultăţii de Arte şi Design o percep continuu, pentru simplul motiv că trăiesc, învaţă şi crează în perimetrul ei, se demonstrează că pedagogia veche – aceea de tip mimetic – a fost abandonată. Preocuparea fundamentală a dascălilor timişoreni constă în descoperirea înzestrării naturale a fiecărui discipol şi în scurtarea drumului acestuia

who are eager to absorb new forms of communication, simply to make them up. In the approach of the "last minute" expressive modalities, the contribution of the teaching staff was really significant, as the pedagogy they used in order to transmit the updated information combined with the power of their own creation. Just like in any great school of contemporaneity, in the school from Timişoara we notice a productive communication between students and professors, the exchange of ideas continuing to stay alive even when the interlocutors are no longer face to face, in the space provided by the workshop or the classroom. The dialogue between the professor and his disciple, carried out on two or more voices, continues naturally through their works, in the contemporary artistic life, once they have become colleagues. It is worth noting that in this act of communication the initiative is related not only to teachers. The pure curiosity and the desire to know the students are meant to stimulate the teacher in granting the maximum freedom of expression to those he guides.

Within the limits of the Romanian art education, we notice that only a few decades ago, masters who have been worshiped today generated a "school" around their names. This is a phenomenon which did not avoid, it rather imposed the stylistic or visionary imitation. Through the living and always renewed exhibition, continuously perceived by the professors and students of the Faculty of Art and Design, for the simple reason that they live, learn and create within its perimeter, it is proved that the old pedagogy – the mimetic type – was abandoned. The main preoccupation of the teachers from Timişoara consists in discovering the natural endowment of each disciple and in shortening his path in the effort of self-knowledge. Knowing himself, the disciple is going to discover his own creative way.

The exhibited works of art approach different languages, corresponding not only to the languages of different arts and techniques, but also to the personal language of each exhibiting student, recalling the biblical episode of The Babel Tower through their polyphony. Yet, unlike the biblical episode, the artistic languages and idioms do not interfere entropically, on the contrary, they keep the harmony and transmit a coherent message, which develops in the form of a spiritual structure that supports the material construction from the inside, as the shelter building of the Faculty of Art and Design had been made of bricks and mortar. The „ordering function" is held by a mysterious conductor, a multi-personal being, made up of the spirit and, surely, of the work of all masters who had been connected to the art education of Timisoara, the ones who used to be disciples.

în efortul cunoaşterii de sine. Cunoscându-se, discipolul ajunge să îşi descopere singur propriul drum în creaţie. Operele plastice expuse vorbesc varii limbi, corespunzătoare limbajelor diferitelor arte şi tehnici abordate, dar şi limbajului propriu fiecărui student expozant, amintind prin polifonia lor episodul biblic al Turnului Babel. Dar spre deosebire de episodul biblic, limbajele şi idiomurile plastice nu interferează entropic, ci dimpotrivă, armonizându-se, transmit un mesaj coerent, care se constituie într-o structură spirituală ce susţine din interior construcţia materială, compusă din cărămizi şi mortar a edificiului adăpostitor al Facultăţii de Arte şi Design. „Funcţia ordonatoare" o are un dirijor tainic, fiinţă pluripersonală, alcătuită din spiritul şi, desigur, din opera tuturor maeştrilor care s-au perindat în cursul timpului la catedra învăţământului artistic timişorean, cei care – la rândul lor – au fost cândva discipoli.

◀ **Vlad CORBAN** / *promoţia 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Interviul decanilor

Dean's Interview...

Prof. Constantin FLONDOR

1. Fiecare etapă din evoluţia Facultăţii de Arte şi Design din Timişoara a avut specificitatea şi însemnătatea ei în devenirea ulterioară a instituţiei. Cum aţi descrie perioada mandatului/mandatelor dumneavoastră?

Anul 1989, a însemnat un moment semnificativ, istoric, nu doar pentru oraş şi ţară, ci şi pentru însăşi Universitatea de Vest din Timişoara.

În acel timp Aurel Breilean, profesor la Universitatea de Vest, cerceta programe de studiu pentru înfiinţarea unui învăţământ superior de artă, aici, în Timişoara. M-am alăturat în acest demers de studiu şi cercetare.

Astfel in 1990, am fost solicitat de a pleda şi a depune un memoriu, la Ministerul Învăţământului, susţinând cauza unui destin semnificativ, de formarea unor cadre şi personalităţi în cultura şi în acest perimetru al ţării (la acel timp existau în afara Institutului de Arte "Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, un Institut de Arte la Cluj-Napoca "Ion Andreescu" şi unul la Iaşi "George Enescu").

Consider important să menţionez şansa ca pe Ministrul Învăţământului, Dl. Mihai Şora, filosof şi personalitate de seamă, să-l cunosc încă din anii 1970, cu prilejul unei vizite a Domniei-Sale la Liceul de Arte din Timişoara. Atunci, în calitate de Consilier al ministrului Mircea Maliţa a venit cu scopul de a proteja şi sfătui orientarea liceului conform unui program experimental-modern, unic, la Timişoara.

Cunoaşterea acestei personalităţi dar simultan şi deschiderile cu totul speciale ale Dlui. Şora, a determinat înfiinţarea necondiţionată a învăţământului superior de artă în oraşul nostru.

În 1993, în calitate de şef de catedră, la invitaţia ELIA, am organizat participarea împreună cu asist.

1. Each stage suggesting the evolution of the Faculty of Arts has marked its specificity and relevance in the subsequent becoming of the institution. How would you describe the period of your mandate/mandates?

1989 marked a significant and historical moment not only for the town and country, but also for the West University Timişoara itself.

At that time, Aurel Breilean, professor at the West University, was making the research of study programs in order to set up the highert art education here, in Timişoara. I joined him in this study and research.

Thus, in 1990, I was solicited to plead and submit a memorandum to the Ministry of Education in order to sustain the cause of a significant destiny, the development of some professors and personalities in the field of culture and in this area of the country (back then, besides the Institute of Arts "Nicolae Grigorescu" from Bucharest, there were also an Institute of Arts at Cluj-Napoca, "Ion Andreescu", and one at Iaşi "George Enescu").

I think it was an important chance for me to meet the Minister of Education, Mr. Mihai Sora, a philosopher and outstanding personality, to know him in the 1970s, when He visited the Art High-school Timişoara. At that time, the minister's counselor, Mircea Maliţa, came in order to support and orient the high-school according to a unique experimental program at Timişoara.

This personality, as well as the special orientation of Mr. Şora, stimulated the unconditional foundation of higher art education in our town.

In 1993, as the head of the department, invited by the ELIA, together with lecturer Marcel Breilean and

Marcel Breilean şi studenţii Tiberiu Giucă şi Daniel Ursachi la Bienala Internaţională din Maastricht a şcolilor de artă din Europa. O primă posibilitate de integrare şi de schimb de experienţă. În acelaşi an facultatea devine membră ELIA.

Din anul 1996, ajungând decanul Facultăţii de Arte şi obţinând un spaţiu autonom, dar încă necorespunzător, pe strada Bogdăneştilor, într-un bloc P4, încep restudierea programelor şi planurilor de studiu în raport cu structura celor de la Bucureşti şi Cluj, dar mai ales cu cele existente în Europa. Forţăm ca apartamentele de bloc să devină ateliere de studiu, laboratoare, bibliotecă, săli de studiu...

A existat, pe parcursul funcţiei mele de decan, intenţia să reuşesc un sistem opţional de relaţie profesor- student în sensul unei duble opţiuni: anii de studiu devin fructul unor alegeri, studentului i se recomandă profesorul de specialitate potrivit, iar studentul la rândul său poate opta pentru un profesor la care aspiră.

Revenind la trecutul istoriei învăţământului de artă de la noi, în vechea Academie, exista acest principiu, prin anii ,30, studentul putea decide şi alege de a-şi începe ucenicia fie cu Camil Ressu, fie cu Ioan Steriade sau cu Eustaţiu Stoenescu! Reforma invăţământului din 1948 însă a ras acest obicei, totul urmând a fi decis de sus, unilateral.

Printr-un sistem al modulelor alternative (opţionale) reuşeam în 1998 să (re)introducem în Facultatea de Artă din Timişoara (specializarea Pictură) acest „vechi/nou obicei" de cooperare profesor-student. Studenţii din trei ani de studiu (II,III,IV) au fost puşi laolaltă pentru a-şi alege profesorii potriviţi traseului individual. În fiecare an universitar profesorii îşi pot reafirma (înnoi) ofertele iar studenţii de a-şi menţine sau modifica opţiunile. S-a obţinut o dublă împrospătare: odată, profesori parteneri cu oferte motivate, întărite de un feed-back pozitiv, iar apoi, un mediu de lucru „de împreună" între entuziasmul studenţilor tineri alături de experienţa celor din anii mai mari. Şi un câştig: calitatea finală.

2. Care sunt cele mai plăcute amintiri care vă leagă de Facultatea de Arte? Care au fost cele mai fructuoase colaborări? Care sunt studenţii remarcabili ai acelei perioade?

some students, Tiberiu Giucă and Daniel Ursachi, I organised the participation of the European art schools in the International Biennial from Maastricht. A first possibility of integration and exchange of experience. The faculty became an ELIA member in the same year.

In 1996, as the dean of the Faculty of Arts, while getting an autonomous but still inadequate space on the Bogdăneştilor street, in a block of flats, I started to study both the educational programs and plans again by comparing them to the structure of those already existing at Bucharest and Cluj, and especially those existing in Europe. We made everything we could to make the flats turn into workshops, labs, libraries, classrooms...

While I was a dean, my goal was to reach an optional teacher-student relationship system in the sense of a double option: the years of study become the product of a choice, the student is recommended the right specialty teacher while the student can choose the professor he aspires to.

Returning to the past of the history of art education in our country, in the old Academy, this principle was there, around the 30s, the student could decide and choose to start his noviciate either with Camil Ressu, Ioan Steriade or Eustaţiu Stoenescu! Yet the educational reform in 1948 annuled this habit and everything was meant to be decided from above, unilaterally.

Given a system of alternative (optional) modules, in 1998, at the Faculty of Arts, Timisoara, (the painting department), we could re-introduce this „old/new habit" of cooperation between the professor and his student. The students from the three years of study (II,III,IV) were asked to choose the right teachers for their individual route. Every year the professors could reasset (renew) their proposals and the students could preserve or modify their options. A double refresh was obtained: on one hand, partner teachers with motivated offers, strenghtened by a positive feed-back, on the other hand, a „working together" environment between the enthusiasm of young students and the experience of the older generations. And a victory: the final quality.

2. Which are the most pleasant memories you share with the Faculty of Arts? Which were the most productive collaborations? Who are the most remarkable students of that period of time?

I was always fond of the direct collaboration with the students, the introduction of new aspects in the

Întotdeauna m-a pasionat colaborarea directă cu studenţii, introducerea noului în sistemul de învăţământ, să încurajez obţinerea de burse.

Revin, în 1993 la Maastricht, la Bienala de Arte a studenţilor în cadrul ELIA. Am fost sprijiniţi de Fundaţia Kiwanis, care ulterior s-a implicat la înzestrarea facultăţii noastre cu materiale de specialitate.

In aceşti ani am avut ocazia să vizitez Academia de Arte din Maastricht, să obţin o colaborare cu University of Sunderland, să aflu cum sunt organizate şi structurate facultăţi cu tradiţie.

Având prieteni comuni, Paul Neagu, Ileana Pintilie, pictorul conferenţiar Geoff Morten de la Universitatea din Sunderland a intrat în contact cu mine şi cu profesorii din facultatea noastră. A urmat un schimb de expoziţii studenţi-profesori, Sunderland-Timişoara. În 1998, în special, expoziţia studenţilor noştri la Universitatea Sunderland, cu care prilej ne-am întâlnit cu personalităţi ca Paul Neagu şi galeristul scoţian Richard Demarco, un vechi prieten al artiştilor români.

In 1996, împreună cu asist. Dieter Penteliuc şi studentul Adrian Garoiu am reprezentat facultatea la Conferinţa ELIA a Decanilor Facultăţilor de Arte la Lisabona, Portugalia.

Am bucuria şi satisfacţia de împlinire a unor demersuri din acest răstimp. Rezonanţa eforturilor noastre, atmosfera de echipă s-au concretizat în dezvoltarea unor tinere personalităţi, în plan local şi european: Grupul Noima (Andrei Rosetti, Sorin Scurtulescu, Dan Gherman, Ciprian Bodea), Liliana Mercioiu, Sorin Neamţu, Robert Köteles, Gheorghe Fikl, Cristian Sida, Aurelian Scorobete, Laurian Popa, ş.a.

3. Cum v-a influenţat profesional şi personal experienţa pe care aţi acumulat-o în perioada deţinerii acestei funcţii?

In acea perioadă s-au studiat oportunităţile implementării noilor percepte asupra armonizării structurii învăţământului superior, să se acorde mai multă greutate opiniilor studenţilor, autonomie universitară, mobilitate, etc.

Contactul meu permanent, chiar din primii ani

educational system, to stimulate scholarships.

I'll return to 1993, Maastricht, the Art Biennial of students in the context of the ELIA. We were supported by the Kiwanis Foundation, which subsequently involved in equipping our faculty with specialized materials.

All these years I had the occasion to visit the Academy of Arts, Maastricht, to obtain a collaboration with the University of Sunderland, to find out the way the traditional faculties are organised and structured.

Given some mutual friends, Paul Neagu, Ileana Pintilie, an associate painter, Geoff Morten from the Sunderland University got in touch with me and the professors from our faculty. An exchange of student-professor exhibitions followed, between Sunderland and Timişoara. Especially in 1998, our students' exhibition at the Sunderland University, when we met personalities like Paul Neagu and the Scottish gallerist, Richard Demarco, an old friend of the Romanian artists.

In 1996, together with University assistant, Dieter Penteliuc and a student, Adrian Garoiu, I represented the faculty at the ELIA Conference of the Art Faculties' Deans at Lisbon, Portugal.

I felt the joy and satisfaction of some approaches all this time. The resonance of our effort, the atmosphere of the team, materialized in the development of some young personalities, locally and in Europe: the Noima Group (Andrei Rosetti, Sorin Scurtulescu, Dan Gherman, Ciprian Bodea), Liliana Mercioiu, Sorin Neamţu, Robert Köteles, Gheorghe Fikl, Cristian Sida, Aurelian Scorobete, Laurian Popa, etc.

3. In what way has the professional and personal experience you acquired while you performed this function influenced you?

During that period of time we studied the opportunities of implementing the new perceptions on the harmonization of the structure of higher education, to pay more attention to students' opinions, university autonomy, mobility etc. My permanent contact, even from the first years of teaching at the high school of arts with the young generation made me open to new experiences and readily participate in the creative process.

de profesorat de la liceul de arte, cu generaţia tânără, m-a făcut să fiu deschis la noi experienţe, să particip cu plăcere la procesul de creaţie.

4. Cum vă raportaţi la această instituţie astăzi? Cum vedeţi impactul acesteia asupra vieţii cultural-artistice din Timişoara?

Este un privilegiu de a exista o facultate de arte mai cu seamă în acest moment când Timişoara este în prag de a deveni Capitală Culturală Europeană. (2020, august)

4. How do you relate to this institution today? How do you see its impact on the cultural and artistic life in Timişoara?

It is a privilege to have a faculty of arts especially now when Timişoara is up to become a European Cultural Capital. (August, 2020)

Interviul decanilor

Dean's Interview...

Prof.univ.dr. Adriana LUCACIU

1. Fiecare etapă din evoluţia Facultăţii de Arte şi Design din Timişoara a avut specificitatea şi însemnătatea ei în devenirea ulterioară a instituţiei. Cum aţi descrie perioada mandatului/mandatelor dumneavoastră?

Cred că mandatul meu ca decan al Facultăţii de Arte şi Design, derulat între anii 2008-2012, poate fi privit ca o perioadă de poziţionare, recunoaştere şi consolidare a învăţământului superior de artă din Timişoara în rândul şi la nivelul instituţiilor similare de profil din ţară (Universitatea Naţională de Artă din Bucureşti, Universitatea de Arte şi Design din Cluj-Napoca, Universitatea Naţională de Arte „George Enescu" din Iaşi, ş.a.) şi, totodată, ca un debut în deschiderea colaborărilor directe cu alte universităţi sau facultăţi de artă din Europa (Germania, Polonia, Ungaria, Serbia) în afara schimburilor de mobilitate Erasmus (a căror număr a crescut, de asemenea).

Poziţionare deoarece, odată cu procesul de clasificare a universităţilor şi domeniilor de studiu la nivel naţional, domeniul Arte vizuale din cadrul FAD – UVT s-a clasat pe treapta cea mai înaltă „A", având ca unităţi de referinţă indicatorii privind calitatea şi performanţa actului didactic alături de performanţa privind creaţia artistică şi cercetarea ştiinţifică.

Recunoaşterea în cadrul breslei artiştilor şi a universitarilor a nivelului profesional al studenţilor, al absolvenţilor noştri şi a cadrelor didactice, materializată prin iniţierea unor manifestări importante şi colaborări de durată cu cele mai importante centre universitare de artă şi instituţii de cultură din ţară, bazate pe încredere şi respect reciproc.

1. Each stage suggesting the evolution of the Faculty of Arts and Design Timişoara has marked its specificity and relevance in the subsequent becoming of the institution. How would you describe the period of your mandate/mandates?

I believe that my mandate as the dean of the Faculty of Arts and Design, conducted between 2008 and 2012, can be seen not only as a period of positioning, recognition and consolidation of the higher art education in Timişoara among and at the level of similar institutions in the country (the National University of Arts, Bucharest, the University of Arts and Design, Cluj-Napoca, the National University of Arts „George Enescu" Iaşi, etc.) but also as a debut of direct collaborations with other art universities and faculties in Europe (Germany, Poland, Hungary, Serbia) besides the Erasmus mobility exchanges (whose number has also increased).

Positioning because, together with the process of classifying universities and domains of study at the national level, the field of Visual arts within FAD – UVT was ranked on the highest step „A", having the indicators regarding the quality and performance of the didactic act as reference units besides the performance regarding the artistic creation and scientific research.

Recognition, within the guild of artists and academics, of the professional level of our students, graduates and teachers, materialized through the initiation of some important manifestations and lasting collaborations with the most important university art centres and cultural institutions in the country, based on mutual trust and respect.

The consolidation of the academic educational system in Timişoara through the reconfiguration of all study programs and the reconsideration of the curriculum, while obtaining the ARACIS accreditations and increasing the tuition figures.

Consolidarea sistemului de învăţământ universitar din Timişoara prin reconfigurarea tuturor programelor de studiu şi reconsiderarea conţinuturilor curriculare, obţinerea acreditărilor ARACIS şi sporirea cifrelor de şcolarizare.
Un alt obiectiv important a fost şi creşterea reprezentativităţii FAD în organisme de evaluare şi decizie în domeniu (ARACIS - Prof. dr. Daniela Constantin, Prof. dr. Adriana Lucaciu, Prof. dr. Dumitru Şerban; CNATDCU - prof. dr. Ileana Pintilie; UEFISCDI- prof. dr. Ileana Pintilie. Prof. dr. Adriana Lucaciu).

2. Care sunt cele mai plăcute amintiri care vă leagă de Facultatea de Arte? Care au fost cele mai fructuoase colaborări? Care sunt studenţii remarcabili ai acelei perioade?

Cele mai plăcute amintiri?
Discuţiile constructive şi colaborarea cu colegii şi echipa managerială a facultăţii: Prof. dr. Daniela Constantin – cancelar, prof. dr. Dumnitru Şerban şi mai apoi prof. dr. Vică Adorian - prodecani, prof. dr. Elena Minodora Tulcan, prof. dr. Carol David şi Conf. dr. Marius Sângeorzan - şefi de catedră, cu director Şcoală doctorală prof. dr. Ioan Iovan, şi nu în ultimul rând cu directorii de programe de studiu: prof. dr. Doina Mihăilescu, prof. dr. Jakabhazi Alexandru, conf. dr. Călin Beloescu, conf. dr. Rudolf Kocsis, conf. dr. Stelian Acea, conf. dr. Ionescu Claudiu, lect. dr. Liliana Popa, lect. dr. Andreea Palade Flondor, lect. dr. Valentina Ştefănescu, lect. dr. Gloria Grati, lect. dr. Camil Mihăescu, lect. drd. Dieter Penteliuc.

Un moment de referinţă între sutele de proiecte derulate de facultate în cei patru ani a fost Aniversarea a 20 de ani de la reînfiinţarea Facultăţii de Arte şi Design (2010) ce a prilejuit întâlnirea cu reprezentaţi de seamă ai instituţiilor publice de stat, ai universităţilor şi ai partenerilor noştri, în contextul organizării unei ample expoziţii cu lucrări ale absolvenţilor facultăţii, activi şi afirmaţi în mediul artistic. Bucuria revederii acestora şi prezenţa lor pe simeze, ca o garanţie a valorii şi continuităţii actului pedagogic universitar. Apoi, apropierea de colegii artişti şi dascăli din universităţile partenere şi evenimentele realizate ulterior împreună.

Another important objective was also increasing the FAD representativeness in evaluation and decision-making bodies in the field (ARACIS - Prof. dr. Daniela Constantin, Prof. dr. Adriana Lucaciu, Prof. dr. Dumitru Şerban; CNATDCU - prof. dr. Ileana Pintilie; UEFISCDI- prof. dr. Ileana Pintilie. Prof. dr. Adriana Lucaciu).

2. Which are the most pleasant memories you share with the Faculty of Arts? Which were the most productive collaborations? Who are the most remarkable students of that period of time?

The most pleasant memories?
The constructive discussions and the collaboration with my colleagues and the managerial team of the faculty: Prof. dr. Daniela Constantin – chancellor, prof. dr. Dumitru Şerban and then prof. dr. Vică Adorian – deputy deans, prof. dr. Elena Minodora Tulcan, prof. dr. Carol David and associate professor dr. Marius Sângeorzan – heads of department, with the director of the Doctoral school, prof. dr. Ioan Iovan, and last but not least, with the directors of study programs: prof. dr. Doina Mihăilescu, prof. dr. Jakabhazi Alexandru, associate professor dr. Călin Beloescu, associate professor dr. Rudolf Kocsis, associate professor dr. Stelian Acea, associate professor dr. Ionescu Claudiu, lecturer dr. Liliana Popa, lecturer dr. Andreea Palade Flondor, lecturer dr. Valentina Ştefănescu, lecturer dr. Gloria Grati, lecturer dr. Camil Mihăescu, lecturer PhD candidate Dieter Penteliuc.

A milestone among the hundreds of projects carried out by the faculty in the four years was the 20th anniversary of the re-establishment of the Faculty of Arts and Design (2010) which facilitated the meeting with significant representatives of public institutions, our universities and partners, in the context of organizing a complex exhibition of works by graduates who are active and have been acknowledged in the artistic context. The joy of seeing them again and their presence in the exhibition, as a guarantee of the value and continuity of the university pedagogical act. Then, the approach of fellow artists and teachers from the partner universities and the subsequent events held together.

3. Cum v-a influenţat profesional şi personal experienţa pe care aţi acumulat-o în perioada deţinerii acestei funcţii?

Nu am tratat niciodată această funcţie ca pe o „distincţie" pe care să o fi meritat ci ca pe o investire cu încredere deplină venită din partea colegilor mei. În atari condiţii responsabilitatea şi implicarea au fost totale, până în acel moment nedeţinând nicio altă funcţie de conducere. Am învăţat din mers după metoda "learning by doing" bazându-mă pe sprijinul şi colaborarea colegilor din conducerea FAD, al secretariatului facultăţii (o echipă extraordinară formată din secretar şef Ionela Szuromi, Laura Rădulescu, Diana Buftea, Simina Nicolin, Cristina Alb, Daniela Oros) şi nu în ultimul rând al conducerii Univerisăţii de Vest din Timişoara, dl. prof. univ. dr. Ioan Talpoş fiind rector la acea dată.

Totul a fost nou din perspectiva administrativă astfel că şi experienţa dobândită a venit odată cu gestionarea unor situaţiilor inedite, a unor raporturi interumane şi moduri de comunicare impuse de problemele apărute şi necesitatea soluţionării lor. Într-o astfel de funcţie, consider că prin tot ceea ce faci, comunici, realizezi nu te prezinţi pe tine ca persoană ci etalezi un set de valori şi aspiraţii ale unei comunităţi care te-a mandatat să o reprezinţi.

4. Cum vă raportaţi la această instituţie astăzi? Cum vedeţi impactul acesteia asupra vieţii cultural-artistice din Timişoara?

Cred că fiecare perioadă din evoluţia facultăţii de Arte şi Design a avut specificitatea şi contribuţia ei în această devenire. Desigur, ca în orice instituţie – eu percep această şcoală ca pe un organism viu–, există plusuri şi minusuri a căror cauze sunt endogene dar şi contextuale, conjuncturale. Lăsând, însă, orice urmă de modestie la o parte, eu văd facultatea ca fiind pe panta ascendentă. E o instituţie relativ tânără în raport cu surorile ei din ţară, „înşurubată" într-o tradiţie şi ea de dată recentă – gândindu-mă la Liceul de arte plastice din Timişoara, de factură experimentală în perioada comunistă –, şi la o parte dintre profesorii care au creat acel program. Aceştia şi câţiva foşti elevi - ulterior cadre didactice -, au

3. In what way has the professional and personal experience you acquired while you performed this function influenced you?

I have never considered this function as a „distinction" which I deserved, but as an investment I got from my colleagues. In such conditions, my responsibilities and implication were total, as up to that moment I had no other management role. I learned everything on the go, obeying the "learning by doing" method, while relying on the support and collaboration of my colleagues in the FAD management, the faculty's secretariate (an extraordinary team consisting of chief secretary Ionela Szuromi, Laura Rădulescu, Diana Buftea, Simina Nicolin, Cristina Alb, Daniela Oros) and last but not least on the support of the management of the West University Timişoara, prof. dr. Ioan Talpoş, the rector at that time.

Everything was new from the administrative viewpoint thus the experience came with the management of unique situations, interpersonal relationships and ways of communication imposed by the problems encountered and the need to solve them. Performing such a role, I consider that through everything you do, communicate and achieve you don't present yourself as a person, you express the set of values and aspirations of a community which has mandated you to represent it.

4. How do you relate to this institution today? How do you see its impact on the cultural and artistic life in Timişoara?

I think that each sequence in the evolution of the Faculty of Arts and Design has got its specificity and contribution in this process of becoming. Obviously, like in any institution – I perceive this school as a living organism - , there are advantages and disadvantages whose causes are not only endogenous but also contextual and circumstantial. However, if leaving any trace of modesty aside, I see the faculty on its ascending slope. It is a relatively new institution, „rooted" in tradition, which is also recent – if I consider the Fine Arts High-school Timişoara, an experimental school during the communist period of time –, and some of the teachers who created that program. They, and some other former pupils – who subsequently became teachers -, formed the connecting link by implementing and continuing to apply some innovating principles, assuming some academic positions at the university after the re-establishment of the higher art education in Timişoara. This „heritage" consists in some positive

constituit veriga de legătură prin implementarea şi continuarea aplicării unor principii novatoare, odată cu ocuparea unor catedre universitare, după reînfiinţarea învăţământului superior de artă la Timişoara. Această „moştenire" rezidă într-o dinamică pozitivă, o dorinţă continuă pentru înnoire atât în plan educaţional, profesional dar şi în adoptarea unor practici manageriale, modele apreciate în sistemul de învăţământ artistic universitar.

Referitor la contextul local, în prezent cred că în Timişoara este unul extrem de favorabil. Nu numai deţinerea titlului de Capitală Europeană a Culturii dar şi prezenţa unor oameni cu potenţial financiar care s-au implicat şi susţin domeniul artelor vizuale, deschid noi perspective asupra colaborărilor deja existente la nivel instituţional. Aceştia conferă un plus de încredere „binomului" educaţional care implică atât studentul cât şi profesorul, legitimând şi validând în cele din urmă actul formativ. Facultatea de Arte şi Design este nu numai în circuitul cultural al oraşului, dar şi în cel artistic naţional şi internaţional. Notorietatea multor artişti vizuali – confirmaţi sau emergenţi – alumni ai FAD-UVT, atestă, de facto, valoarea acestei şcoli.

(17 August, 2020)

dynamics, a continuous desire to innovate both in the educational and professional context, while adopting some managerial practice, patterns valued in the university art education system.

Regarding the actual local context, I believe that in Timişoara it is an extremely favourable one. It is not only the title of European Capital of Culture but also the presence of some people with a financial potential who are involved and sustain the domain of visual arts by opening new perspectives upon the already existing collaborations at the institutional level. They provide the educational „binom" with some additional confidence thus involving both the student and the professor, finally legitimizing and validating the formative act. The Faculty of Arts and Design can be found not only in the cultural circuit of the town but also in the national and international artistic one. The notoriety of numerous visual artists – confirmed or emerging – alumni of the FAD-UVT, actually certifies the value of this school.

(August 17th, 2020

Interviul decanilor

Dean's Interview...

Prof.univ.dr. Vică Tilă ADORIAN

1. Fiecare etapă din evoluţia Facultăţii de Arte şi Design din Timişoara a avut specificitatea şi însemnătatea ei în devenirea ulterioară a instituţiei. Cum aţi descrie perioada mandatului/mandatelor dumneavoastră?

Anul 2012, a fost primul din cei opt ani petrecuţi în calitate de decan al Facultăţii de Arte şi Design, şi a coincis cu prefacerea întregii conducerii a universităţii noastre, perioadă caracterizată de o nouă viziune managerială, având ca finalitate, statornicirea Universităţii de Vest din Timişoara între cele mai importante aşezăminte de educaţie şi cultură din ţară şi nu numai.

Aflându-ne în debutul punerii în operă a noii legi a educaţiei, au existat o multitudine de provocări legate de aplicarea acesteia, cu toate neajunsurile legate de insuficienta finanţare a educaţiei, resimţită acut la toate nivelurile. Totodată, peste toate acestea, ca o consecinţă a legii educaţiei, şi la hotărârea Senatului universităţii noastre, au fost pensionaţi o întreagă generaţie de dascăli, valoroşi artişti ai Timişoarei şi nu numai, dezechilibrând structura de personal şi punând în pericol şcoala doctorală, care cu mari eforturi fusese înfiinţată în anii precedenţi.

Anii ce au urmat, au fost ani şi de sacrificii, dar şi de împliniri. Acestea s-au regăsit în redresarea financiară a universităţii şi implicit a facultăţii, revigorarea şcolii doctorale, în menţinerea numărului de studenţi în condiţiile în care alte facultăţi îşi pierdeau jumătate din studenţi, prin mărirea numărului de cadre didactice, prin diversificarea ofertei educaţionale şi organizarea a numeroase activităţi expoziţionale, culturale şi dezvoltarea parteneriatelor cu instituţiile similare din ţară sau cu societatea civilă şi nu în ultimul

1. Each stage suggesting the evolution of the Faculty of Arts and Design Timişoara has got its peculiarity and relevance in the subsequent becoming of the institution. How would you describe the period of your mandate/mandates?

2012 was the first of the eight years spent as the dean of the Faculty of Arts and Design, and it coincided with the transformation of the entire management of our university, a period of time defined by a new managerial vision, aiming at the fixation of the West University Timişoara among the most important educational and cultural institutions in the country and abroad.

Being at the beginning of the implementation of the new law of education, there were numerous challenges regarding its application, with all the shortcomings related to the insufficient financing of education, acutely felt at all levels. Moreover, besides all these, as a consequence of the law of education, and at the decision of our university's Senate, a whole generation of teachers, valuable artists of Timişoara, and not only, were retired, unbalancing the staff structure and endangering the doctoral school, which had been set up with great effort in the previous years.

The years that followed were not only years of sacrifice but also of accomplishments. They were found in the financial recovery of the university and implicitly of the faculty, in the revival of the doctoral school, or in the maintenance of the number of students given that other faculties were losing half of their students, by increasing the number of professors, through the diversification of the educational offer and the organisation of numerous exhibitions and cultural activities, and the development of partnerships with similar institutions in the country or with the civil society and, last but not least, through a close connection between the professors of the two departments and the students.

rând printr-o apropiere între dascălii celor două departamente şi studenţi.

Am reuşit, în tot acest răstimp, să aducem alături de noi artişti consacraţi dar şi tineri valoroşi care să continue activitatea de predare şi care să aducă totodată plus valoare calităţii actului de creaţie şi cercetare în facultate.

Perioada ultimilor opt ani, a fost una de cristalizare şi, mai apoi, de consolidare a noii viziuni asupra devenirii universităţii ca ansamblu, dar şi a facultăţii noastre ca parte integrantă a unui tot indivizibil şi articulat. Răstimp al unor transformări legislative bulversante şi, în cazul domeniului nostru adesea lipsite de coerenţă, perioada petrecută ca decan al Facultăţii de Arte şi Design a fost una în care am avut în mod special privilegiul de a cunoaşte oamenii de aproape.

O garanţie pe viitor a unui climat profesional competitiv, este importantul proiect de dezvoltare a infrastructurii facultăţii, iniţiat de către universitatea noastră cu participarea conducerii facultăţii în aceeaşi perioadă, prin construirea unei noi platforme educaţionale ce constă în noi studiouri, laboratoare şi o importantă galerie de artă ce ar urma să fie inclusă în circuitul cultural al urbei.

2. Care sunt cele mai plăcute amintiri care vă leagă de Facultatea de Arte? Care au fost cele mai fructuoase colaborări? Care sunt studenţii remarcabili ai acelei perioade?

Cred că pentru un dascăl, amintirile statornice şi preţuite legate de instituţia unde activează sunt indisolubil legate de munca cu discipolii săi. Nu pot spune că există o evoluţie calitativă a generaţiilor de absolvenţi. Ci doar că aceştia sunt produsul tendinţelor generate de momentul la care ne raportăm.

Am amintiri plăcute răsfoind tezele de licenţă sau disertaţie din urmă şi totodată să mă gândesc că eforturile muncii noastre se regăsesc într-o bună măsură în atât de inspiratele creaţii ale studenţilor noştri, fapt ce mă face să mă emoţionez mereu şi să fiu mândru că sunt profesor al acestei şcoli de artă şi coleg cu atâtea generaţii de valoroşi absolvenţi.

All this time, we had the possibility to unite new established artists as well as valuable young people to continue the teaching activity and to also bring some added value to the quality of the act of creation and research in the faculty.

The period of the last eight years has been one of crystallization and consolidation of the new vision regarding both the university as a whole and our faculty as an integral part of an invisible and articulated whole. A time of upsetting and often inconsistent legislative changes, the period of time spent as the dean of the Faculty of Arts and Design was one when I was especially privileged to know people closely.

A guarantee for the future of a competitive professional climate is the important development project of the faculty's infrastructure, initiated by our university with the participation of the faculty's management during the same period of time, by setting up a new educational platform consisting of new studios, laboratories and an important art gallery meant to be included in the cultural circuit of the town.

2. Which are the most pleasant memories you share with the Faculty of Arts? Which were the most productive collaborations? Who are the most remarkable students of that period of time?

I believe that for a teacher the steadfast and precious memories regarding the institution where he works are indisolubly related to the work with his disciple. I can't say that there is a qualitative evolution of the generations of graduates. I can only say that they represent the product of the tendencies generated by the moment we relate to.

I have pleasant memories when look into bachelor theses and dissertations and I consider that the effort of our work is found to a large extent in the inspired creations of our students, which always makes me happy and proud that I am a professor of this school of art and the colleague of so many valuable generations of graduates.

I don't think that it would be correct to tell that 5, 10, 15 or 20 years ago there were better generations than now. And I cannot state that the present generations are more performing than those in the past. Self-confidence is developed in time, it must be implanted by teachers in the very first year of study by approaching a modern participative educational

Nu cred că ar fi corect să spun că acum 5, 10, 15 sau 20 de ani erau generaţii mai bune decât cele de acum. Cum nici că cele de acum sunt mai performante decât cele din trecut. Încrederea în sine se clădeşte în timp şi trebuie sădită încă din primul an de studiu de către dascăli, abordând un sistem educaţional modern participativ, iar confruntarea dintre cei doi, să fie una constructivă, de idei şi de metode pentru creşterea încrederii reciproce şi nu în ultimul rând pentru student, de creştere a încrederii în sine.

Fiecare generaţie intră pe scena vieţii artistice cu datele ei şi într-un anumit context. Avem absolvenţi ai facultăţii noastre din toate generaţiile, şi din toate programele de studiu, care sunt artişti sau designeri activi, indiferent de domeniul şi locul în care se manifestă, şi ar fi poate nepotrivit să nominalizez doar pe unii, nedreptăţind pe alţii, întrucât toţi absolvenţii noştri sunt preţuiţi în aceeaşi măsură.

3. Cum v-a influenţat profesional şi personal experienţa pe care aţi acumulat-o în perioada deţinerii acestei funcţii?

Cred că pentru orice persoană care nu a beneficiat de studii sau măcar de cunoştinţe manageriale, ci doar de dorinţa de a face mai mult decât s-a putut face până la momentul preluării funcţiei, managementul unei instituţii de învăţământ superior artistic sau a oricărei entităţi culturale, educaţionale, sociale sau economice, este o continuă şi nesfârşită provocare.

Învăţând din mers despre managementul instituţional, am dobândit priceperea de a colabora atât cu dascălii, studenţii, cât şi cu personalul auxiliar fără de care bunul mers al instituţiei ar fi avut de suferit.

Activitatea managerială s-a dovedit o activitate susţinută, solicitantă, care uneori a grevat asupra activităţii mele din atelierul de lucru, dar care, pe de altă parte, m-a îmbogăţit existenţial, cu experienţe din cele mai neaşteptate, ce m-a făcut să preţuiesc fiecare moment în care am reuşit să soluţionez provocările inerente postului sau să mijlocesc o mai bună legătură între membrii comunităţii academice şi artistice totodată.

system, and the confrontation between the two must be a constructive one, suggesting ideas and methods to improve the mutual confidence.

Each generation enters the stage of artistic life with its own data, in a certain context. The graduates of our faculty belong to all generations, and are related to all study programs, they are active artists or designers, regardless of the domain and place where they manifest themselves, and it would be improper to nominate only some of them, while harming others, as all our students are qually precious.

3. In what way has the professional and personal experience you acquired while you performed this function influenced you?

I think that for each person who did not benefit from studies or at least some managerial knowledge, he only marked his desire to do more than it could be done until the moment he took the function over, the management of an artistic higher education institution or any other cultural, educational, social or economic entity, it is a continuous and endless challenge.

Learning about the institutional management on the go, I gained the necessary skills to collaborate not only with the teachers and students, but also with the auxiliary staff without whom the smooth running of the institution would have suffered.

The managerial activity proved a sustained and soliciting activity which sometimes burdened my work in the studio, but which, on the other hand, enriched me existentially, with the most unexpected kind of experience, which made me value each moment when I could solve the inherent challenges of my job or mediate the best connection among the members of the academic and artistic community.

4. How do you relate to this institution today? How do you see its impact on the cultural and artistic life in Timişoara?

I think that the geographical positioning of Timişoara can play an important role in the concretization of this ideology in the context of regional artistic movement and, why not, in the local artistic pedagogical approach. The concept is determined by information, and during the communist period of time the information referring to the global artistic movement in general, and the European

4. Cum vă raportaţi la această instituţie astăzi? Cum vedeţi impactul acesteia asupra vieţii cultural-artistice din Timişoara?

Cred că poziţionarea geografică a Timişoarei poate juca un rol important în concretizarea unei ideologii în cadrul mişcării artistice regionale şi, de ce nu, prin aceasta şi în demersul pedagogic artistic local. Conceptul este determinat de informaţie, ori în perioada comunistă informaţia legată de mişcarea artistică globală în general şi de cea europeană în particular, era mai accesibilă în această parte de ţară. De la influenţele culturale ale multitudinilor de etnii ce trăiau în vestul ţării, la informaţiile ce pătrundeau pe diferite căi sau la apropierea geografică de vestul continentului european, toate au făcut ca oamenii acestor locuri să fie mai deschişi, mai interesaţi de nou.

Sigur că anumite perioade din istoria şcolii de artă de la Timişoara, şi-au lăsat amprenta oarecum pe demersul pedagogiei artistice ulterioare. Oportunităţile legate de cariera artistică nu mai sunt astăzi atât de strâns legate de mijloacele de promovare, dacă ar fi să dăm exemplu arta online, deci nu cred că o carieră internaţională este condiţionată neapărat de o poziţionare fixă pe hartă a creatorului. Totodată, ca în cazul carierei artistice, datorită diversificării canalelor de promovare, nu cred că piaţa de artă mai este exclusiv dependentă de puterea financiară a potenţialilor consumatori locali sau regionali, în contextul în care s-ar simţi nevoia unei creşteri şi diversificări a reţelei locale de galerii specializate, care să asigure o activitate de susţinere şi promovare a tinerilor absolvenţi.

În acest context, Facultatea de Arte şi Design din Timişoara, a fost şi trebuie să fie şi pe mai departe, un factor activ şi favorizant al mişcării cultural-artistice regionale şi naţionale, conştientă fiind de misiunea sa formativă, atât la nivel educaţional cât şi la cel social, conectată fiind în permanenţă la noutăţile domeniului pe care îl deserveşte, pentru a fi în măsură ca odată cu formarea viitorilor specialişti în domeniu, să rămână unul din vectorii culturali importanţi ai locului.

one in particular, was more accessible in this part of the country. From the cultural influences of the multitudes of ethinc groups living in the west of the country to the information pervading the country in different ways or the geographical proximity to the west of the European continent, all these made the people of these places be more open and interested in the new.

Obviously, certain periods of time in the history of the art school in Timişoara have left their mark on the approach of subsequent artistic pedagogy. Nowadays the opportunities regarding the artistic career are no longer closely related to the means of promotion, if we exemplify all this with the online art, therefore I don't think that an international career is necessarily conditioned by the creator's fix positioning on the map. Therewith, like in the case of artistic careers, given the diversification of promotional channels, I don't think the art market is still exclusively dependent on the financial power of the potential local or regional consumers, in the context of a need for an increase and diversification of the local network of specialized galleries meant to provide an activity to support and promote the young graduates.

In this context, the Faculty of Arts and Design, Timişoara, has been and must continue to be an active and fostering factor of the regional and national cultural artistic movement, being aware of its formative mission both at the educational and social level, due to its permanent connection to the novelty of the field it serves in order to be able, with the training of future specialists in the domain, to remain one of the important cultural vectors of the place.

Interviul decanilor

Dean's Interview...

Prof.univ.dr. Dumitru ȘERBAN

Dezvoltată după 1990, în cadrul celei mai prestigioase universităţi din partea de vest a ţării, Universitatea de Vest din Timişoara, Facultatea de Arte şi-a afirmat rapid identitatea şi profilul în comunitatea academică românească.

Trecând treptat de la o formă de educaţie superioară în pedagogia artei către structura prezentă, facultatea acoperă următoarele specializări: pictură, sculptură, arte grafice, arte textile, design şi restaurare.

Procesul de diversificare a ofertei academice este de asemenea, în prezent într-o permanentă stare de adaptare dovedind interesul instituţiei noastre pentru flexibilitate.

Facultatea de Arte, motivată de experienţa locală, este deja o prezenţă vie în aria culturală regională conjugând într-o manieră fertilă tradiţia cu cerinţele unei societăţi ce trebuie să facă faţă unui proces larg de ajustare axiologică.

Facultatea de Arte oferă o excelentă oportunitate pentru profesioniştii tineri sau cu experienţă de a-şi începe sau continua studiile în domeniul artelor vizuale. Cu o structură modulară a instrucţiei academice facultatea noastră oferă o largă varietate de cursuri de bază urmate de diferite specializări ce permit fiecărui student să urmeze căi ulterioare pentru a atinge maturitatea artistică.

O adâncire a experienţei poate fi obţinută în programele de studii post-universitare cu durata de 1 sau 2 ani. Generaţiile de absolvenţi sunt mărturie pentru înaltele competenţe şi calitatea educaţiei superioare din facultatea de arte. De-a lungul anilor Facultatea de Arte a dovedit un real

Developed after 1990, inside the most prestigious university in the west part of the country, the West University Timişoara, the Faculty of Art quickly raised its identity and profile in the Romanian academic community.It has developed gradually from a former high education structure in pedagogy of art to a present structure covering the existing specializations: painting, sculpture, graphics, textile art, design, and artistic restoration.

The process of diversifying the academic offer is also at present in a permanent state of adaptation, proving our institution interest for flexibility.

The Faculty of Art, motivated by the local experience, is already a vivid presence in the regional cultural area conjugating in a fertile manner the tradition with the requirements of a society facing a extensive process of axiological adjustment.

Faculty of Arts offers an excellent opportunity for young or experienced professionals to start or to continue their studies in the field of visual arts.

With a modular structure of academic instruction, our faculty offers a large variety of basic instruction followed by different specializations that enables each student to follow further pathways for artistic maturity. A more deepen experience can be reached in our faculty's one year postgraduate study program.

The generations of alumni stands as a witness of the high competencies and quality oriented higher education in the Faculty of Art.

During the years the Faculty of Arts proved a real interest in promoting the exchange of academic experience and teaching staff mobility, and offering their support and expertise for the common effort of enhancing the public awareness in visual arts.

interes în promovarea schimburilor de experienţă academică şi mobilităţile cadrelor didactice şi oferind suport şi expertiză pentru efortul comun de lărgire a conştientizării publice a artelor vizuale.

Prezenţa continuă a membrilor corpului profesoral în principalele manifestări artistice naţionale şi internaţionale sunt mărturie pentru orientarea Facultăţii de Arte spre un context larg.

Învăţând din trecut, ne clădim prezentul şi ne proiectăm viitorul.

Am deosebita plăcere să transmit viitorilor noştri studenţi, parteneri şi prieteni, din partea întregului corp didactic, un cordial salut

Dezvoltarea structurală a Facultăţii de Arte a condus la realizarea unei construcţii complete şi complexe, care implică astăzi un număr de 760 de studenţi şi care cuprinde 2 catedre şi un număr de 9 specializări acreditate : Catedra de Arte plastice cu specializările Pictură, Grafică, Sculptură, Restaurare/Conservare, şi Catedra de Arte decorative şi aplicate cu specializările şi direcţiile de studiu : Textile - Tapiserie/Contexturi, Modă/Imprimeuri - , Design - Industrial şi ambiental, Grafic şi Pedagogia artei. La acestea se adaugă, începând din 2003, o nouă direcţie de studiu, autorizată să funcţioneze şi în curs de acreditare, creată în cadrul specializării Design, şi anume Design Media.

În prelungirea acestor studii universitare cu durata de 4 ani, facultatea organizează studii postuniversitare : studii aprofundate cu durata de 1 an, la specializările : Pictură "Între reprezentare şi simbol", Sculptură - "Volum, concept şi spontaneitate" şi Grafică "Materie şi concept", precum şi studii aprofundate de tip master cu durata de 2 ani : "Fluiditate, flexibilitate, comunicare" şi "Creativitatea în artele vizuale-între informaţie şi imaginar", în cadrul specializărilor Arte textile şi Pedagogia artei, "Comunicare vizuală, publicitate şi strategii de Marketing" şi "Management şi impresariat în artele vizuale", în colaborare cu Facultatea de Ştiinţe Economice a Universităţii de Vest.

Facultatea de Arte dispune în prezent, prin sprijinul conducerii Universităţii de Vest, de un sediu adecvat în cel mai înalt grad exigenţelor unui învăţământ de artă pentru mileniul III. Amplasat în centrul istoric al oraşului, acest sediu, reprezentând o clădire cu valoare istorică şi cu o estetică arhitecturală

The continuous presence of the teaching staff members in the main national and international manifestation stands for the Faculty of Arts orientation towards a wider context.

Learning from the past, we build our present for an interdependent future.

It gives me the greatest pleasure to express on behalf of our teaching staff, a cordial salute to our future students, partners and friends.

The structural development of the Faculty of Arts has acquired the dimension of a complete and complex construction, implying today a number of 760 students, organised in two departments, the Chair of Fine Arts and the Chair of Decorative and Applied Arts, each one divided into several specializations and study directions : Painting ; Graphics ; Sculpture ; Conservation/Restauration ; respectively Textile – Tapestry/ Textures, Fashion/Print ; Design – Industrial Design, Interior Design and Graphic Design ; Art Pedagogy. A new department has been added since 2003: Design Multimedia.

The Faculty of Arts organizes post graduate studies with a duration of 1 year in Painting – „Between representaiton and symbol", Sculpture – „Volume, concept and spontaneity"; Graphics – „Substance and concept", as well as post graduate – MA studies with a duration of 2 years : „Fluidity, flexibily and comunication"; „Creativity in visual arts between information and imaginary"; „Visual communication, advertising and marketing" (in colaboration with the Faculty of Economic Sciences). It also organises doctoral studies.

With the support of the West University, the Faculty of Arts disposes at the moment of an adequate headquarters in conformity with the highest standards of art education in the 3rd millenium. Placed in the historical center of the city, these headquarters occupie a historical building, with an usable surface of 7000 m2, highly modernized, offering generous lecture rooms and work rooms of about 60-70 m2 each, permanent exhibition rooms and student's art gallery, laboratories for different artistic techniques, such as engraving, photo, video or transposing into material.

The development strategy of the Faculty of Arts is based on the constant improuvement of the professional and artistic level of the academic offer, the quality of the programs and the dynamic changes and adjustments of the curricula, the research and creation activity of teachers and students. The national and international prestige of the teachers represents a valuable asset, as well as the growing number of Ph.D. teachers and Ph.D. candidates.

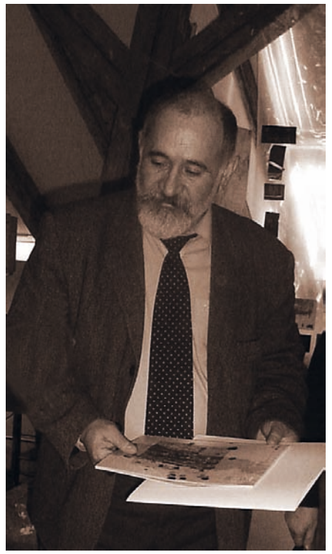
impunătoare, reamenajată ultramodern, ocupă o suprafaţă utilă de 7000 m^2 şi dispune de săli de curs şi ateliere de aproximativ 60-70 m2 fiecare, de săli de expoziţie permanente şi de laboratorare de specialitate pentru diverse discipline artistice (gravură, foto, video, transpunere în material), precum şi de o galerie studenţească de artă.

Strategia Facultăţii de Arte vizează, în primul rând, dinamizarea procesului artistic-educaţional şi ridicarea nivelului profesional-artistic al ofertei academice, atât prin preocuparea pentru calitatea programelor şi actualizarea lor permanentă, cât şi prin atenţia acordată cercetării în activitatea cadrelor didactice şi a studenţilor.

Prestigiul naţional şi internaţional recunoscut al cadrelor didactice din Facultatea de Arte reprezintă un avantaj în dinamica schimbărilor şi ajustărilor curiculare. Înfiinţarea, în cadrul Facultăţii de Arte, a unei Instituţii Organizatoare de Doctorat a permis creşterea numărului cadrelor didactice cu grade de doctor şi a doctoranzilor.

Lucrări monumentale ale profesorilor şi studenţilor sunt deja amplasate în spaţii publice ale oraşului. Implicarea facultăţii în viaţa comunitară se realizează prin programe de colaborare cu factorii economici, cu organismele administraţiei locale şi regionale. Organizarea simpozionului bienal internaţional de sculptură permite, prin participarea profesorilor şi studenţilor, realizarea unor proiecte de amenajare a unor parcuri de sculptură în Timişoara şi în vestul ţării, respectiv ridicarea nivelului estetic al mediului urban, prin amplasarea de sculpturi ambientale.

Funcţia de iradiere a Facultăţii de Arte se realizează prin organizarea, în Timişoara şi în toată zona de vest a României, a unui număr mare de manifestări expoziţionale, simpozioane artistice tematice şi interdisciplinare, cu participarea studenţilor şi a cadrelor didactice. Aceste manifestări sunt întărite de prezenţa permanentă a studenţilor şi a cadrelor în media scrisă şi electronică, în diferite manifestări teoretice şi practice şi în programele comunitare.

The Faculty of Arts has an important cultural impact. Monumental works of teachers and students are already exhibited in public spaces in the city. The faculty takes part in collaborative projects involving economic factors and local and regional organisms and organisations. The Biennial International Sculpture Symposium, with the participation of teachers and sudents, contributes to developing of sculpture parks in Timisoara and in the western part of the country, and also to improving the aesthetics of the urban environment. The Faculty hosts artistic and cultural events and participates to art exhibitions and interdisciplinary symposia all over the country and abroad, through it's teachers and students, who are also constantly present in the local written and electronic media. The summer practice is another occasion for our students to investigate different urban and rural places and their artistic potential, in order to creat artworks which are later exhibited. The high number of applications for our faculty from candidates all over the country is a proof of our community impact and of the quality of our academic offer.

The development of the infra-structure, the adjustment of curricula, creation and research are supported by the partnership with firms and banks in the business area of Timisoara. Our faculty's development policy for the next four years implies the following main directions: the buildout of new technologies, computer art and video based specializations ; the growth of relations with education institutions from the Western Europe and the USA ; the implementation of curriculum projects. The tight collaboration with Art Academies from the neighbouring counties allows the development of an international interference center in visual arts.

(March, 2003)

Dezvoltarea infrastructurii şi susţinerea proceselor de ajustare curiculară, precum şi activităţile de creaţie şi cercetare se realizează prin parteneriatul existent cu mediul de afaceri timişorean, prin intermediul firmelor şi al băncilor. Numărul mare de candidaţi care solicită admiterea la diversele secţii ale facultăţii noastre reprezintă o dovadă a impactului său comunitar şi a calităţii ofertei sale academice. Concurenţa destul de mare pe locurile subvenţionate de la buget aproximativ 5-6 candidaţi pe un loc a avut drept consecinţă, în ultimii 3-4 ani, o creştere considerabilă a numărului de studeţi cu platã. Organizarea practicii de varã în diferite arii urbane şi rurale din vestul ţării, ceea ce presupune o perioadă de documentare şi creaţie finalizatã cu o expoziţie, constituie o experienţă interesantă şi benefică pentru studenţi, dar şi o modalitate de irigare culturală a întregii zone. Politica de dezvoltare a facultăţii pe următorii 4 ani cuprinde câteva direcţii principale:

- atenţia acordată specializărilor bazate pe noile tehnologii ;
- facilitarea accesului la activităţile de învăţământ pentru studenţii care au un loc de muncă, prin organizarea de cursuri după-amiaza, seara şi în weekend ;
- completarea ofertei academice prin cursuri în limbile de mare circulaţie engleză, francezã, germană ;
- dezvoltarea relaţiilor cu instituţiile de învăţământ din Europa occidentală şi S.U.A., care prermit demararea unor proiecte de dezvoltare curiculară, susţinute de mobilităţile cadrelor didactice şi ale studenţilor ;
- colaborarea cu Academiile de Artă din zonele învecinate ; organizarea anuală a unui simpozion internaţional pe teme actuale, generate de problematica imaginii, a creaţiei artistice şi a învăţământului de artă.

(Martie, 2003)

Interviul decanilor

Dean's Interview...

Prof.univ. Aurel BREILEAN

Învăţământ superior de artă în Timişoara

Sensul vieţii artistice din Banat a fost profund influenţat de înfiinţarea Facultăţii de Arte Plastice din Timişoara în anul 1960, fapt ce a coagulat experienţele artistice ale absolvenţilor de la academiile din Cluj şi Bucureşti. Entuziasmul şi dăruirea profesorilor, alături de studenţi, a marcat o perioadă de participări la concursurile naţionale ale academiilor de arte, obţinând rezultate remarcabile.

Astfel, un număr însemnat de studenţi au obţinut distincţii la festivalurile studenţeşti ce au constituit un mediu fervent de competiţie profesională artistică timp de 19 ani. După 12 ani de întrerupere, în 1990, reluarea activităţii didactice a regăsit artişti, cadre didactice într-o stare sporită de entuziasm, în cadrul celor 6 programe de studiu nou înfiinţate.

Atmosfera artistică a Timişorii este puternic marcată de activitatea expoziţională a noilor generaţii de artişti care au diversificat specializările în deplin acord cu tendinţele artei contemporane.

Întrepătrunderea dintre generaţii crează o emulaţie artistică ce defineşte o orientare globală ancorată în tendinţele de înnoire a artelor plastice contemporane.

Astăzi, o dezvoltare complexă marchează împlinirea diversificată a talentelor ce au nevoie de un mediu în care să se dezvolte şi să se realizeze profesional

Prof. univ. Aurel BREILEAN
Decanul facultăţii, între 1990-1996

Higher Art Education in Timisoara

The meaning of the artistic life of Banat was deeply influenced by the establishment of the Faculty of Fine Arts from Timişoara in 1960, a fact which has fused and mixed together the experiences of art academies graduates from Cluj and Bucharest. The enthusiasm and dedication of the teachers and student marked a period of participations at the national competitionsof art academies, with outstanding results.

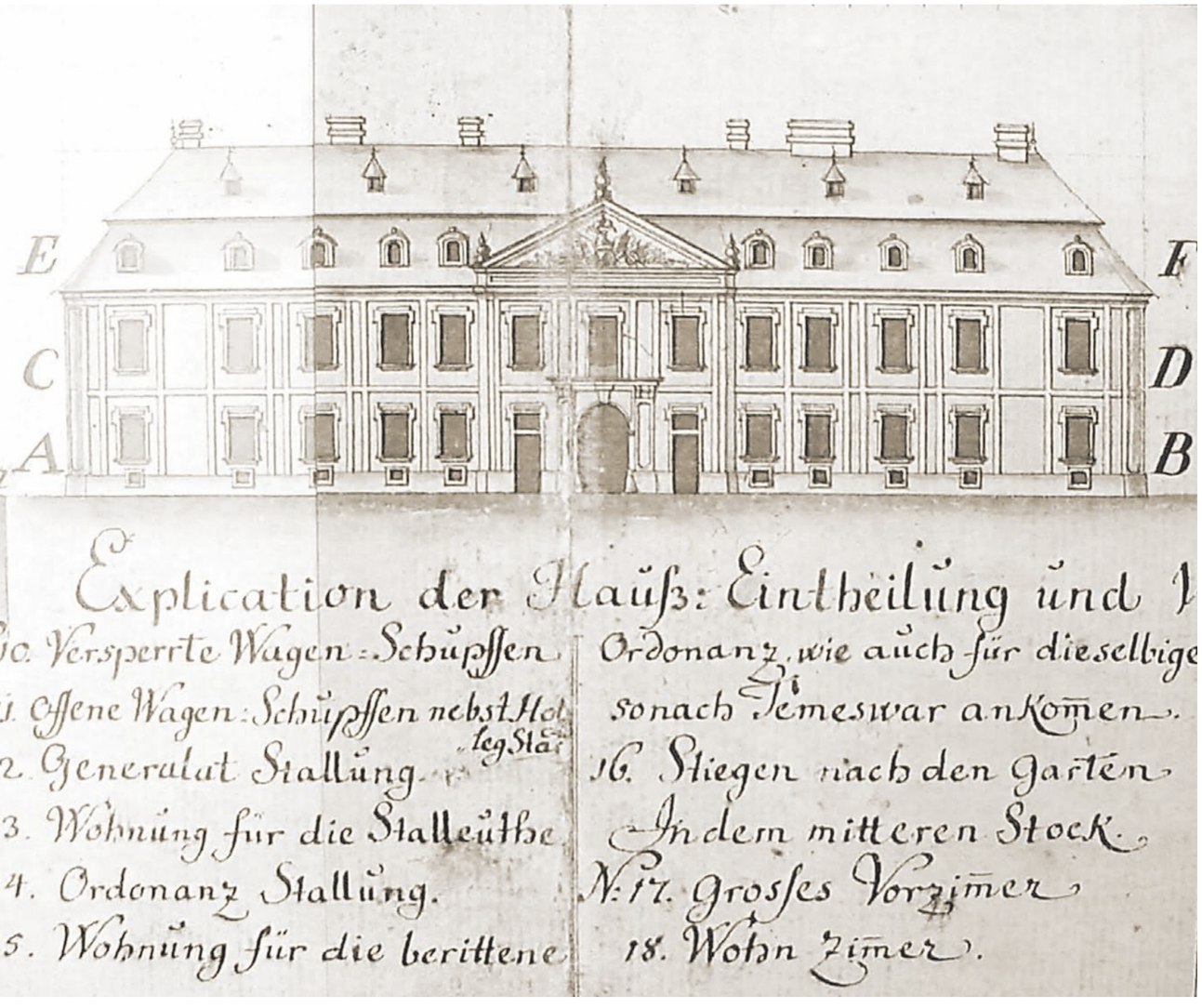
Thus a significant number of students have received awards at student festivals, which it has beena staunch environment for the professional art competititon during the last 19 years...

After 12 years of interruption, the resuming of the training activityin 1990, found the artists — teachers in a high state of excitement within the newly created educational programs.
The artistic atmosphere of Timisoara is highly influenced by the exhibitional activity of the new generations of artists who varied the specializations according with the contemporary art trends.

The mix of generations created an artistic emulation that defines a global orientations originating in the renewal trends of contemporary arts.

Today, a complex development marks the diverse talent fulfillment that needs an environment for the development and professional achievement.

University Professor Aurel BREILEAN
Dean of the faculty during 1990-1996

Despre imobilul care găzduiește facultatea
About the building hosting the faculty

Prof.univ.dr. Adriana LUCACIU

Artele vizuale între educaţie şi afirmare profesională

Cine străbate strada Oituz din Timişoara, stradă ce mărgineşte la nord centrul istoric al oraşului, remarcă, fără îndoială, aspectul ocru-galben al unui edificiu ce se distinge prin proporţii, stil şi culoare. Gri până mai ieri, clădirea a fost ridicată la mijlocul secolului al optsprezecelea (1753) cu funcţia utilitară de stabiliment militar, fiind încastrată în zidul de incintă al oraşului, în apropierea porţii de intrare cunoscută sub numele de Poarta Vienei.1 Având un plan simplu, rectangular, cu un culoar longitudinal care asigură accesul în spaţiile boltite - foste dormitoare, înălţată pe trei nivele, construcţia se înscrie în complexul baroc din vecinătate, fără a abuza de caracteristicile stilului. Renovată în secolul al XIX-lea, fără intervenţii majore, faţada îşi relevă austeritatea, fiind divizată ritmic doar de pilaştrii adosaţi cărora le corespunde, la interior, împărţirea spaţiilor în travee. Un portal în arcadă şi patru medalioane contrapun linia curbă elementelor cu extensie orizontală sau verticală ale faţadei.Conservată în această formă, „cazarma"-cum era cunoscută în oraş, şi-a păstrat utilitatea timp de două veacuri şi jumătate. În vara anului 2000, edificiul a fost trecut din patrimonuil Ministerului Apărării în cel al Ministerului Educaţiei şi Învăţământului şi atribuită Universităţii de Vest din Timişoara.[1]

[1] Deoarece starea de conservare era precară, lucrările de consolidare şi renovare au demarat în toamna aceluiaşi an, când imobilul a fost repartizat Facultăţii de Arte Plastice ale aceleiaşi instituţii. Transformat în lăcaş de învăţământ, noul sediu găzduia la 1 octombrie 2002, deschiderea anului universitar, studenţii

Visual arts between education and professional affirmation

If you cross the Oituz street in Timişoara, a street that borders the historical centre of the town to the north, you will undoubtedly notice the ochre-yellow aspect of a building that is distinguished by means of its proportion, style and colour. Gray until yesterday, the building was erected in the middle of the eighteenth century (1753), provided with the utilitarean function of a military establishment, embedded within in the city halls, near the entrance gate known as the Vienna Gate.1 Having a simple and rectangular plan, a longitudinal corridor ensuring the access to the vaulted spaces – former bedrooms, raised on three levels, the building is part of the baroque complex in the vicinity, without abusing of the style's characteristics. Renovated in the 19th century, without any major interventions, the facade reveals its austerity, being rhythmically divided only by the by the attached pilasters which correspond, in the inside, to the division of the spaces into spans. An arched portal and four medallions contrast the curved line with the elements with a horizontal or vertical extension of the facade. Preserved in this form, the barracks, as it was known in the city, kept its usefulness for two and a half centuries. In the summer of 2000, the building was transferred from the patrimony of the Ministry of Defence to that of the Ministry of Education and attributed to the West University of Timişoara.1

[1] *As the state of conservation was precarious, the consolidation and renovation works started in the autumn of the same year, when the building was assigned to the Faculty of Fine Arts of the same institution. Transformed into an educational place, on October 2002, the new headquarters hosted the opening of the new academic year, and the students „from the arts" started their activity here, after many years, perhaps after too many years, waiting. The changes that took place*

Aici îşi are sediul, din anul 2002, Facultatea de Arte şi Design, facultate ce îşi desfăşoară activitatea în cadrul Universităţii de Vest din Timişoara.

Lucrările prezente pe simezele facultăţii constituie o cale de receptare a procesului pedagogic, practic şi educaţional, manifestările culturale organizate în facultate dar şi în afara ei fiind în egală măsură şi un act de afirmare profesională şi o oglindă a demersului educativ.

The Faculty of Arts and Design, a faculty that operates within the West University of Timisoara, has been based here since 2002.

The works we can see on the facades of the faculty represent a way of receiving the pedagogical, practical and educational process, the cultural manifestations organized not only in the faculty but also besides it, while also being an act of professional assertion and a mirror of the educational approach.

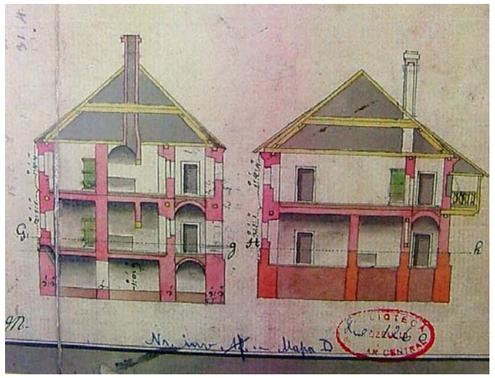
Prof.univ.dr. Adriana Lucaciu
Prof. univ. dr. Rodica Vârtaciu (consultant)

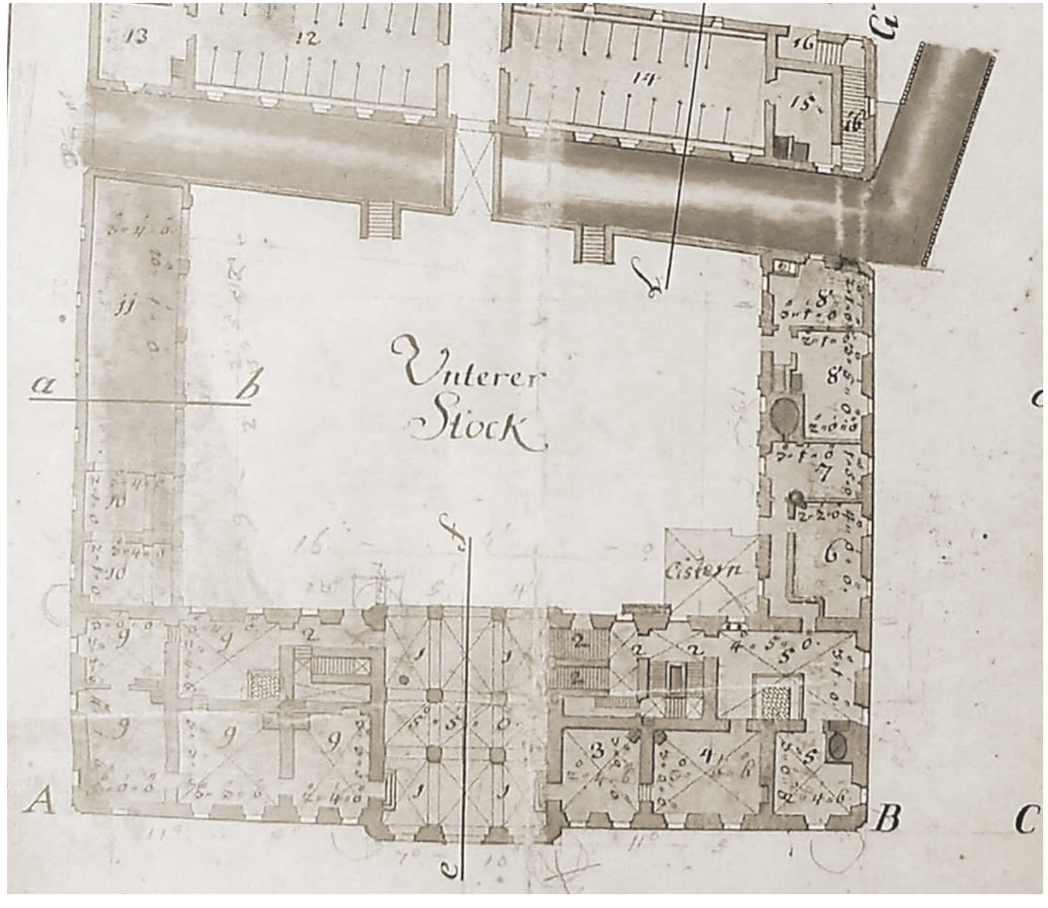
*Professor **Adriana Lucaciu**, PhD*
*Professor **Rodica Vârtaciu**, PhD (consultant)*

„de la arte" începându-şi activitatea în acest loc, după mulţi ani, poate prea mulţi, de aşteptare. Schimbările survenite în urma amenajărilor sunt uluitoare chiar şi pentru cei ce au urmărit etapele renovării. Spaţiile igrasioase ale cazărmii cu demisolul inundat, depozitele de alimente şi îmbrăcăminte insalubre, dormitoarele, s-au transformat în spaţii animate de frumuseţea pieselor de artă. Clădirea dispune de studiouri de lucru destinate pregătirii de specialitate a studenţilor, ateliere dotate cu aparatură necesară transpunerilor în material ale proiectelor, spaţii de expunere cu un total de peste 1000 ml. La nivelul superior, mansarda - recuperată printr-un proiect ingenios al secţiei de design a facultăţii, oferă un spaţiu multifuncţional devenind, după necesităţi, sală de conferinţe, ateliere, galerie de arta, sală de ceremonii. Simezele fiecărei specializări, ca de altfel întreaga incintă a facultăţii poate fi considerată, o galerie de artă contemporană. Aici pot fi văzute lucrări de pictură, sculptură, grafică şi artă decorativă din opera curentă a profesorilor -artişti, ale unor personalităţi de prestigiu ale artei româneşti şi de pretutindeni, lucrări ale studenţilor şi absolvenţilor. Mai mult decât atât, studiourile reunesc lucrările realizate de studenţi pe parcursul semestrelor, sub îndrumarea dascălilor şi pot fi vizitate de cei curioşi să intre în intimitatea locului şi a artei.
La şase ani de la acest eveniment, învăţământul superior de artă din Timişoara aniversează 75 de ani.

as a result of these improvements were amazing even for those who followed the stages of renovation. The damp spaces of the barrack with the flooded basement, the storage of unhealthy food and clothing, the bedrooms, have been transformed into spaces animated by the beauty of some items of art. The building is provided with art studios for the students' specialised trainings, workshops equipped with the tools needed to transpose the projects into materials, exhibition spaces of over 1000 ml. At the upper level, the attic – recovered through an ingenious project of the faculty's design department, provides a multifunctional space becoming, as needed, a conference room, a workshop, gallery of art or a ceremony room. The simes of each specialisation, as well as the entire precinct of the faculty, can be considered a gallery of contemporary art. Here one can see the paintings, sculptures, graphic design and decorative art of the artist-professors, of some outstanding personalities of the Romanian art and not only, the works of some students and graduates. Moreover, the art studios reunite the works made by students under the coordination of their teachers and can be visited by the curious ones to get in touch with the intimacy of the place and art.
Six years after this event, the higher art education in Timişoara celebrates its 75th anniversary.

Lista cadrelor didactice care au predat în FAD-TM

List of teachers who have taught at FAD-TM

between 1990 and 2020

1	Acea Stelian Dănuț
2	Adorian Vică
3	Adorjani Györgypal Réka
4	Agache Liliana
5	Andoni Dacian
6	Andreescu Diana Ornella
7	Apostu - Teodorescu Daniel Nicu
8	Banciu Rodica
9	Barzu Eugen Florin
10	Beloescu Călin
11	Bone Rudolf
12	Breilean Aurel
13	Breilean Marcel
14	Bunii Alexandru Cristian
15	Catargiu Constantin
16	Catona Daniela
17	Constantin Daniela
18	Cosor Viorel
19	Crişan Camelia
20	Daju Cristina
21	David Carol
22	Duduleanu Dorina Laura
23	Fântânariu Suzana
24	Flondor Constantin
25	Florea Hariton
26	Gaşpar Matei
27	Gherman Ion
28	Gingiu Victor Marian
29	Grati Gloria
30	Ionescu Titu Alexandra
31	Ionescu Claudiu
32	Ionescu Prut Constantin
33	Ionescu Lăcrimioara
34	Iovan Ioan
35	Ivan Lucian
36	Jakabhazi Alexandru
37	Jakabhazi Eduard
38	Jecza Peter
39	Kazinczy Gavrilă
40	Kelemen Gabriel Ștefan
41	Kocsis Rudolf
42	Lazăr Cristina Daniela
43	Lazea Andreea
44	Lihor Laza Vasile
45	Lucaciu Adriana
46	Marian Adrian
47	Mărienuț Sergiu Mădălin
48	Popa-Mercioiu Liliana
49	Mihăescu Camil George
50	Mihăilescu Doina Valeria
51	Mihailo Iosif
52	M-Kiss Hedy
53	Moga Dan Radu
54	Moldovan Emil
55	Moldovan Laura
56	Moldovan Smaranda Sabina
57	Nagy Krisztina
58	Nani Corina
59	Nuţiu Romul
60	Nuţiu Simona
61	Palade - Flondor - Străin Andreea
62	Palade Luisa
63	Părăușanu Andrei Marius
64	Pascu Liviu
65	Penteliuc - Cotoșman Dumitru
66	Petcu Filip Adrian

67	Petroiu Deliu
68	Pintilie Teleagă Ileana
69	Pop Ioan Augustin
70	Rața Bogdan Ioan
71	Rațiu Daniel
72	Riemschneider Eugenia Elena
73	Rogoveanu Veronica Jeanina
74	Rotaru Dumitru Remus
75	Sângeorzan Marius Horațiu
76	Sârbu Maria
77	Serban Anamaria
78	Şerban Dumitru
79	Sida Cristian Daniel
80	Stanciu Dan Mihail
81	Ştefănescu Valentina
82	Suciu Sandra Celia
83	Sulea Ion
84	Szakats Bela
85	Szucs Eniko Erzsebet
86	Tițoiu Ion
87	Toma Claudiu Adrian
88	Toma Dan Iulian
89	Toma Viorel
90	Tomas Mihail Attila
91	Trion Silvia
92	Tulcan Dorel Laurentiu
93	Tulcan Elena
94	Varga Ştefan
95	Vârtaciu Rodica
96	Velescu Cristian Robert
97	Vișovan Dan Vasile
98	Vreme Sorin
99	Vreme Tudor
100	Zegrean Sergiu Mihai
101	Ziman Magdolna

Lista specializărilor incluse în oferta educațională a FAD-TM

List of Art&Design Majors included in FAD-TM's educational offer

between 1990 and 2020

Anul universitar	*Denumirea programului de studiu*
1995-2000	Grafică
1995-2000	Pictură
1995-2000	Sculptură
2001-2002	Arte plastice
2003-2004	Arte plastice
2004-2005	Arte plastice grafică
2004-2005	Arte plastice pictură
2004-2005	Arte plastice sculptură
2005-2006	Arte plastice * *se adauga dupa caz pictura, sculptura, grafica*
2006-2007	Arte plastice* *se adauga după caz pictură, grafică, sculptură, ,fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii*
2008-2009	Arte plastice* *se adauga după caz pictură, grafică, sculptură,fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii- nu s-a ofertat la admitere*
2009-2010	Arte plastice * *se adauga dupa caz pictura, sculptura, grafica*
2010-2012	Arte plastice * *se adauga dupa caz pictura, sculptura, grafica*
2012-2015	Arte plastice * *se adauga dupa caz pictura, sculptura, grafica*
2015-2016	Arte plastice * s*e adauga dupa caz pictura, sculptura, grafica*
2016-2020	Arte plastice * *se adauga dupa caz pictura, sculptura, grafica*
2009-2010	Arte plastice fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii
2010-2012	Arte plastice fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii
2012-2015	Arte plastice fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii
2015-2016	Arte plastice fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii
2016-2020	Arte plastice fotografie-videoprocesarea computerizată a imaginii

1995-2000	Arte textile *(tapiserie- contexturi, modă-imprimeuri)*
2006-2007	Arte textile - design textil *(include specializarile FAD tapiserie modă)*
2008-2012	Arte textile - design textil *(include specializarile FAD tapiserie modă)*
2009-2010	Arte textile - design textil *(include specializarile FAD tapiserie modă)*
2010-2012	Arte textile - design textil
2012-2015	Arte textile - design textil
2001-2002	Arte decorative
2003-2004	Arte decorative
2004-2005	Arte decorative *(arte textile)*
2004-2005	Arte decorative *(ceramică – sticlă - metal)*
2005-2006	Arte decorative (include specializarile FAD ceramica tapiserie modă)
2006-2007	Arte decorative
2008-2011	Arte decorative
2009-2010	Arte decorative
2010-2012	Arte decorative
2015-2016	Arte decorative
2016-2020	Arte decorative
2012-2015	Ceramica-sticla-metal
2010-2012	Modă design vestimentar*
2012-2015	Modă design vestimentar*
2015-2016	Modă design vestimentar
2016-2020	Modă design vestimentar
2003-2004	Conservare restaurare
2004-2005	Conservare şi restaurare
2005-2006	Conservare Restaurare
2006-2007	Conservare Restaurare
2008-2010	Conservare Restaurare
2009-2010	Conservare Restaurare
2010-2012	Conservare Restaurare

2012-2015	Conservare Restaurare
2015-2016	Conservare Restaurare
2016-2020	Conservare Restaurare
Anul universitar	*Denumirea programului de studiu*
1995-2000	Design
2001-2002	Design
2003-2004	Design
2004-2005	Design *(include specializarile FAD Design multimedia, Design de produs, Design Grafic)*
2005-2006	Design *(include specializarile FAD Design multimedia, Design de produs, Design Grafic)*
2006-2007	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2008-2014	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2009-2010	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2010-2012	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2012-2015	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2015-2016	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2016-2020	Design *(include specializarile FAD Design ambiental Design de produs, Design Grafic)*
2008-2009	Istoria şi teoria artei
2009-2010	Istoria şi teoria artei
2010-2012	Istoria şi teoria artei
2012-2015	Istoria şi teoria artei
2015-2016	Istoria şi teoria artei* nu s-a mai ofertat la admitere incepand cu 2016-2017
1995-2000	Pedagogia artei
2001-2002	Pedagogie- arte plastice si decorative
2003-2004	Pedagogie- arte plastice si decorative
2004-2005	Pedagogie- arte plastice si decorative
2005-2006	Pedagogia artelor plastice şi decorative
2006-2007	Pedagogia artelor plastice şi decorative
2008-2013	Pedagogia artelor plastice şi decorative
2009-2010	Pedagogia artelor plastice şi decorative
2010-2012	Pedagogia artelor plastice şi decorative
2012-2015	Pedagogia artelor plastice şi decorative

Prima generație [promoția 1996]

Faculty's first generation *[The Class of 1996 Alumni]*

ARTE30

DE ANI DE LA
REÎNFIINȚARE
1990 - 2020

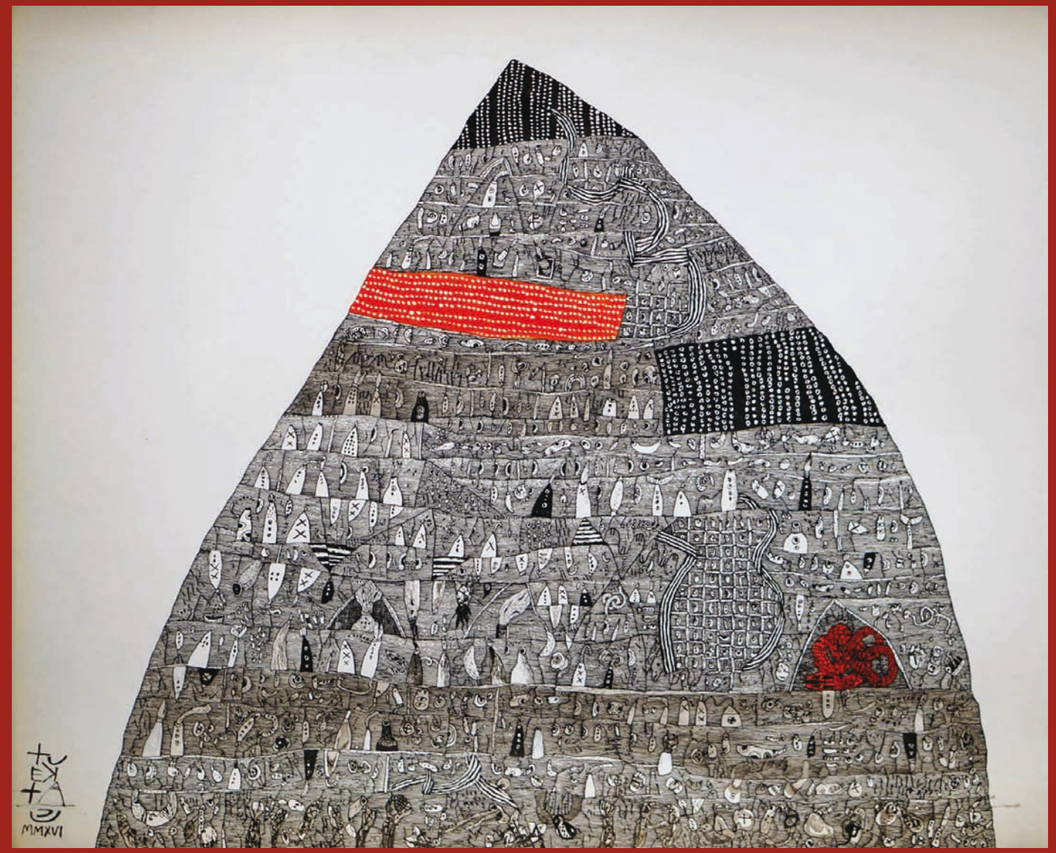

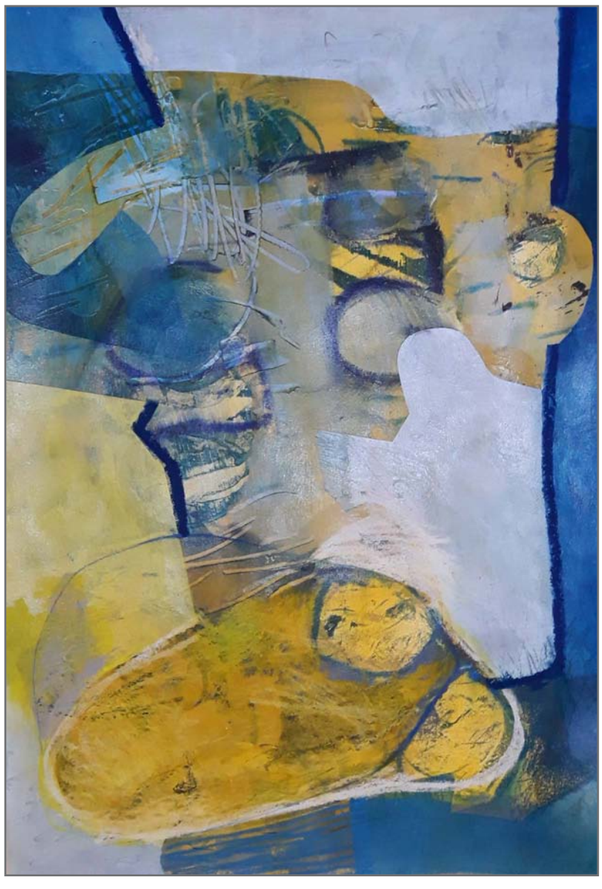
Daniel URSACHI */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Aspecte din creația foștilor studenți, promoția 1996

Aspects from the work of the Class of 1996 Alumni

Eugenia BANCIU */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Adela POP */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Angela HORVATH */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Nicoleta SPĂTAR */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

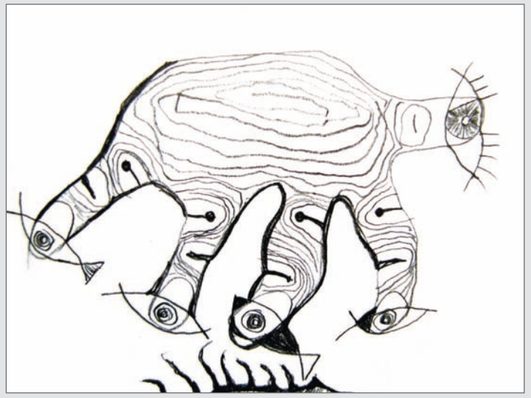
Tiberiu GIUCĂ / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

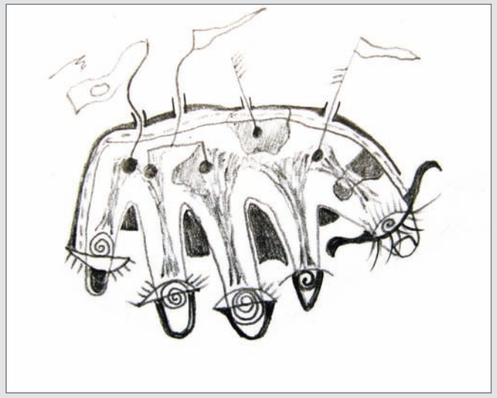

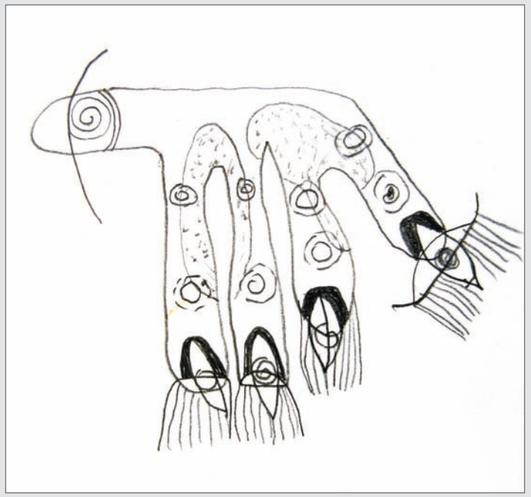
Tiberiu GIUCĂ */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

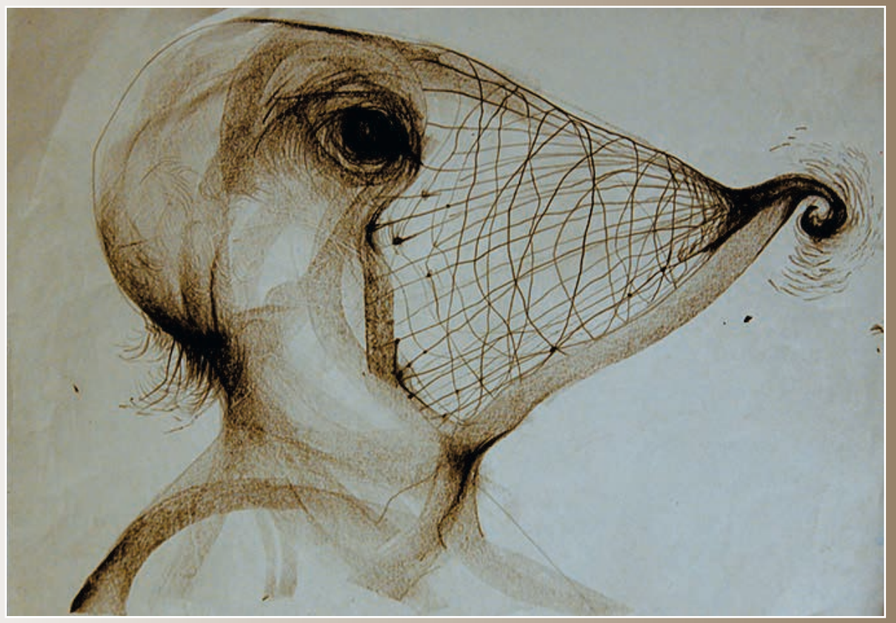
Tiberiu GIUCĂ / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Tiberiu GIUCĂ */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Vlad CORBAN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Vlad CORBAN / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Vlad CORBAN / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

▶ **Vlad CORBAN** / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Vlad CORBAN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

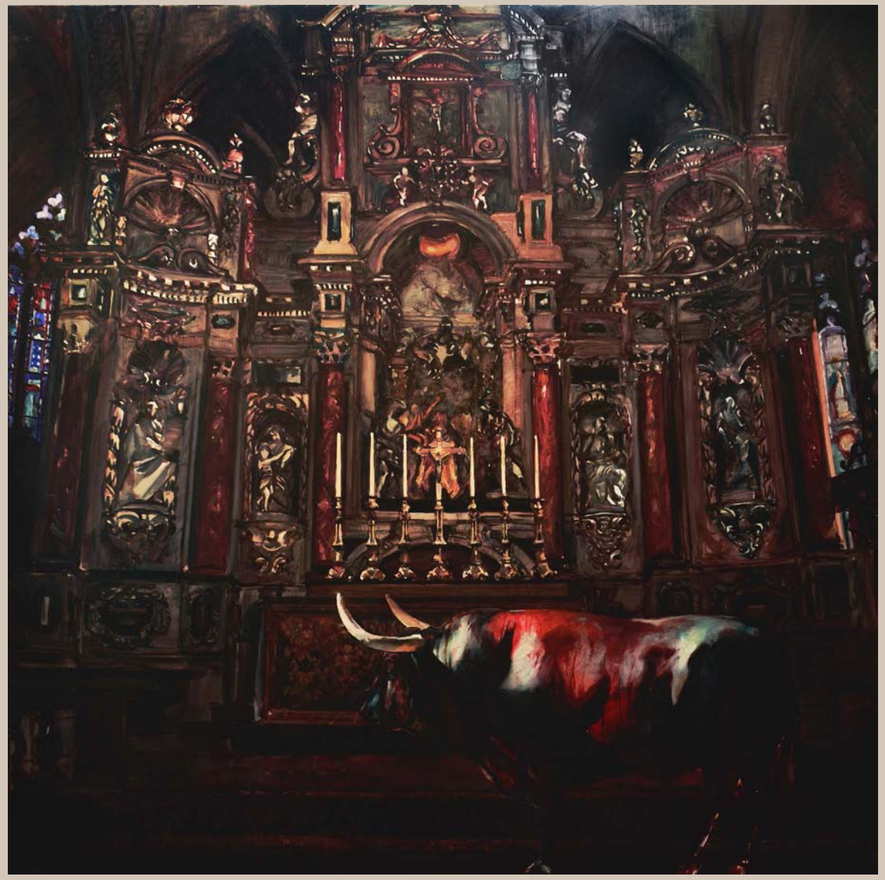
Vlad CORBAN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

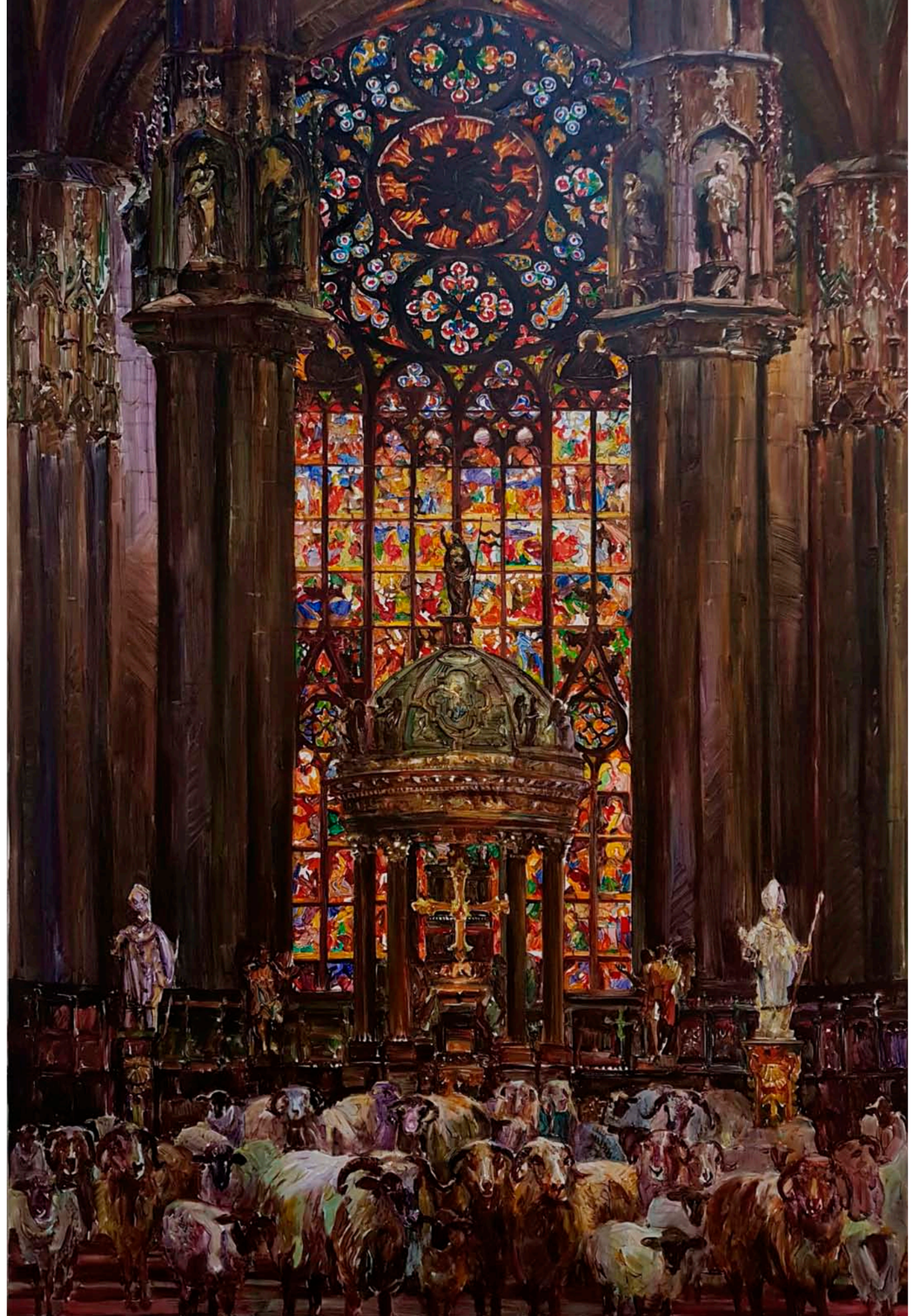

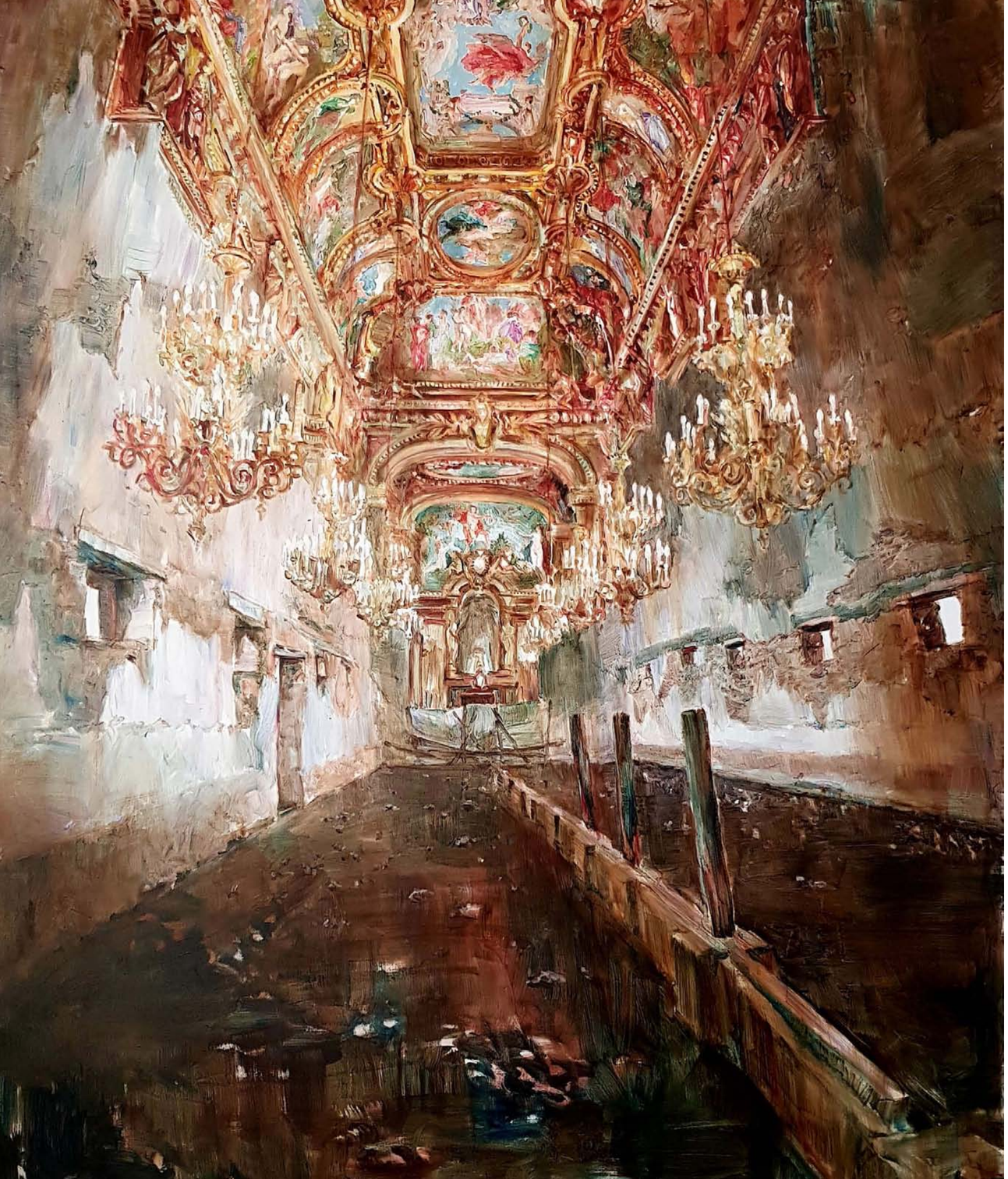
Gheorghe FIKL / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Gheorghe FIKL */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Gheorghe FIKL */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

◀ **Gheorghe FIKL** */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Gheorghe FIKL */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Gheorghe FIKL / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Gheorghe FIKL */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Gheorghe FIKL */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Iosif Ștefan TAȘI (Tajo) / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Iosif Ștefan TAȘI (Tajo) / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Iosif Ștefan TAȘI (Tajo) */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

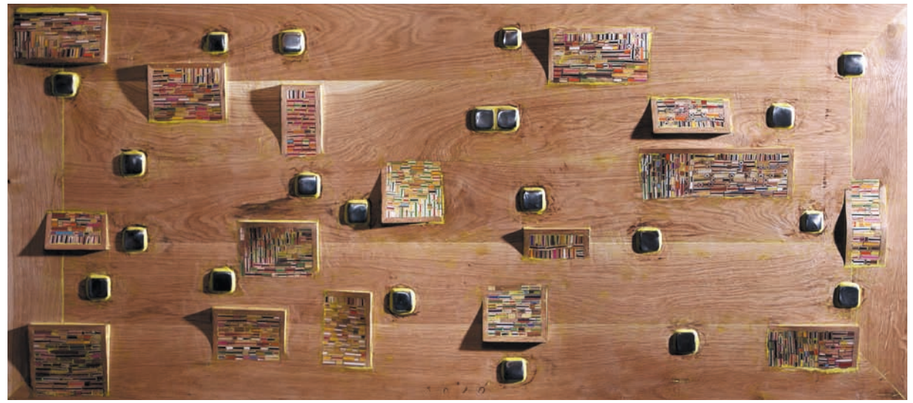
Iosif Ștefan TAȘI (TAJO) */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

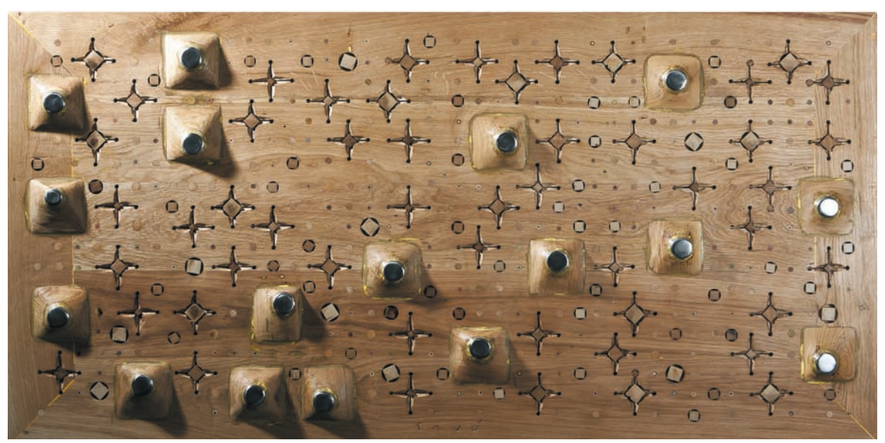

Iosif Ștefan TAȘI (TaJo) / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Iosif Ștefan TAȘI (TaJo) / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Iosif Ștefan TAȘI (TaJo) / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Horia BOJIN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Horia BOJIN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Horia BOJIN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Horia BOJIN */ promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

HORIA BOJIN
2008

Horia BOJIN / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

Horia BOJIN / *promoția 1996 / the Class of 1996 Alumni*

ARTE30
DE ANI DE LA REÎNFIINȚARE
1990 - 2020

Expoziții jubiliare [14-30 noiembrie 2020]

PAIDEIA / Galeria "Calpe" | ALUMNI / Muzeul temporar de Artă Contemporană

URSUL

SECRETUL
MONSTRULUI
GOD

AȻESTA
NU ARE
IN ȻEN
O MEȘAJ

1990-2020

Un început foarte tumultuos dar, totuși, unul plin de energie, de forță, de bune intenții, de rost, și de foarte multe înțelesuri.

(**Tiberiu Giucă**, alumni FAD-TM, promoția 1996)

A very tumultuous, yet full of energy and strength beginning, full of good intentions and sense, and pleanty of meanings.

(Tiberiu Giucă, Class of 1996 FAD-TM Alumni)

Editura Universității de Vest
Timișoara - 2020

Al treilea început... | *The third beginning...* | 1990-2020